

De organisatie der snelvuur-veldbatterij.

In „De(n) Militaire(n) Gids” van 1899 besprak ik: „De wijzen van vuren voor snelvuur-veldartillerie”. Daarbij werd uit den aard der zaak de sterkte der snelvuurbatterij aangeroerd. Om verschillende redenen gaf ik de voorkeur aan batterijen van 6 stukken.

Nu eene reorganisatie onzer bereden artillerie aanstaande is, mag bovengenoemd vraagstuk van voldoende gewicht worden geacht om er nogmaals op terug te komen, te meer, waar korten tijd geleden wederom twee Nederlandsche artilleristen zich vóór snelvuur-veldbatterijen van 4 stukken hebben verklaard.

In „De(n) Militaire(n) Spectator” van September 1902 bespreekt „Een batterijcommandant”: „Een en ander over de organisatie der Veldartillerie” ¹⁾, terwijl „De Militaire Gids” van 1902 een zeer lezenswaardig artikel bevat van den Heer FEBER, 1ste Luitenant der Artillerie, over „Snelvuurveldgeschut”. ²⁾ Beide Schrijvers achten de invoering der 4 stukken-batterij noodzakelijk.

De gronden, waarop zij aan die batterij de voorkeur schenken, komen mij voor, wel voor bestrijding vatbaar te zijn.

Alvorens het bovengenoemde vraagstuk nader te bespreken, zij het vergund met een enkel woord den ontwikkelingsgang van het snelvuur-veldgeschut na te gaan, ten einde het thans door de techniek bereikte standpunt daaruit af te leiden. De vorderingen der techniek beheerschen in menig opzicht de tactiek; eerst wanneer men een duidelijk beeld voor oogen heeft van hetgeen de techniek thans vermag te leveren, kan met vertrouwen een poging worden gewaagd om de daarbij passende tactiek en organisatie af te leiden.

Het vraagstuk der vervaardiging van snelvuur-veldgeschut trad eerst na de uitvinding der rookzwakke voortdrijvingsmiddelen (15 à 20 jaar geleden) zeer naar voren; immers tot dien tijd belette het hinderlijke rookgordijn het afgeven van snelvuur; het snelvuur-veldgeschut had geen reden van bestaan. Te zelfder tijd en om gelijke redenen kreeg beperking, c. q. opheffing van den terugloop een zeer verhoogde beteekenis.

---

¹⁾ Militaire Spectator. 1902, blz. 633 e. v.

²⁾ Militaire Gids. 1902, blz. 168 e. v.; blz. 235 e. v.

Aanvankelijk stelden verschillende mogendheden zich tevreden met wijziging van het bestaande materieel, voornamelijk door de invoering van rookzwak kruit en het aanbrengen van een rem.

Hierdoor werd de vuursnelheid reeds verhoogd. Bedroeg zij vóór dien ± 1 schot per stuk en per minuut, nà dien kon zij op $1\frac{1}{2}$ à $2\frac{1}{2}$ schot worden gesteld.¹⁾ Bij de z. g. „uitwerkingsvuren”, telken jare door 1 batterij per regiment veld-artillerie te Oldebroek afgegeven, werd bij een vuur van 5—9 minuten nimmer ten volle een vuursnelheid van $1\frac{1}{2}$ schot bereikt.²⁾

Het Deutsche reglement gaf vóór de invoering van het snelvuurkanon (C⁹⁶) een maximum-vuursnelheid op van $2\frac{1}{2}$ schot bij het z. g. Schnellfeuer (stuksgewijze- of stukkenvuur). Daar het toenmalige Deutsche kanon ongeveer even zwaar was als het onze en nagenoeg overeenkomstig ingericht, kon deze grootere maximum-vuursnelheid, *zoo zij in de practijk al ooit bereikt werd*, alleen toegeschreven worden aan een practischer wijze van vuren, het stukkenvuur, waar bij ons hoogstens het sectievuur mocht worden toegepast.

Duitschland was de eerste Staat, die een snelvuurkanon invoerde, door velen niet ten onrechte een *snellaadkanon* geheeten (C⁹⁶). De maximum-vuursnelheid, aanvankelijk als 30 schoten per batterij en per minuut opgegeven, bedraagt thans bij Schnellfeuer 50 schoten (D. R. 321.), wat op ruim 8 schoten per stuk en per minuut neerkomt.

Korten tijd later volgde Frankrijk met een veel moderner, een werkelijk *snelvuurkanon* (C⁹⁷). Dáár bedraagt de maximum-vuursnelheid thans 15 schoten. Doch ook dit getal is alweer overtroffen.

Met de nieuwste KRUPPkanonnen, die ook bij ons in beproeving zijn, werd onder bijzonder gunstige omstandigheden en gedurende zeer korten tijd ($1\frac{1}{2}$ minuut) een vuursnelheid bereikt van 19 schoten *met* en van 24 schoten *zonder* narichten. Merkwaardigerwijze zijn de spreidingen bij een gelijk aantal schoten zonder narichten kleiner dan wanneer wel wordt nagericht; een bewijs, hoe onbewegelijk de onderaffuit staat en hoe de richter door de opwinding van het snelvuur het, volmaakt in zijn vorigen stand teruggekeerd, kanon bij het narichten meer uit de richting brengt dan wel de kleine afwijking verbetert. Bij het KRUPPkanon (C⁹¹) werd door een uitstekend geoefend personeel een enkele maal zonder narichten een nog grootere vuursnelheid verkregen, en wel van 28 à 29 schoten.

Waar men aanvankelijk bij het in studie nemen van het snelvuurveldgeschut-vraagstuk meende te moeten kiezen tusschen: *a.* vergrooting van de werkingssfeer en van de uitwerking van het enkele schot

¹⁾ Waar het tegendeel niet wordt vermeld, zal in dit geheele artikel de vuursnelheid worden aangegeven per stuk en per minuut.

²⁾ Zie de z. g. Beknopte Overzichten.

bij matige opvoering der vuursnelheid, of *b.* groote vuursnelheid en beweegbaarheid ten koste van de uitwerking van het enkele schot (respectievelijk de Duitse en de Fransche school), daar zijn de eischen, door beide richtingen op den voorgrond gesteld, thans als gevolg van de ongehoorde vorderingen der techniek in één vuurmond vereenigd. Het nieuwste snelvuur-veldmaterieel bezit bij verhoogde werkingssfeer en uitwerking van het enkele schot, een zeer bevredigende beweegbaarheid en een bijzonder groote vuursnelheid. Opmerkelijk is het, dat de Franschen door de uitvinding der affuiten met vuurmondterugloop hier den weg gewezen hebben, en dat KRUPP, aanvankelijk met tegenzin, heeft moeten volgen.

Overtuigend blijken de gemaakte vorderingen, wanneer men ons kanon van 8 cM. St., dat jarenlang bovenaan gestaan heeft, vergelijkt met het thans bij ons in beproeving zijnde snelvuurkanon C⁰¹ van KRUPP¹⁾:

	KRUPP C ⁰¹ .	8 cM. St.
Kaliber.....	7,5 cM.	8,4 cM.
Vo.....	500 M.	460 M.
Gewicht GKT.....	6 KG. ²⁾	7,04 KG.
Belasting per cM ² . der dwarsdoorsnede	136 G. ³⁾	130 G.
Aantal en gewicht der vulkogels.....	270 à 11 G.	195 à 13 G.
Nuttig vermogen (rendement) der GKT. ⁴⁾ .	$\frac{270}{6000} = 0,045.$	$\frac{195}{7040} = 0,028.$
Gewicht vuurmond + affuit (volledig uitgerust).....	998 KG. ⁵⁾	1090 KG.
Gewicht van het completee stuk, zonder bediening.....	1738 KG.	2150 KG.
Maximum-vuursnelheid.....	28 à 29 schoten.	1½ schot.
Aantal G. + GKT. in den voorwagen...	40.	48.

1) Het gewicht van de affuit, en derhalve ook dat van het geheele stuk, is bij het kanon C⁰¹ met 48 KG. vermeerderd voor 2 schilden, ten einde de beweegbaarheid zeker niet te gunstig voor te stellen.

2) De bij ons in beproeving zijnde GKT. weegt 6 KG. Toch vindt men in de opgaven van KRUPP een geheel overeenkomstig kanon C⁰¹ en C⁰² met gelijke aanvangssnelheid en een projectielgewicht van 6,5 KG. Daarbij wordt het affuitgewicht niet zwaarder opgegeven dan het onze. Waarom men hier te lande dit projectiel niet beproeft, dat een grootere belasting op de dwarsdoorsnede heeft, dus grootere eindsnelheden en een vlakker baan, bovendien meer GKT. kogeltjes bevat, is voor oningewijden niet bekend. Mag men de courantenberichten gelooven, dan heeft Denemarken, dat onlangs 7,5 cM. snelvuur-veldschut bij KRUPP bestelde, het projectiel van 6,5 KG. aangenomen.

3) Bij een projectiel van 6,5 KG.: 147 gram.

4) Vooropstellende, dat elk kogeltje in verband met de eindsnelheid van het projectiel op de gevechtsafstanden voldoende levende kracht bezit om man of paard buiten gevecht te stellen, wordt het nuttig vermogen van de GKT. minder aangeduid door het *gewicht* van alle vulkogeltjes, zooals men dat rende-

Uit de grootere V_0 van het nieuwe stelsel, gevoegd bij een grootere metaalbelasting, volgt, dat ook de eindsnelheden op de gevechtsafstanden — waarop het ten slotte veel meer aankomt dan op een groote V_0 — bij het nieuwe geschut grooter zijn. Daardoor worden tevens een grootere werkings sfeer en een meer gestrekte baan verkregen.

Men ziet hieruit, hoe bij een vermeerderde werkings sfeer en een belangrijk vermeerderde uitwerking van het enkele schot (veel hooger rendement, grooter eindsnelheid) de beweegbaarheid, vooral die van het geheele stel, is toegenomen, en dit ten koste van een gering verlies aan munitie (40 tegen 48 schoten). Brengt men het rendement van het enkele projectiel in rekening, dan blijkt de innerlijke kracht van den voorwagen zelfs zeer toegenomen. Zij bedraagt thans toch, voor een oogenblik aannemende, dat alle projectielen GKT. waren, $40 \times 270 = 10800$ kogeltjes tegen $48 \times 195 = 9360$ kogeltjes voorheen.

Neemt men nu als maximum-vuursnelheid aan, niet de 28 à 29 schoten bij KRUPP onder zeer gunstige omstandigheden, d. i. buitengewoon geoefend personeel en vooraf getempeerde GKT., gedurende zeer korten tijd verkregen, doch *zonder* narichten slechts een vuursnelheid van 15 schoten, zooals die reeds wordt opgegeven voor het Fransche kanon C⁹⁷ met narichten (aan de Fransche affuit kleven eenige nadeelen, die bij de nieuwste KRUPP-constructies vermeden zijn), dan blijkt de maximum-vuursnelheid, vergeleken met het oorspronkelijke kanon van 8 cM. St., vervijftienvoudigd. Immers dat kanon had vóór invoering van rookzwak kruit en rem een maximum-vuursnelheid van 1 schot. *De vuursnelheid heeft derhalve van de groote vorderingen der techniek verreweg het meest partij getrokken.*

Uit de bovenstaande gegevens blijkt tevens, dat de richting, welke vóór eenige jaren een zoo groot mogelijke opvoering der vuursnelheid bepleitte met opoffering van de uitwerking van het enkele schot, thans reeds geen recht van bestaan meer heeft. Waar de Fransche Kolonel LANGLOIS ons als het ideaal eener verre, verre toekomst een veldvuurmond voorhield, die per minuut 50 brisant-granaten à 1 KG. = 50 KG. naar den vijand zou slingeren ¹⁾, stelt het nieuwe geschut ons thans zonder eenige overdrijving reeds in staat om op veel kalmer wijze in den zelfden tijd 15 brisantgranaten of GKT. van 6 à 6,5 KG. = ± 100 KG. te verschieten. Afgezien van het veel kleiner gewicht aan ijzer, per minuut voort te drijven, heeft een zóó licht kaliber ook uit een zuiver ballistisch oogpunt niets dan nadeelen.

---

dement menigmaal aangegeven vindt, dan wel door het aantal vulkogeltjes per gewichtseenheid. Daarom is de laatste maatstaf hier aangenomen.

⁵⁾ Bij het KRUPPkanon C⁰², op de Düsseldorfse tentoonstelling aanwezig, wordt de affuit weer 16 KG. lichter aangegeven dan een overeenkomstige constructie 1901 (555 KG. tegen 571 KG. voor de bij ons in beproeving zijnde affuit).

¹⁾ L'artillerie de campagne en liaison avec les autres armes. Paris, 1892.

Uitgaande van de bovengenoemde gegevens, kunnen wij thans terugkeeren tot de vraag: 6 of 4 stukken? De mogelijkheid om sneller te kunnen vuren dan voorheen, de grootere gevechtskracht, die ieder stuk voortaan bezitten zou, maakten, dat velen zich aangetrokken gevoelden tot vermindering van het aantal stukken per batterij. Natuurlijk overzagen men in de jaren, die aan de invoering van het snelvuurgeschut voorafgingen, nog niet de enorme vlucht, die de techniek ook in dit opzicht nemen zou. Vandaar, dat aanvankelijk de stelling verkondigd werd: 4 nieuwe stukken bezitten de zelfde gevechtskracht als 6 oude; het verdient daarom aanbeveling het aantal stukken per batterij tot 4 terug te brengen.

Vasthoudende aan een voor snelvuur-artillerie verouderde wijze van vuren — het batterijvuur, waarbij de stukken op commando van den batterijcommandant afgevuurd worden — bewees men verder, hoe door het sneller weder tot vuren gereed zijn der stukken steeds één sectie der 6 stukken-batterij noodeloos zou moeten wachten, derhalve aan verliezen blootgesteld zou zijn, zonder tot verhooging der gevechtskracht te kunnen bijdragen. Zóó ontstond de richting van hen, die in 4 stukken de ideale sterkte eener snelvuurbatterij dachten te vinden.

Anderen echter meenden, dat de oplossing, ook met het oog op de toekomstige ontwikkeling der veldartillerie, nooit in die richting kon, noch mocht worden gezocht. In het reeds genoemde artikel van „De(n) Militaire(n) Gids” trachtte ik aan te toonen, hoe de bovenaangehaalde argumenten vóór de 4 stukken-batterij hunne waarde verliezen, wanneer men na het inschieten overgaat tot sectievuur met door den batterijcommandant opgegeven vuursnelheid.

Aan een ruimere toepassing van die vuursoort achtte ik het groote tactische voordeel verbonden, dat de batterijcommandant niet gedwongen wordt telkens naar zijne batterij te zien om na te gaan, welk stuk aan de beurt is om te vuren, dat hij dus zijn volle aandacht aan het voorterrein, in het bijzonder aan zijn doel kan wijden — iets, wat door de invoering van het rookzwak kruit van het hoogste gewicht geworden is. Tevens behoeft bij toepassing van het sectievuur niet dat onafgebroken contact te bestaan tusschen batterijcommandant en sectiecommandanten als bij het batterijvuur. Blijkens de ervaring der jongste groote oorlogen laat bedoelde verbinding bij een enigszins levendigen vuurstrijd veel te wenschen over.

Daarom kwam ik in 1899 tot de slotsom, dat een zeer veelzijdige toepassing van het sectievuur voor snelvuur-artillerie alle aanbeveling verdient. Schenkt die vuurwijze eenerzijds de bovengenoemde voordeelen, zij stond destijds tevens toe de grootst mogelijke kracht uit het snelvuurveldgeschut te halen; eindelijk vermijdt hare toepassing de belangrijke nadeelen, die aan de 4 stukken-batterij verbonden zijn, — doch hierover later. Schier onnoodig is het er op te wijzen, dat de batterij, ook bij ruime toepassing van sectievuur, als voorheen, de strijdeenheid der artillerie blijft; immers de batterijcommandant geeft het oogenblik aan

voor het openen en het eindigen van het vuur; hij bepaalt doel, projectiel en vuursnelheid. Het zelfde geldt voor het later te bespreken stukkenvuur, hetwelk een nog grootere vuursnelheid toelaat dan het sectievuur.

Om de maximumkracht uit het snelvuurgeschut te halen, behoeft men derhalve werkelijk de batterij niet tot 4 stukken terug te brengen; een doelmatige regeling der vuursoorten is daartoe voldoende.

De voorstanders der bovenbedoelde organisatie, die hunne meening gronden op de verhoogde gevechtskracht der 4 stukken-batterij, zullen ontwaard hebben, dat de vuursnelheid, van welke zij uitgingen, thans verre overtroffen is, dat daarmee de gevolgtrekkingen, waartoe zij kwamen, niet juist meer zijn. *Waar de maximum-vuursnelheid der bereden artillerie in weinige jaren 15 maal vergroot werd, bezit niet een snelvuurbatterij van 4 stukken de zelfde kracht als een oude van 6, neen, de gevechtskracht van het nieuwe stuk overtreft verre die der oude batterij.*

Hunne argumenten consequent doorvoerende, komt men tot batterijen van 1 stuk (d.i. tot toepassing van het stukkenvuur) en niet tot die van 4. Voert men het noodeloos wachten der stukken als grond aan, dan geldt deze bij het nieuwste snelvuurgeschut ook tegen een batterij van 4 stukken. Zelfs wanneer men deze batterijen invoert, is wijziging in het gebruik der vuursoorten onvermijdelijk, wil men tegenover een even sterken tegenstander niet van meet af aan het onderspit delven.

Batterijen van 4 stukken kunnen derhalve niet beantwoorden aan het doel, dat met hare invoering wordt beoogd. Het doeltreffend gebruik van het snelvuurgeschut heeft met het aantal stukken der batterij niets te maken, doch is een vraagstuk van: 1°. Juiste regeling en juist gebruik der verschillende vuursoorten; 2°. voldoende munitie-uitrusting en doeltreffende munitie-aanvulling.

Waar „Een batterijcommandant” dan ook zegt: „De batterij van 4 stukken achten wij in haar vuuruitwerking even sterk als die van 6, mits zij voldoende munitie heeft” (blz. 640) en elders: „36 batterijen van 4 stukken zijn veel sterker dan 24 van 6, al bedraagt het totaal aantal stukken bij beiden 144” (blz. 641), daar gaan wij dan ook niet met hem mede. Bij doelmatige regeling der vuursoorten hangt de kracht van 144 vuurmonden eenvoudig af van de hoeveelheid munitie, per stuk aanwezig. Acht „Een batterijcommandant” het mogelijk in het lichaam eener divisie 250 schoten per stuk mede te voeren (blz. 640), dan geldt dit voor mijne batterij even goed als voor de zijne.

Om gelijke redenen deelen wij evenmin de slotsom van den Heer FEBER: „Moet snelvuur worden afgegeven, dan is het duidelijk, dat „per minuut en per vuurmond bij een batterij van 4 vuurmonden „een grooter aantal schoten zal gedaan worden, dan bij een batterij van „6 kanonnen”. (blz. 261). Ons is deze conclusie *niet* duidelijk; wij zouden zeggen, dat bedoeld aantal schoten zoowel bij de 4- als bij de 6 stukken-batterij gelijk is aan het aantal schoten, waartoe men bij snelvuur 1 kanon in 1 minuut in staat acht.

De argumenten, waarop beide Schrijvers zich vóór de 4 stukken-batterij uitspreken, zijn hun ingegeven door een thans verouderd standpunt der techniek; hunne gevolgtrekkingen zijn derhalve op het oogenblik niet meer juist. Gaarne wil ik erkennen, dat ook in het genoemde Militaire Gids-artikel de verbazingwekkende ontwikkeling van het snelvuurkanon niet werd voorzien en daarmee dus niet voldoende rekening werd gehouden. Waar destijds het, toen nog niet bij ons bestaande, stukkenvuur aanbevolen werd, alleen op afstanden van 500 M. en daar beneden, geloof ik thans, dat die vuursoort in de toekomst een veel ruimere toepassing zal moeten vinden, en wel op *alle* gevechtsafstanden, telkens, wanneer het er op aankomt de grootst mogelijke kracht uit het snelvuurkanon te halen. De maximum-vuursnelheid is zóó toegenomen, dat, wat ik in 1899 „denkbaar” achtte, thans zekerheid geworden is; ook bij toepassing van sectievuur zullen de stukken *menigmaal* op elkaar moeten wachten. Het is toch voor een sectiecommandant ondoenlijk, om zelfs maar één enkele minuut $2 \times 15 = 30$ maal op het juiste oogenblik: Rechter (linker) stuk = *Vuur!* te commandeeren.

Tegen een zoo ruime toepassing van het snelst mogelijke vuur (stukkenvuur) bestaan thans niet meer die bedenkingen, welke vroeger daartegen werden aangevoerd; de kwaliteit van het vuur lijdt niet meer bij opvoering der quantiteit, wat voorheen in hooge mate het geval was. De onderaffuit staat roerloos stil, en het kanon keert juist op zijn vorige plaats terug, zoodat narichten overbodig, ja, schadelijk is. Dientengevolge is de belangrijkste oorzaak voor het maken van fouten bij het zeer snelle vuur, een onjuiste richting, thans opgeheven. De uitvinding van automatische tempeersleutels beperkt de tempeersfouten tot een minimum.

Waren in 1899 aan een ruime toepassing van het stukkenvuur op alle afstanden nog „nadeelen van overwegenden aard verbonden”, die nadeelen gelden thans niet meer. Daaruit volgt, dat de Duitschers het ten slotte bij het rechte eind hadden, toen zij bij de invoering van hun kanon C⁹⁶ aan het stukkenvuur (Schnellfeuer), dat hun reglement al vóór dien kende, een veel grootere plaats inruimden.

Van de beide genoemde voorstanders somt de Heer FEBER wel de meeste voordeelen der 4 stukken-batterij op; wij zullen hem daarbij op den voet volgen.

Hoewel hij meent, dat een vuursnelheid van 15 à 20 schoten wellicht nimmer zal worden toegepast, acht hij de uitgave van eenige millioenen, aan de invoering van het nieuwe geschut verbonden, toch „volkomen „gerechtvaardigd, mits men die groote vuursnelheid zooveel mogelijk „benut en hare logische gevolgen aanvaardt.”

„Wij achten die groote vuursnelheid niet zoo'n overwegend voordeel „om het feit zelf, dat een vuurmond een zoo groot aantal projectielen „in korten tijd *kan* verschieten, maar omdat het aantal stukken per

„batterij daardoor van 6 op 4 kan worden teruggebracht” (blz. 259).

Al dadelijk zij opgemerkt, dat het moeilijk is zich een juist denkbeeld te vormen omtrent het gebruik, dat de Heer FEBER zich van het snelvuurgeschut voorstelt. Terwijl de Schr. aanneemt, dat een vuursnelheid van 15 à 20 schoten wellicht nimmer zal worden toegepast, leest men een weinig verder, dat die groote vuursnelheid zooveel mogelijk moet worden benut, en weer iets verder wordt, om in korten tijd groote uitwerking te verkrijgen, het afgeven van een 50-tal schoten per minuut door een batterij van 4 stukken op den voorgrond gesteld, wat dan toch met een vuursnelheid van 12 à 13 schoten overeenkomt.

Evenmin blijkt, of de invoering van 4 stukken-batterijen verkregen zou moeten worden door elke batterij in de toekomst op 4 kanonnen terug te brengen, dan wel gepaard zou moeten gaan met een evenredige vermeerdering van het aantal batterijen. Nu is nog nooit een verhoogde vuuruitwerking van een wapen gebruikt om door vermindering van het aantal dier wapenen slechts het oude standpunt te behouden; integendeel! In 1870 telde de artillerie van een Duitsch legerkorps nog slechts 80 à 90 vuurmonden: later werd zij op gemiddeld 120 stukken gebracht; thans telt zij 144 vuurmonden, wat algemeen als het hoogste toe te laten getal beschouwd wordt.

In verband met het vorenstaande is het niet aan te nemen, dat de Heer FEBER onze 6 × 6 vuurmonden eener divisie in de toekomst zou willen terugbrengen tot 6 × 4 of 24 snelvuurkanonnen. ¹⁾ Valt aan inkrimping van het getal vuurmonden onzer divisie niet te denken, vooral niet, waar Duitschland over een tweemaal sterkere artillerie per divisie beschikt (1 brigade veldartillerie van 2 regimenten à 6 batterijen van 6 stukken), aan den anderen kant komt ook uitbreiding van het aantal stukken per divisie mij bedenkelijk voor. Een Nederlandsche organisatie moet voornamelijk rekening houden met Nederlandsche toestanden en Nederlandsche terreinen. Nu staan die terreinen, op enkele uitzonderingen na, een veelzijdig gebruik der artillerie in den weg. Wat het polderland betreft, behoeft dit wel geen nader betoog, doch ook in onze O. en Z. provinciën vindt men door het bedekte en doorsneden, vlakke terrein slechts zelden goede artilleriestellingen voor meerdere batterijen. Onze van jaar tot jaar kleiner wordende heidevelden, alsmede Zuid-Limburg, waar wij in een *werkelijke* oorlog bij voorkeur buiten blijven, vormen hierop de eenige uitzonderingen. Volmaakt zijn wij het dan ook eens met „Een batterijcommandant”, waar deze schrijft: „Wanneer ons leger in het eigen land optreedt, zal men vaak al moeite „genoeg hebben om per divisie eene opstelling te vinden om b.v. 36 „stukken met vrucht te doen vuren”.

Ja, naar onze innige overtuiging zou Duitschland, ons land beoorlogende, al zeer spoedig tot de ervaring komen, dat het *hier* met zijn talrijke

¹⁾ Uit mij nader verstrekte inlichtingen is de juistheid van mijn vermoeden gebleken.

artillerie niet uit de voeten kan en zou het een deel dier artillerie naar huis zenden, om ze door meer infanterie te vervangen. Alleen door een zeer overmachtige infanterie kan Nederland te land veroverd worden.

Om de boven aangevoerde redenen achten wij het gewenscht vast te houden aan de bestaande organisatie van 36 stukken per divisie. Ook „Een batterijcommandant” neemt dit standpunt in: „Als gewenscht en bereikbaar achten wij 36 stukken per divisie, wat voor 4 divisien maakt 144 stukken”. Schr. is echter een voorstander van 4 stukken-batterijen en eischt dus 9 batterijen per divisie.

Daar de Minister van Oorlog bij de behandeling der Oorlogsbegroo-ting, dienst 1903, medegedeeld heeft, dat de vorming eener compleete 4^e divisie beoogd wordt, zullen wij in het volgende dan ook uitgaan van een totaal aantal veldstukken van $4 \times 36 = 144$. Bij een sterkte van 36 *uitstekende* snelvuurkanonnen zal onze divisie over het geheel een ruim voldoende artilleriekracht bezitten, in verband met den aard onzer terreinen. Nu *kan* het geval zich wel eens voordoen, dat een Nederlandsche divisie tengevolge harer zwakkere artillerie zeer in het nadeel is ten opzichte van een Duitsche, maar die gevallen zullen hooge uitzondering zijn. Zeer moeilijk, zoo niet ondoenlijk, is het een organisatie te ontwerpen, die aan alle eischen voldoet, vooral, waar die eischen zóó uiteenloopen, als bij ons. Men dient dan met het normale geval rekening te houden. Bovendien, al is het gewenscht het in vreedestijd gelegde organiek verband gedurende den oorlog zooveel mogelijk te bewaren, wij zijn aan die bestaande organisatie niet onverbrekkelijk gebonden. Mocht tijdens actieve handelingen buiten het hart des lands het vermoedelijke operatietooneel *bij hooge uitzondering* een ruimer gebruik van veldartillerie toestaan dan onze organisatie voorziet, dan zou weinig ons beletten voor dat geval bij een actief optredende macht van 2 divisien een 3^e regiment veldartillerie in te deelen, of bij 3 divisien een 4^e regiment. Het aantal batterijen per divisie zou dan tot 9, respectievelijk 8 opgevoerd worden. Eindelijk kan de sterkte der artillerie onder die omstandigheden ook door toevoeging van het korps rijdende artillerie eenigszins verhoogd worden.

Hoe men echter hierover denken moge, allen, ook de Heer FEBER, zullen het wel met ons eens zijn, dat *bij invoering van snelvuurgeschut het aantal stukken per divisie zeker niet verminderd mag worden*. Houden wij dus vast aan het bestaande getal van 36, dan komt de vraag, die ons thans bezighoudt, hierop neer: 6 batterijen van 6 stukken of 9 batterijen van 4?

Een eerste argument voor batterijen van 4 stukken vormt Schr. zich door de volgende redeneering:

„Moet in een korten tijd groote uitwerking worden verkregen, dan „wordt hiertoe het afgeven van een 50-tal schoten per minuut voldoende „geacht en een dergelijke vuursnelheid is nog, zonder te groote krachts-

„inspanning van de bediening te vergen, met een batterij van 4 vuurmonden te verkrijgen” (blz. 259).

De vraag is hier gewettigd: Wat verstaat men onder „grootte uitwerking”? Klaarblijkelijk vindt Schr. een uitwerking van 50 schoten per minuut groot. Doch hoe komt hij aan dit getal? Waarom niet 30, waarom niet 80? Waar 50 schoten per minuut eerst een „grootte uitwerking” verzekeren, daar zou bij de oude vuursnelheid van 1 schot, een geheel regiment veldartillerie nooit in korten tijd een grootte uitwerking hebben kunnen verkrijgen. Zou dit in overeenstemming zijn met de werkelijkheid?

Met even veel, of juist met even weinig recht als Schr. 50 noemt, zouden wij 80 schoten per minuut kunnen eischen en daaruit een argument putten tegen de 4 stukken-batterij. Immers $\frac{80}{4} = 20$ schoten, wat de aangenomen maximum-vuursnelheid te boven gaat. De boven aangehaalde redeneering pleit dan ook geenszins vóór de 4 stukken-batterij; naar onze bescheiden meening maakt Schr. hier een ongeoorloofd gebruik van „l'art de grouper les chiffres”.

In de tweede plaats acht Schr. de 4 stukken-batterij zoo voordeelig, omdat het daarbij mogelijk „is den beschikbaren munitievoorraad per vuurmond aanzienlijk op te voeren, waardoor omgekeerd het vermogen „van den vuurmond wordt verhoogd en juist de grootte vuursnelheid „meer tot haar recht kan komen”.

Houdt men vast aan den hiervóór aangenomen grondslag van 36 stukken per divisie, dan is het duidelijk, dat de beschikbare munitievoorraad per vuurmond in niet het minste verband staat met een indeeling dier 36 stukken in batterijen van 6 of 4, dat dus de grootte vuursnelheid der moderne stukken bij beide even veel of even weinig tot haar recht komt.

De Heer FEBER b.v. gaat uit van batterijen van 4 stukken + 8 caissons. Hij neemt dus aan, dat in het lichaam der divisie 2 caissons per stuk mogen voorkomen, of 72 voor de geheele divisie. Doch dan zijn er in mijne divisie ook 72 caissons, en ook 2 per stuk. Alleen de volgorde, waarin die 36 stukken en 72 caissons in de artillerie-colonne voorkomen, is bij beide opvattingen verschillend. Waar blijft nu de mogelijkheid „den beschikbaren munitievoorraad per vuurmond aanzienlijk op te voeren?” Waarom komt nu „de grootere vuursnelheid meer tot haar recht”?

Op deze wijze moeten beide batterij-soorten worden vergeleken, niet op de wijze van den Heer FEBER, die een batterij van 6 stukken + 6 caissons (12 voertuigen) plaatst tegenover een batterij van 4 stukken + 8 caissons. In het laatstbedoelde geval neemt hij den munitievoorraad van den gevechtstrein per stuk en dus ook in de divisie 2-maal grooter. Geen verwondering kan het baren, wanneer men langs dezen weg tot de slotsom komt, dat de 4 stukken-batterij een zooveel grootere vuurkracht bezit.

Het zal den lezer duidelijk zijn, dat wij om de zelfde reden niet kunnen meegaan met een volgend argument van den Schr.:

„Opvoering van het aantal caissons bij de batterij, bij behoud van „6 stukken, is ondoenlijk; zij leidt tot verlenging van de colonne en tot „vermeerdering van het aantal bespanningen. Geheel anders wordt de „toestand, indien wij de batterij samenstellen uit 4 vuurmonden en 8 „caissons”. De thans gecursiveerde woorden zijn in geenen deele juist. 36 stukken en 72 caissons nemen in de colonne één en de zelfde lengte in, onverschillig, of zij in batterijen van 6 of van 4 stukken worden samengevat. Ook eischen zij in beide gevallen $36 + 72 = 108$ bespanningen van zessen.

Verder wordt nog als voordeel van de 4 stukken-batterij aangevoerd, dat zij een grootere uitwerking heeft. Ik toonde boven aan, dat de uitwerking eener 4 stukken-batterij juist $\frac{4}{3} = \frac{2}{3}$ is van die eener batterij van 6 stukken, mits men de vuursoorten doelmatig regelt. *De uitwerking van de geheele artillerie der divisie is dus bij beide indeelingen volmaakt gelijk.*

Eindelijk meent de Schr., dat bij de 4 stukken-batterij „de verliezen, haar „door het vijandelijke vuur toegebracht, kleiner zullen zijn”, omdat die batterij „gemakkelijker en beter dekking in het terrein zal vinden dan een „van 6”. Ook dit argument verliest zijn waarde geheel, wanneer men bedenkt, dat men niet te doen heeft met één batterij van 4 of van 6 stukken, doch in beide gevallen met 36 vuurmonden. Acht men in het normale divisie-gevechtsfront een ruimte beschikbaar van a M. voor de artillerie, dan staan de stukken met $\pm \frac{a}{36}$ M. onderlingen afstand, onverschillig of zij in batterijen van 4 dan wel van 6 stukken ingedeeld zijn.

Van alle deugden der 4 stukken-batterij, welke de Heer FEBER opsomt, is er dan ook slechts ééne, welke wij onderschrijven, en dat is de laatste:

„De handelbaarheid is grooter, de vuurleiding gemakkelijker”. Dit is volmaakt juist, doch geldt voor eene batterij van 2 stukken in nog hoogere mate. Op zichzelf mogen die voordeelen dan ook nog geen reden zijn om de batterij op 4 stukken terug te brengen en dit te minder, waar men, de enkele batterij handelbaarder makende, de vuurleiding gemakkelijker maakt, doch te gelijker tijd de handelbaarheid der geheele artillerie van de divisie, door een indeeling in 9 batterijen of 3 afdelingen, vermindert en de vuurleiding bij die artillerie-macht moeilijker maakt. Wij komen later hierop nog terug.

Men ziet uit het bovenstaande, dat alle voordeelen, door den Heer FEBER vóór de 4 stukken-batterij aangevoerd, geen voordeelen zijn, indien men vasthoudt aan het bestaande aantal vuurmonden per strategische eenheid. De theorie van dien Schr. zou alleen doorgaan, en dan volmaakt juist zijn, indien men alle batterijen van 6 op 4 stukken terugbracht zonder vermeerdering van het aantal batterijen, indien de divisie dus in de toekomst $6 \times 4 = 24$ snelvuurkanonnen tellen zou, iets wat Schr. zelf echter niet wil.

Verder bleek uit het voorgaande, dat een indeeling der artillerie in batterijen van 6 stukken evengoed in staat stelt de kracht van het snelvuurgeschut ten volle te benutten. Bespreken wij thans de nadeelen der 4 stukken-indeeling:

- 1°. Wordt de leiding der artillerie door een indeeling der 36 stukken in 9 batterijen moeilijker. Men heeft te maken met 3 afdeelingen van 3 batterijen, in plaats van met 2 afdeelingen.
- 2°. Is de munitieaanvulling minder eenvoudig. De commandant van den artillerie-munitietrein der divisie moet bekend zijn met 9 standplaatsen der 2e afdeelingen van den gevechtstrein tegen thans 6; of, indien de 2e afdeelingen van den gevechtstrein per afdeeling vereenigd zijn, met 3 standplaatsen tegen thans 2.

Deze twee nadeelen der 4 stukken-indeeling herleiden te zamen het voordeel van de grootere handelbaarheid der 4 stukken-batterij vrijwel tot nul.

- 3°. Kost het inschieten bij een indeeling in 9 batterijen meer munitie dan bij een indeeling in 6 batterijen, omdat het bijna altijd batterijsgewijze plaats vindt.

- 4°. Valt een batterij van 4 stukken bij detachering eener sectie — wat vooral in ons polderland menigmaal zal voorkomen ¹⁾ — feitelijk uiteen. Detacheert een batterij van 6 stukken één sectie, dan blijft altijd nog een, wel is waar verzwakte, batterij over, en is het niet twijfelachtig bij welk gedeelte de batterijcommandant, de commandant van den gevechtstrein, trompetters, ordonnansen, bagagewagen, enz. tehuis behooren.

- 5°. Is indeeling der veldartillerie in batterijen van 4 stukken veel kostbaarder. Dit nadeel, voor Nederland van zeer overwegenden aard, noemen wij opzettelijk het laatst, omdat wij daarop eenigszins nader willen ingaan.

Vooropstellende, dat een goede aanvoering verzekerd moet zijn, dienen de kosten voor die aanvoering overigens zoo laag mogelijk gehouden te worden. Al, wat boven het noodzakelijke voor encadreering uitgegeven wordt, verzwakt feitelijk het leger, omdat dat geld nuttiger te besteden ware tot verhooging van het aantal tactische eenheden. Daar nu, zooals boven aangetoond is, een indeeling der veldartillerie in batterijen van 6 stukken in staat stelt partij te trekken van de volle kracht van het snelvuurkanon, zijn al de meerdere kosten eener 4 stukken-indeeling zuiver *weggeworpen geld*.

Om tot dat meerdere bedrag te komen, gaan wij wederom uit van een regiment veldartillerie van 36 stukken. Een indeeling in batterijen van 4 stukken eischt één afdeelingsstaf meer en 3 batterijstaven. Onder deze laatste verstaan wij al het personeel, dat, per batterij voor-

¹⁾ Wie de eigen krijgsgeschiedenis bestudeert, wordt getroffen door het groot aantal malen, waarin men sectiën artillerie zelfstandig ziet optreden.

*Dit is geen
argument
als men 9 bat-
terijen in plaats
van 6 komt
delaad. veel
minder van*

komende, niet voor vermindering vatbaar is, wanneer de batterij van 6 op 4 stukken teruggebracht wordt. Aannemende, dat de 4 stukken-batterij, behalve den batterijcommandant, 2 luitenants en 1 adjudant-onderofficier telt ¹⁾, zijn meer benoodigd: Voor een afdeelingstaf: 1 luitenant-kolonel of majoor; 1 eerste luitenant-adjudant; 1 officier van gezondheid 1ste of 2^e klasse; 1 paardenarts 2^e of 3^e klasse; 1 trompetter; 1 schrijver; 1 ordonnans van het eskadron ordonnansen; 4 officiers- en 2 troepenpaarden.

Voor elk der 3 nieuwe batterijen: 1 kapitein, 1 adjudant-onderofficier, 1 opperwachtmeester, 1 fourier, 1 wachtmeester, 2 korporaals, 2 ordonnansen (wachtmeester, korporaals en ordonnansen voor den gevechtstrein), 1 hoefsmid, 1 zadelmaker, 1 houtwerker of smid-bankwerker. Hieronder zijn, behalve de batterijcommandant, 9 in oorlogstijd bere denen. Nemen wij nu aan, dat alle meer benoodigde officiersoppassers, zoowel als de 3×2 ordonnansen uit de bestaande dienstplichtigen genomen kunnen worden, dat voor de bovengenoemde in oorlogstijd bere denen ook in vreedstijd paarden aanwezig zijn, zooals dat thans eveneens het geval is, ²⁾ dan kunnen bij de kostenberekening de officiersoppassers en ordonnansen buiten beschouwing blijven, en moeten voor elke nieuwe batterij in rekening gebracht worden: 1 officierspaard en 9 troepenpaarden meer. Totaal voor 1 afdeelingstaf en 3 batterijstaven 7 officiers- en 29 troepenpaarden meer.

De jaarlijksche kosten van een regiment veldartillerie worden derhalve verhoogd met:

1 luitenant-kolonel of majoor, gemiddeld	f 3400,00 ³⁾
1 eerste luitenant-adjudant.....	„ 1600,00
1 officier van gezondheid 1 ^{ste} of 2 ^e klasse, gemiddeld..	„ 1900,00
1 paardenarts 2 ^e of 3 ^e klasse, gemiddeld.....	„ 1500,00
1 trompetter.....	„ 365,73
1 schrijver.....	„ 383,25
1 ordonnans van het eskadron ordonnansen	„ 250,75 ^b
3 kapiteins.....	à f 2400,00 „ 7200,00

¹⁾ Naar onze meening zou het bij de aanstaande reorganisatie der bere den artillerie aanbeveling verdienen den adjudant-onderofficier te vervangen door een opperwachtmeester-titulair. Er is geen enkele reden om den onderofficier, die te velde luitenantdienst verricht, bij de bere den artillerie een hooger grad te geven dan bij de andere wapens. Bovendien leidt die maatregel tot eenige bezuiniging. Daar hij echter onafhankelijk is van een 4- of 6 stukken-organisatie, laten wij hem verder buiten beschouwing.

²⁾ De vredessterkte der batterij bedraagt 67 paarden. Hieronder zijn de bij het depot in africhting zijnde paarden en de andere gedetacheerde begrepen. Behalve de $6 \times 8 = 48$ paarden voor de stukken, zijn dus in vreedstijd zeker paarden aanwezig voor de bovengenoemde in oorlogstijd bere denen.

³⁾ De bedragen van deze kolom zijn ontleend aan Bijlage B, behoorende bij de voordracht van den kapitein van den generalen staf M. C. VAN DER HOOG: Reorganisatie van het Nederlandsche leger. Krijgswetenschap 1899/1900. blz. 245 e. v.

3 adjudanten-onderofficier	à f	919,80	f	2759,40
3 opperwachtmeesters	" "	664,30	"	1992,90
3 fouriers.....	" "	445,30	"	1335,90
3 wachtmeesters.....	" "	445,30	"	1335,90
6 korporaals.....	" "	320,10 ⁵	"	1920,63
3 hoefsmeden	" "	244,55	"	733,65
3 zadelmakers	" "	244,55	"	733,65
3 houtwerkers of smid-bankwerkers.....	" "	246,37 ⁵	"	739,12 ⁵

Meer aan tractementen en soldijen f 28,150,89

Hierbij moet nu nog gevoegd worden het onderhoud van 7 officiers- en 29 troepenpaarden meer. Stel het onderhoud per paard en per jaar op f 250, dan wordt dit $36 \times 250 = f 9000$. Voorts de meerdere uitgaven voor de remonte. Daar de remonte-modulus $\frac{1}{10}$ bedraagt, de remonteprijs f 570 per paard, moet voor 29 troepenpaarden meer in rekening gebracht worden: $29 \times \frac{1}{10} \times f 570 = f 1653$.

Eindelijk zullen ook de uitgaven voor pensioenen toenemen. De Oorlogsbegrooting voor 1903 bedraagt ruim 25,2 miljoen gulden. Hier- van is bijna 26 ton voor pensioenen uitgetrokken, derhalve meer dan $\frac{1}{10}$ van het geheele budget. Elke nieuwe uitgave, en zeker die voor kaders, zal derhalve een stijging der pensioenen ten gevolge hebben met $\frac{1}{9}$ van het meer uitgegeven bedrag, hier derhalve met $\frac{35.803,89}{9} = f 4311,54^1$). Dit bedrag bij het voorgaande optellende, komt men tot een meerdere uitgave van f 43.115,43 per regiment veldartillerie of per divisie. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat in het bovenstaande be- drag niets begrepen is voor verhooging van officierstractementen wegens dienstjaren, voor verhoogde soldijen na 3-, 6- en 12-jarigen dienst, voor meer- dere handgelden, reëngagementen, gehuwde onderofficieren, meerdere reis- en verblijfkosten, benevens kosten van overplaatsingen, niets voor eerste aanschaffing van officiersdienstpaarden, voor meerdere bureel- en administratiekosten, uitgaven voor meerder paardentuig, meerdere bagage- en gereedschapswagens, voor stalling, enz. enz.; evenmin voor verhoogde kosten der opleiding van officieren en kader, noch voor vermeerderde

¹⁾ Uit den aard der zaak is de bovengemaakte berekening verre van zuiver, Wilde men haar nauwkeurig maken, dan zou men uit de Oorlogsbegrooting het totaal der tractementen en soldijen moeten afleiden van allen, die voor pensioen in aanmerking kunnen komen. De verhouding van het totaal dier tractementen tot het totaal der pensioenen bekend zijnde, zou men kunnen nagaan, welke vermeerderde uitgaven aan pensioenen een zeker vermeerderd be- drag aan tractementen, enz. met zich brengt. Die berekening is echter zeer omslachtig. Daarom stelden wij ons met de bovenstaande benadering tevreden, die zeer in ons nadeel is. Immers de genoemde som van f 38.803,89 be- staat voor een overwegend deel uit vermeerderde uitgaven voor tractementen, soldijen, enz., en het zijn juist deze uitgaven, die vermeerderde uitgaven voor pensioenen in het leven roepen.

uitgaven bij het remontedepot, dan is het wel duidelijk, dat de kosten eener 4 stukken-indeeling ons zonder eenige overdrijving jaarlijks op f 50,000 per divisie of totaal op 2 ton meer zouden komen te staan. Mogen wij ons een dergelijke luxe veroorloven, die de gevechtskracht van ons leger, en daarmee onze weerkracht, in het minst niet verhoogt? Mogen wij per jaar 2 ton voor niets uitgeven, waar de sociale wetgeving van den nieuwsten tijd zulke hooge eischen aan onze schatkist stelt, waar de uitvoering der nieuwe legerwetten meerdere millioenen eischen zal? ¹⁾ Het antwoord hierop moet ontkennend luiden. Zelfs al waren aan batterijen van 4 stukken verder geen nadeelen verbonden, ja, al gingen er overigens kleine voordeelen aan gepaard, men zou in Nederland nog niet tot een dergelijke organisatie mogen overgaan; die voordeelen waren te duur gekocht.

Afgezien van al het andere is een indeeling der bereden artillerie in 4 stukken-batterijen om financieele redenen beslist te ontraden.

Ondanks alle, hiervóór opgesomde nadeelen, aan 4 stukken-batterijen verbonden, zou één argument toch kunnen dwingen om tot een dergelijke indeeling over te gaan, nl. het groot aantal caissons, dat een snelvuurbatterij noodig heeft. De grootere munitie-uitrusting zou de 6 stukken-batterij onhandelbaar kunnen maken. Dit argument wordt dan ook door beide voorstanders der 4 stukken-indeeling aangevoerd. „Een batterij-commandant” eischt 250 schoten per stuk, wat met 1 munitievoorwagen en 2 caissons overeenkomt. Een bagagewagen en een gereedschapswagen mederekenende, telt de 4 stukken-batterij dan 14 voertuigen, de 6 stukken-batterij 20, wat hij te veel acht: „Het getal voertuigen, dat de 6 stukken-batterij moet tellen, is te groot om behoorlijke leiding onder alle omstandigheden mogelijk te maken. Men dient nl. aan de batterij eene „zelfstandige vuurkracht te geven, groot genoeg om haar eenigszins „onafhankelijk te maken van de munitiecolonnen”.

De Heer FEBER verlangt 8 caissons voor een batterij van 4 stukken; hij leidt daaruit een beschikbaren munitievoorraad af van 244 schoten per stuk. Zijn eisch komt dus overeen met den hiervóór genoemden.

Al dadelijk zij opgemerkt, dat de onhandelbaarheid der 6 stuk-

¹⁾ De Oorlogsbegroting voor 1901 bedroeg ruim 22,9 millioen, die voor 1903 ruim 25,2 millioen. In laatstgenoemd bedrag zijn de meerdere kosten van het verhoogde contingent nog slechts ten deele begrepen; is nog niets uitgetrokken voor het nieuw op te richten 10^e en 11^e regiment infanterie, noch voor de reorganisatie der bereden artillerie of voor hare verwapening. Evenmin is iets aangevraagd voor de organisatie en de oefening der landweer. (De kapitein VAN DER HOOG berekent hare jaarlijksche kosten op 1,3 millioen). Nieuwe kazernes zullen bovendien gebouwd moeten worden. Met al deze groote uitgaven voor oogen kan niet genoeg aangedrongen worden op de grootst mogelijke zuinigheid, overal waar het geld niet aangewend wordt tot rechtstreeksche verhooging onzer weerbaarheid (uitgaven voor nieuwe tactische eenheden).

ken-batterij, georganiseerd naar bovengenoemde beginselen, nog niet onomstootelijk vaststaat. Immers de Fransche snelvuurbatterij telt op een getal van 4 stukken en 12 caissons een totaal van 22 voertuigen waarvan 19 à 6 en 3 à 2 paarden. In handelbaarheid zal zij een batterij van 20 voertuigen à 6 paarden zeker niet overtreffen. Nu komt men, vasthoudende aan den eisch van beide genoemde Schr., voor een 6 stukken-batterij ook juist tot 20 voertuigen. Waar de Franschen voor hun geheele veldartillerie tot een dergelijke indeeling overgegaan zijn, is de onhandelbaarheid van zulk een batterij aan gerechten twijfel onderhevig. Wij wezen er bovendien reeds op, hoe de marsch-colonne der geheele artillerie door indeeling in 4- of 6 stukken-batterijen geen munitie-voertuig langer of korter wordt; hier blijft de handelbaarheid gelijk. Het zelfde geldt vrijwel, wanneer de batterij de marsch-colonne verlaat om in stelling te komen; de gevechtstrein volgt dan de batterij op eenigen afstand. De batterijcommandant heeft van af dit oogenblik slechts te maken met zijn 6 stukken en zijn commandant van den gevechtstrein, evenals thans. Of nu die gevechtstrein 6, 9 of 12 caissons telt, hij zal er weinig van merken. Hoogstens zal het den commandant van den gevechtstrein eenige meerdere moeite veroorzaken om een grooter aantal caissons op te stellen; doch hij blijft met het grootste deel daarvan buiten het werkzame vuur des vijands.

Een batterij van 6 stukken en 12 caissons behoeft dus volstrekt niet onhandelbaar te zijn. Nuttiger dan verder over dit vrij rekbare begrip uit te wijden, is het echter om na te gaan, of bij invoering van snelvuurgeschut het munitieverbruik in dié mate stijgen zal, als wel wordt voorzien.

Frankrijk spant in dit opzicht de kroon: op een batterij van 4 stukken komen 12 caissons voor; in de batterij beschikt men dientengevolge over 312 schoten per vuurmond. Doch ook het gebruik, dat men zich dáár van het snelvuurgeschut voorstelt, is een zeer bijzonder. De theorieën van LANGLOIS hebben een onmiskénbaren invloed gehad op het jongste veldartillerie-reglement van November 1901, waarin het strooivuur zeer op den voorgrond treedt. De batterij telt thans in Frankrijk 22 voertuigen, wat voor een 6 stukken-batterij $\pm$ 33 zou worden.

Bij de opvatting, zooals de Franschen die van het snelvuurkanon hebben, was men ter wille van de handelbaarheid wel gedwongen tot 4 stukken-batterijen over te gaan, of men wilde of niet. Dat Frankrijk die indeeling aangenomen heeft, bewijst derhalve allerminst, dat men dáár aan die batterijen principieele voordeelen toekent.

Waarschijnlijk zal het munitieverbruik bij invoering van snelvuurgeschut stijgen. Waar sneller gevuld *kan* worden, zal menigmaal sneller gevuld *moeten* worden. Door haar grootere kracht wordt het gebruik der artillerie bovendien veelzijdiger. De vraag is echter gewettigd: Zal dat ruimer munitieverbruik zóó aanzienlijk zijn?

In de eerste plaats valt op te merken, dat bij een zelfde medegevoerd gewicht aan munitie, de daarmede te verkrijgen uitwerking grooter wordt, naarmate het rendement van het enkele schot toeneemt. Het maximum

gewicht van den caisson hangt af van den als minimum toe te laten eisch van beweegbaarheid, en heeft dus met de invoering van snelvuurgeschut niets te maken.

Het in den caisson mee te voeren gewicht aan munitie zal dus gelijk blijven, eerder iets toenemen, waar door de vorderingen der techniek het gewicht van den ledigen caisson, d. i. het dood gewicht, afneemt.

Nemen wij nu voor een oogenblik aan, dat de geheele uitrusting uit GKT. bestaat, dan blijkt, dat door doeltreffender inrichting van de granaatkartets een zelfde gewicht aan munitie, dus een zelfde getal caissons, bijna het dubbele vermogen bezit van de thans gebruikelijke typen. Immers het nuttig vermogen van de GKT. van 8 cM. St., die tot October 1895 166 kogeltjes à 16 gram inhield, was destijds $\frac{1.66}{70.40} =$ bijna 0,024; voor onze nieuwe GKT. van 7,5 cM. werd het op 0,045 berekend.

Bij invoering van het snelvuurkanon beschikt men per caisson over bijna tweemaal meer gevechtskracht dan nog vóór weinige jaren het geval was; hierdoor is het dus reeds het zelfde, alsof men bijna tweemaal meer caissons medevoert.

Tenzij men door opzettelijk onnauwkeurig inschieten en door overdreven toepassing van het strooivuur de munitie verspilt, is een zóoveel grooter munitieverbruik in de tweede plaats om de volgende reden buitengesloten: Ten einde de gevechtskracht van den tegenstander te breken, d. i. hem tot het opgeven van den strijd te dwingen, wordt een bepaald $\%$ verliezen vereischt, afhankelijk van het gehalte van 's vijands troepen. Dat $\%$ zal door de invoering van het snelvuurgeschut eer afnemen, waar die verliezen binnen korter tijd toegebracht worden, de moreele werking derhalve heviger is. Zooals bekend, werden de oorlogen minder bloedig, naarmate de vuurwapenen verbeterden. ¹⁾

Blijft men *juist* schieten op den voorgrond stellen, dan zal een bepaalde uitwerking, d. i. een zeker gevechtsdoel, stellig in veel korter tijd en eerder ook met minder munitie bereikt worden dan voorheen. Men zou hieruit kunnen besluiten, dat het gebruik der artillerie veelzijdiger worden zal, ten koste van dat der infanterie. Doch ook de infanterie met haar minimaal-kaliber repeteergeweer vermag op grooteren afstand en veel sneller te vuren dan voorheen; men kan dus, wat hare betekenis betreft, tot een overeenkomstige gevolgtrekking komen. Hier is kennelijk tegenstrijdigheid, en de slotsom is, dat de invoering der snelvuurwapenen in de verhouding van infanterie tot artillerie slechts weinig verandering heeft gebracht. De artillerie, die in staat is een krachtige uitwerking te verkrijgen op afstanden, welke die van het werkzame

¹⁾ Zie hieromtrent het belangrijke werkje: BERNDT. Die Zahl im Kriege, blzn. 149—161, met de daarbij behoorende graphische voorstellingen.

Ongetwijfeld heeft het steeds afnemend militair gehalte der legers (kleiner wordend getal beroepssoldaten, grooter aantal lichten, korter oefeningstijd) mede op bovengenoemd verschijnsel invloed geoefend.

geweervuur te boven gaan, moge in verhouding wat meer gewonnen hebben, de infanterie is en blijft, wat NAPOLEON I haar reeds noemde: „la reine des batailles”, zeer zeker in Nederland, waar de artillerie door de bedektheid van het terrein eerst laat haar vuur kan openen.

Waar nu elk gevechtsdoel in zooveel korter tijd te bereiken is, kan men tweeërlei aannemen: of de achtereenvolgende gevechtsphasen zullen elkaar sneller opvolgen, de strijd zal korter duren, of er zullen voor de artillerie gedurende het gevecht vuurpauzen intreden.

Welke dezer onderstellingen de meest waarschijnlijke is, doet, wat het munitieverbruik betreft, weinig ter zake, want in geen van beide gevallen zal het stijgen. Toch willen wij er op wijzen, dat de duur van het gevecht in hoofdzaak afhangt van: 1°. den afstand, waarop het wordt aangevangen; 2°. den duur van het verkennend gevecht der voorhoede, dat door invoering van rookzwak buskruit en door de omzichtigheid, waarmee men thans in den aanvang optreden moet, eer meer dan minder tijd in beslag zal nemen; 3°. den tijd, noodig voor den opmarsch en de ontwikkeling van de hoofdmacht der infanterie. Het verband, dat tusschen deze factoren en de verhoogde uitwerking der wapenen bestaat, draagt er eerder toe bij den duur van het gevecht te verlengen dan te bekorten.

Er zullen dus vuurpauzen voor de artillerie intreden. Zoo zal b.v. de artilleriestrijd veel eerder en met een geringer munitieverbruik per stuk worden beslist. Waar aan weerszijden ongeveer gelijke krachten in het vuur staan, zal dié artillerie het overwicht behalen, welke, na het eerst en juist ingeschoten te zijn, den vijand met een kogelregen overstelpt en hem al dadelijk vleugellam schiet. Een klein deel der batterijen zal dan voldoende zijn, om de vijandelijke artillerie te bewaken, haar te beletten het vuur te heropenen. Onder dergelijke omstandigheden, nog in den aanvang van den strijd, zal het de groote vraag zijn, of zich voor de vrijkomende batterijen reeds dadelijk nieuwe dankbare doelen voordoen.

Ook het nieuwe Fransche reglement, dat aan de artillerie waarlijk geen onbeduidende rol toedeelt, erkent de mogelijkheid dezer vuurpauzen, waar het in het 1ste gedeelte, punt 618, zegt: „En conséquence, pour tirer parti de la rapidité d'action de l'artillerie de campagne, il convient de procéder par rafales subites, courtes ¹⁾ et violentes, enlevant à l'adversaire sa liberté d'action, et facilitant par suite aux autres Armes la conquête du terrain, dont la possession affirme seule le succès définitif.”

„Les tirs efficaces sont donc nécessairement intermittents.” ¹⁾

In elk geval kan het munitieverbruik per man en per vuurmond niet voortdurend stijgen, en zeker geen gelijken tred houden met de vermeerdering der vuursnelheid, zooals sommigen dit schijnen te voorzien. Stelt men op den voorgrond, dat de munitie even juist wordt gebruikt

¹⁾ Wij cursiveeren.

als voorheen, dan zou men, een steeds grooter munitieverbruik onderstellende, ten slotte tot een onmogelijkheid komen, nl. tot aan den vijand toegebrachte verliezen van 100 %: „le combat cesserait, faute de combattants”.

De juistheid dezer theoretische beschouwingen wordt door de ervaring bevestigd. De Pruisische vuurmonden van 1866, en vooral het achterlaadkanon van 1870, stonden een veel grootere vuursnelheid toe dan de oude, zware voorlaadvuurmonden uit het NAPOLEONTISCHE tijdperk. Toch deed het munitieverbruik per stuk en per veldtocht, vooral in 1866, doch ook in 1870, belangrijk onder voor dat van het einde der 18^e en het begin der 19^e eeuw. Ook het munitieverbruik per stuk en per veldslag nam in den loop der tijden af. Bij Friedland (1807) vershoten de Franschen 100 schoten per stuk; bij Leipzig (1813) 267 in 2 dagen; de Oostenrijkers bij Essling (1809) in 2 dagen 184 projectielen, bij Leipzig 199 in 2 dagen. Het grootste munitieverbruik der Pruisen in 1870 bedroeg 88 schoten per stuk bij Vionville; in alle andere slagen en gevechten bleef het verre daaronder (volgt Sedan met 57 schoten).¹⁾

Op grond van de bovenstaande beschouwingen en steunende op de lessen der geschiedenis kunnen wij niet aannemen, dat het munitieverbruik bovenmatig stijgen zal, zelfs al wordt van het strooivuur een ruimer gebruik gemaakt dan voorheen. In ons land zal het bovendien altijd lager zijn dan in andere rijken, omdat de aard onzer terreinen een vroegtijdig en een veelzijdig gebruik der artillerie belet. In 1870 nam de Pruisische artillerie haar eerste stellingen menigmaal in op afstanden van 3000—3750 M. In Nederland is zoo iets vrijwel ondenkbaar.

Wel zal het verschil in munitieverbruik tusschen verschillende afdeelingen, in elke afdeeling ook tusschen verschillende batterijen voortdurend toenemen.

Hoogstwaarschijnlijk hebben de Duitschers zich door soortgelijke overwegingen laten leiden, toen zij bij de invoering van hun snelvuurkanon C⁹⁶ — dat dan toch altijd een vuursnelheid van ruim 8 schoten toestaat — een *schijnbare* tegenstrijdigheid begingen door het aantal caissons per batterij van 9 op 6 terug te brengen, het totale getal caissons, per batterij in de divisie aanwezig, gehandhaafd bleef op 9.²⁾

Deze uitkomst werd verkregen door het aantal caissons der batterij met 3 te verminderen en die caissons per divisie samen te vatten tot twee „lichte Munitionskolonnen”, welke zich op marsch aan den staart der strijdende troepen van de divisie bevinden (D. R. 331.) en op het

¹⁾ Zie: A. BERTRAND. De la réduction du charroi dans les batteries de campagne. Revue de l'armée belge. 1892/93.

²⁾ Tengevolge van de kalibervermindering van 8,8 tot 7,7 cM., nam het aantal schoten per vuurmond in de divisie aanwezig, toe van 168 tot 181 à 198. Laatstgenoemd getal geldt voor de veldkanonnen der divisie, waartoe de houwiterafdeeling behoort.

gevechtveld tot $\pm$ 600 M. achter de batterijen oprukken. (D. R. 332.) Deze verdeling stelt beter in staat rekening te houden met het verschil in munitieverbruik tusschen de onderscheidene afdeelingen, c.q. batterijen; de „leichte Munitionskolonnen” toch, vormen een mobiele munitie-reserve in de hand van den divisie-, c.q. van den veldartillerie-brigade-commandant. Wel is de indeeling van die colonnes in overeenstemming met die van het regiment veldartillerie, maar: „Maszgebend für die Zuführung (nl. van munitie aan de gevechtstreinen der batterijen) ist jedoch ausschliesslich der thatsächliche Bedarf, über den sich der Kolonnenführer schnell unterrichten musz”. (D. R. 332.)

De Franschen hebben een anderen weg gevolgd; zij hebben hunne batterijen bovenmatig van munitie voorzien (312 schoten per stuk), missen de mobiele munitiereserve, die de Duitschers per divisie medevoeren, en hebben evenals dezen een munitietrein per legerkorps, te vergelijken met onzen artillerie-munitietrein (grootte trein). Telt men den munitievoorraad van dezen mede, dan beschikt de Fransche batterij over 501,5, de Deutsche over 335 à 352 schoten. Deze groote munitie-uitrusting der Fransche veldartillerie vindt haar oorzaak in het zeer gewijzigd gebruik, dat men zich van het nieuwe kanon voorstelt.

Het inschieten vindt in den regel plaats „par salves de batterie”, waarbij de 4 stukken der batterij op last van de stukscommandanten met een interval van 2 à 3 seconden afgevuurd worden, alle 4 op den zelfden afstand. (I, 281 en 259.) Na het inschieten gaat men over tot een „tir d'efficacité”. Dit kan zijn een vuur met één opzethoogte, waarbij elk stuk 2, 4 of 6 schoten doet, het aantal op te geven door den batterijcommandant (I, 266.); een „tir progressif”, waarbij per stuk met de grootst mogelijke snelheid telkens 2 schoten gedaan worden op 4 afstanden, die met 100 M. opklimmen, zoodat elk stuk 8 schoten doet (I, 227.), eindelijk een „tir par salves ou rafales au commandement du capitaine”, waarbij de kapitein de opzethoogten commandeert, deze naar verkiezing met 50 of 100 M. laat opklimmen, zelf de diepte der onveilig te maken strook regelt (minste verschil der uiterste banen 100 M.) en per afstand en per stuk één schot gedaan wordt (salve) dan wel 2 of meer (rafale, zonder of met strooien in de breedte). (I, 267, 258 en 287.)

De vuursoorten, waarbij in de diepte gestrooid wordt, moeten gebruikt worden, wanneer men een diep doel onder vuur neemt en voorts, indien men, in afwachting van een nader en juist vuur, den vijand zijn vrijheid van handelen ontnemen wil, dan wel een in beweging zijnden tegenstander binnen een bepaalde terreinstrook wil immobiliseeren. (I, 290.)

Wanneer wij hier nu nog bijvoegen, dat soms tot dit strooivuur mag overgegaan worden, zoodra men bij moeilijke waarneming of onder bepaalde gevechtsumstandigheden slechts één der wijde grenzen bepaald heeft (I, 287.), dan is het duidelijk, welk een grooten munitievoorraad de Fransche batterij noodig heeft, waar onder sommige omstandigheden het misschieten tot een stelsel wordt verheven. Teekenend is ech-

ter, wat het Fransche reglement zelf omtrent het juistheidsvuur (tir sur hausse unique) aanvoert: „Il exige un réglage plus long, plus minutieux et souvent plus difficile que le tir en profondeur; mais, lorsque le réglage est acquis, le tir sur hausse fixe donne le maximum d'effet avec le minimum de consommation de munitions". (I, 290.)

Houdt men daarentegen vast aan verzekerde uitwerking door het nauwkeurig bepalen der grenzen; laat men zich niet op een dwaalspoor brengen door den stelregel: „Wie het eerst ingeschoten is, heeft een grooten voorsprong op zijn tegenstander", om er na een zeer onnauwkeurig inschieten maar op los te vuren, dan kan, om al de boven ontwikkelde redenen, zeker voor de Nederlandsche veldartillerie de behoefte aan munitie niet zóó bovenmate toenemen. De verbazende uitkomsten, met bij ons in beproeving zijnd snelvuurkanon zelfs op bewegende doelen verkregen, toonen, dat men waarlijk niet behoeft te strooien om den vijand zijn bewegingsvrijheid te ontnemen, hem te immobiliseeren.

Intusschen zal door de invoering van snelvuurgeschut zeker het verschil in munitieverbruik tusschen onderscheidene afdeelingen, c.q. batterijen, toenemen. Enkele afdeelingen en batterijen zullen *zeer veel* munitie behoeven, veel meer dan voorheen ooit verbruikt werd. Ook hiermede moet rekening gehouden worden, doch daartoe is het niet noodig, en zelfs niet wenschelijk, om *alle* batterijen van huis uit een zóó grooten munitievoorraad toe te deelen. Die voorraad zal bij vele batterijen ten deele niet gebruikt, dus nutteloos medegevoerd worden; *hier* zal in de vurende linie overvloed heerschen, *ginds* zal nog gebrek aan munitie bestaan.

Ook op dit gebied vallen belangrijke lessen uit den oorlog van 1870/71 te putten. Gedurende den geheelen oorlog, die 200 dagen duurde en waarin 21 veldslagen en $\pm$ 400 gevechten plaats vonden, bedroeg het totale munitieverbruik der Pruisen 205 schoten per stuk, wat, op 2 schoten na, overeenkwam met den voorraad der batterijen en van de *helft* der toenmalige munitiecolonnen van de legerkorpsen. Een belangrijk deel van de munitie, waarmee de Pruisische *troepen* in het begin van Augustus 1870 de Fransche grenzen overschreden, is dus in 1871 naar het eigen land mede teruggebracht en derhalve gedurende het gansche verloop van den veldtocht nutteloos medegevoerd. Toch deed zich bij sommige batterijen reeds bij Wörth, ook bij Vionville, bij Gravelotte—St. Privat en bij Sedan munitiegebrek voor. Na elken slag legden de munitiecolonnen, om zich op nieuw te voorzien, belangrijke afstanden af, soms tot op Duitsch grondgebied en tot 337 KM. toe. Welk een dikwijls bovenmenschelijke inspanning dit transport met zich bracht, welk een kosten, welk een arbeid, die elders beter te gebruiken waren geweest, laat zich gereedelijk denken.¹⁾

Uit het bovenstaande volgt, dat er in 1870 geen absoluut, doch slechts

¹⁾ Zie het reeds genoemde artikel in de Revue de l'armée belge.

relatief gebrek aan munitie bestond. De organisatie van den aanvulldienst was onvoldoende; dientengevolge slaagde men er niet in de gewenschte hoeveelheid munitie snel ter gewilder plaatse aan te voeren.

Hierin verbetering te brengen, moet de oplossing zijn van het vraagstuk eener goede munitie-uitrusting en -aanvulling. Aan de batterijen een nog veel grooteren munitievoorraad te willen medegeven, berekend op het grootst mogelijk verbruik eener batterij, leidt tot vermeerdering van het nutteloos in de troepencolonne mede te voeren gewicht aan ijzer.

Ik geloof dan ook, dat het wenschelijk is, bij invoering van snelvuurgeschut, het aantal caissons der batterij op 6 te houden, waardoor over ± 150 schoten kan beschikt worden (thans 154 G. en GKT.), en tevens, als in Duitschland, een schakel in te lasschen tusschen de batterij en den grooten trein door, als regel, een lichte munitiecolonne aan den staart der strijdende troepen der divisie te doen volgen. Heel veel wijziging ondergaat de bestaande toestand dan niet; immers de laatste alinea van § 96 van het Voorschrift op den Velddienst bepaalt, dat mede tot den gevechtstrein behooren „de afdeelingen van den grooten trein, die daartoe bepaaldelijk aangewezen worden”. Die afdeelingen „marcheeren achter den gevechtstrein van de laatste troepenafdeeling der colonne of achter de verbandplaatsafdeelingen (of sectiën „daarvan”. Ook volgens de bestaande bepalingen is het derhalve mogelijk den artillerie-munitietrein geheel of ten deele bij de strijdende troepen in te deelen. Wat thans in het Voorschrift op den Velddienst als uitzondering wordt beschouwd, zou derhalve regel moeten worden en ons reglement „C. Het gevecht” daarmede rekening dienen te houden.

Met de bovenstaande indeeling der munitie is echter nog niet alles verricht; het komt er bovenal op aan, zoodanige maatregelen te treffen, dat een geregelde munitie-aanvoer verzekerd zij, dat de mobiele munitiereserves (lichte munitiecolonne, artillerie-munitietrein) intijds de batterijen bereiken.

In de eerste plaats verdient het hiertoe aanbeveling de 2^e afdeelingen van den gevechtstrein afdeelingsgewijze onder een officier te vereenigen. In Frankrijk is dit regel (I, 535, 562 en 685.), in Duitschland daarentegen uitzondering, althans op het gevechtveld. (D. R. 328.) Die vereeniging schenkt het voordeel, dat de afdeelingscommandant in zijn 3×3 (Frankrijk 3×6 ¹⁾ caissons reeds een mobiele afdeelingsreserve aan munitie bezit, die geheel of ten deele aan één batterij kan worden toebedeeld, indien deze bij uitzondering veel meer munitie verbruikt dan de andere batterijen der afdeeling. (Vergelijk de bepalingen van het Fransche reglement I, 565.) Bovendien behoeft de commandant van den artillerie-munitietrein der divisie (c.q. de commandant van de lichte

¹⁾ Hier worden onder normale omstandigheden dadelijk 6 caissons in de batterij geplaatst ($1\frac{1}{2}$ per stuk). De andere 6 vormen het „*échelon de combat*”.

munitie-colonne) nu niet verbinding te zoeken met 6 commandanten van 2e afdeelingen van den gevechtstrein (fouriers), doch slechts met 2 (luitenants). Dit voordeel voor een snelle, verzekerde munitie-aanvulling springt duidelijk in het oog.

Een tweede maatregel, die aanbeveling verdient, is in het reglement „C. Het gevecht”, te bepalen, dat de commandanten der 2^e afdeelingen van den gevechtstrein, zoo spoedig mogelijk, met den commandant van den artillerie-munitietrein, in de toekomst c.q. ook met den commandant van de lichte munitiecolonne, in verbinding treden en deze met de standplaatsen dier afdeelingen in kennis stellen. Volgens punt 100 van het genoemde reglement moet thans juist het omgekeerde plaats vinden: „De commandant van den artillerie-munitietrein moet trachten „het slagveld zoo spoedig mogelijk te naderen en van uit de door den „Algemeenen Bevelhebber voor zijn trein aangewezen standplaats dadelijk „verband zoeken met de 2^e liniën van de gevechtstreinen”. (Vergelijk ook Fr. R. I, 684 en D. R. 332.)

Deze bepaling schijnt mij minder practisch, en wel om de volgende reden: Het is voor de commandanten van de 2^e afdeelingen van den gevechtstrein veel gemakkelijker om in verbinding te treden met den artillerie-munitietrein (c.q. de lichte munitiecolonne), dien men op den gevolgden marschweg weet, dan wel voor de commandanten dezer laatste om de goed in het terrein gedekte 2^e afdeelingen van den gevechtstrein te vinden. De richting van het eigen kanonvuur moge hiervoor eenige aanwijzing geven, afdoende is zij allerminst, en, waar de artillerie soms 1000 M. en meer zijwaarts van den aanvankelijk gevolgden weg zal zijn opgereden, kan het lang duren, eer men de 2^e afdeelingen van den gevechtstrein vindt. Het verband te doen opsporen in omgekeerde orde als tot dusverre geschiedt, is dan ook zeer wenschelijk; de artilleriepatrouilles, bij de batterij aanwezig, zullen mede daarvoor moeten dienen. Moëilijk is de hier te vervullen taak niet: Wie den afgelegden weg weet terug te vinden, *moet* op de munitiecolonnen stuiten. Marcheert de divisie bij uitzondering in 2 of meer colonnes, dan is in elk geval uit het marschbevel bekend, op welken weg de munitiecolonnen volgen.

Eindelijk zou een tijdige munitie-aanvulling beter te verzekeren zijn, door in onze voorschriften de gebiedende bepaling op te nemen, dat de commandanten van de lichte munitiecolonnen en van den artillerie-munitietrein al het mogelijke moeten doen om het gevechtveld te naderen, op hun daartoe geschikt voorkomende punten oprijden en daarvan den algemeenen bevelhebber en den artillerie-commandant onderrichten. Ruimere indeeling van kader, dat voor een groot deel uit militie- en reservekader zou kunnen bestaan, alsmede indeeling van eenige ordonnansen, c.q. wielrijders, bij den munitietrein, zou hiervoor zeer gewenscht zijn.

Het Deutsche reglement (325—337.) geeft omtrent de munitie-aanvulling, vooral wat de lichte munitiecolonnen aangaat, zeer doeltref-

fende bepalingen. Zij rijden uit eigen beweging tot ± 600 M. achter de batterijen op.

De bepalingen van ons Voorschrift op den Velddienst daarentegen werken een spoedige munitie-aanvulling niet in de hand. De groote trein volgt in 's vijands nabijheid 5—15 KM. achter de colonne (§ 100), stel gemiddeld 10 KM. Komt nu de troepencolonne in gevecht, dan rijden de bagagetrein en de groote trein „onmiddellijk op geschikte terreinen met ruime toegangen en met de disselboomen van den vijand afgekeerd op *nabij de plaats, waar zij zich op marsch bevinden*”.¹⁾ (§ 105.) De groote trein houdt dus halt, gemiddeld 10 KM. achter den staart der colonne. Stelt men nu de diepte eener divisie, met inbegrip der voorhoede, op 10 KM., neemt men verder aan, dat de divisie zich op haar voorhoede tot het gevecht ontwikkelt, wat regel zal zijn, dan rijdt de artillerie-munitietrein 20 KM. achter de stelling der batterijen op. Hoeveel tijd zal er dan niet verlopen tusschen het oogenblik van verzending der order tot opmarcheeren, en dat, waarop de trein aankomt. $2 \times 20 = 40$ KM.!

Bepaalt men daarentegen, dat de munitietrein voorloopig doormarcheert, dan wordt een tijdige munitie-aanvulling beter verzekerd, en komt het Voorschrift op den Velddienst ook in overeenstemming met de bepaling, volgens welke de commandant van den artillerie-munitietrein „trachten moet het slagveld zoo spoedig mogelijk te naderen”. (C. Het gevecht, punt 100.)

Het tot op korten afstand aantrekken van treincolonne is en blijft natuurlijk altijd een nadeel, vooral met het oog op een eventueelen terugtocht. Men mag echter niet vergeten, dat de munitietreinen tegenwoordig behoorlijk georganiseerde treinen zijn, wier snelheid en manoeuvreervaardigheid op de harde wegen voor die der batterijen niet veel onderdoen. Wordt de terugtocht waarschijnlijk, dan moet snel een voorsprong in draf genomen worden. Bij den strijd vóórwaarts van défilé's dient men natuurlijk voorzichtiger te zijn met het aantrekken van den munitietrein.

Overbodig komt het mij voor de wijze na te gaan, waarop de munitietrein van nieuwe munitie wordt voorzien. De oorlog op onzen bodem zal over het geheel een stilstaand karakter dragen, en in ieder geval zal ons veldleger zich bij actieve handelingen niet ver verwijderen van het hart des lands, waar men de vaste munitiedepots vindt. Let men nu verder op ons dicht spoorweganet, op onze talrijke communicatiën te water en op het groot aantal goede harde wegen, dan lijdt het geen twijfel, of de aanvoer is bij goede regeling van den etappendienst verzekerd. Slechts zij in herinnering gebracht, hoe wenschelijk het is de munitie, die op de verbindingen per spoor of per vaartuig vervoerd moet worden, te verpakken in kisten en niet in munitievoertuigen.

¹⁾ Wij cursiveeren.

²⁾ LANGLOIS. II. blz. 187.

Op eerstgenoemde wijze kan per waggon een vijfvoudige hoeveelheid geladen worden. 2)

Vanzelf spreekt het, dat men in de eerste plaats zorgen moet ten allen tijde te beschikken over een ruimen mobilisatie-voorraad aan munitie, berekend naar de behoefte voor een *langdurigen* oorlog. Dit geldt in het bijzonder voor een land als Nederland, dat zijn stalen projectielen uit het buitenland betreft.

Het bovenstaande toont, dat op het gebied der munitie-aanvulling nog wel eenige verbeteringen aan te brengen zijn. Zoolang deze middelen niet uitgeput zijn, is het ongeraden den munitievoorraad der batterijen op te voeren. Niet te veel munitie in eerste linie, ruime munitiereserves achterhouden, doeltreffende maatregelen om deze munitie *snel* ter gewilder plaatse te brengen, dit alles verdient de voorkeur boven een overdreven munitie-uitrusting der batterijen, die haar minder handelbaar, de artillerie-colonne te lang en zeer kwetsbaar maakt 1), die het levend element, de hoofdmacht der infanterie in de colonne naar achteren dringt door aan het ijzer der artillerie de voorkeur te schenken. Voert men in de troepencolonne 2 caissons per stuk mede, zooals „Een batterijcommandant” en de Heer FEBER dat wenschen, dan wordt de artillerie-colonne, op hare flanken toch reeds zóó kwetsbaar, 36 voertuigen sterker, zeker 700 M. dieper, de hoofdmacht der infanterie heeft 10 minuten meer noodig om op te marcheeren.

Erkent men het bovenstaande als juist, dan vervalt ook het laatste argument vóór de 4 stukken-indeeling, nl. de groote munitie-uitrusting en de daaruit voortvloeiende onhandelbaarheid der 6 stukken-batterij.

Mocht de oplossing in de hier voorgestane richting gezocht worden, dan is het zeer gewenscht de beoefening van den munitie-aanvoer meer aandacht te schenken, waar die aanvoer in de toekomst een grootere rol spelen zal. Dit kan bij oefening der batterijen in afdeeliningsverband, bij oefeningen van den trein en bij de najaars-manoeuvres op eenvoudige wijze plaats vinden; immers een treincolonne is gemakkelijk met een paar man kader of ordonnansen en met vlaggen te markeeren. Ook hier moet men leeren samenwerken, elkaar leeren begrijpen en te gemoet komen.

Wanneer wij thans de gevolgtrekkingen samenvatten, waartoe vorenstaande beschouwingen ons leidden, dan zijn deze de volgende:

1°. Een indeeling der bereden artillerie in batterijen van 4 stukken wordt niet vereischt om de volle kracht van het snelvuurgeschut te kunnen ontwikkelen; een doeltreffende regeling der vuursoorten is daartoe voldoende. Zelfs kan die indeeling zonder meer niet tot het door de voorstanders beoogde doel leiden.

1) De diepte van een regiment veldartillerie met gevechtstrein bedraagt in de marschcolonne thans reeds minstens 1850 M. Voert men per stuk 2 caissons mede, dan wordt zij ruim een half uur gaans.

2°. Aan 4 stukken-batterijen zijn wèl vele nadeelen, doch is geen enkel werkelijk voordeel verbonden. De meerdere kosten zijn van dien aard, dat voor Nederland reeds daarom niet aan hare invoering mag worden gedacht.

3°. Het is een tegenstrijdigheid om aan te nemen, dat het munitieverbruik der artillerie voortdurend toenemen zal, naarmate een verhoogde vuursnelheid een intensievere uitwerking mogelijk maakt.

4°. Met het vermeerderd munitieverbruik, dat bij invoering van snelvuurgeschut voor enkele batterijen te voorzien is, wordt beter rekening gehouden door een juiste indeeling der treinen, het achterhouden van mobiele munitiereserves, en door goede voorschriften omtrent het oprukken dier treinen naar het gevechtveld, dan door *alle* batterijen bovenmatig van munitie te voorzien.

Het zij mij vergund aan het einde van dit artikel een nadere toelichting te geven op hetgeen onder 1°. werd bedoeld met „een doeltreffende regeling der vuursoorten”.

Behalve het salvovuur, dat meer en meer in onbruik geraakt, kent men bij de bereden artillerie 3 vuursoorten: het batterijvuur, het sectievuur en het stukkenvuur.

a. Batterijvuur.

In het reeds genoemde artikel van „De(n) Militaire(n) Gids” vestigde ik er de aandacht op, welk een nadeel het is, wanneer de batterijcommandant zelf het stuk aanduiden moet, dat vuren zal. Hierdoor wordt hij gedwongen te onthouden, welk stuk aan de beurt is; hij komt in de verleiding telkens naar de batterij te zien en zich daardoor met de technische bediening der stukken in te laten; zijn aandacht wordt afgeleid van het voorterrein en hij verliest het doel uit het oog, dat dikwijls moeilijk weer te vinden is.

Later heeft men ons reglement in dit opzicht gewijzigd. De batterijcommandant noemt nu niet meer het stuk, dat vuren zal, doch de sectie. De stukken worden thans normaal in de volgorde: 1, 3, 5, 2, 4, 6 afgevuurd. Daarmede blijft echter alles vrij wel bij het oude; de bovengenoemde bezwaren zijn niet opgeheven; of de batterijcommandant het nummer van het stuk of van een sectie noemt, staat ongeveer gelijk. Bovendien heeft de tegenwoordige regeling het nadeel, dat zij niet toe te passen is bij het inschieten met GKT., waar sectiesgewijze geladen en afgevuurd moet worden.

Wenschelijker ware het, bij het batterijvuur de stukken in volgorde te doen vuren (natuurlijk zonder te wachten op niet gereed zijnde stukken), telkens na een teeken of het commando: „Schot” van den batterijcommandant. Wellicht zou ook een schelle stoot op een tirailleurfluit daarvoor in aanmerking kunnen komen, en deze fluit verder te gebruiken zijn tot het geven van waarschuwings- of attentiesenen bij het exerceeren en het manoeuvreeren.

Uit den aard der zaak moet tijdens het inschieten batterijvuur afge-

geven worden. Dán mag geen schot vallen buiten den wil van den batterijcommandant. Ook bij het vuren op *bewegende doelen* moet het toepassing vinden bij het grensschieten en het daarop volgende langzame vuur. Het afvuren der geladen stukken, zoodra uitwerking verkregen wordt, ware te vervangen door een stukkenvuur met opgegeven aantal schoten per stuk, een aantal, dat kleiner moet zijn, naarmate het doel zich sneller verplaatst. Als voorheen te willen volstaan met het afgeven van ééne laag, zoodra uitwerking verkregen wordt (commando: Geladen stukken afvuren!), ware onvoldoende partij trekken van de groote kracht van het snelvuurgeschut.

Tijdens het voortgezet vuur op *stilstaande doelen* zou naar mijne meening nooit gebruik gemaakt mogen worden van het batterijvuur, doch altijd van het sectie- of van het stukkenvuur. Bij de groote vuursnelheid, die in de toekomst bereikt kan worden, zal het voor den batterijcommandant *bepaald onmogelijk* zijn per minuut een voldoende aantal malen een stuk of sectie te noemen, die vuren moet. Wilde men aan deze vuurregeling vasthouden, men zou de vuursnelheid een rem aanleggen en b. v. in het artillerieduel, al dadelijk het onderspit delven. Doch zelfs, indien er na het inschieten langzaam gevuurd moet worden, is er *alles* voor en *niets* tegen om de sectiecommandanten te belasten met het afgeven van een vuur, waarvan de snelheid door den batterijcommandant is *gelast*. Deze laatste neemt voorterrein en doel waar, gaat bovendien het + of - vallen der schoten na.

b. Sectievuur.

In het genoemde artikel van „De(n) Militaire(n) Gids” stelde ik voor een ruimer gebruik te maken van deze vuursoort, dan toenmaals het geval was (GKT. op 0 getempeerd en KT.) en wel voor *alle* vuurtempo's, daarbij de gewilde vuursnelheid in het commando van den batterijcommandant op te nemen.

Sedert dien is het sectievuur ingevoerd, doch slechts voor de normale vuursnelheid na het inschieten (1 schot). Verder kent men de commando's: „Sneller vuren” en „Versneld sectievuur”, om de vuursnelheid op te voeren.

Ook hier ben ik dankbaar, doch niet voldaan. De tegenwoordige regeling mist nog de noodige elasticiteit, omdat niet *alle* vuurtempo's van het sectievuur gebruik gemaakt mag worden. Na invoering van snelvuurgeschut, waarbij het aantal vuurtempo's veel grooter wordt, zal de thans van kracht zijnde regeling zeker onvoldoende blijken en zal men wel moeten komen tot het commando: „Sectievuur; 1, 2, 4, 6, enz. schoten per minuut”, een commando, dat ik ook in 1899 wenschelijk noemde. Destijds werd daartegen het bezwaar aangevoerd, dat de sectiecommandanten, ten einde de bevolen vuursnelheid in acht te nemen, op hun horloges zouden gaan kijken en daardoor minder aandacht schenken aan de bediening hunner stukken. Dit bezwaar schijnt niet volmaakt gegrond. Hoewel vroeger voorgeschreven werd, dat een batterij bij normaal voortgezet vuur 6 schoten per minuut moest doen, heb ik nog nooit

een batterijcommandant daartoe op zijn horloge zien kijken. Immers de opgegeven vuursnelheid dient om de gedachte te bepalen, om aan te geven, of men zeer langzaam, langzaam, snel, enz. vuren wil en niet om haar met pijnlijke en wiskundige zekerheid in acht te nemen.

Sectievuur behoort de normale vuurwijze te zijn bij het voortgezet vuur op stilstaande doelen, behalve, wanneer het er op aankomt de grootste kracht uit het snelvuurkanon te halen.

c. Stukkenvuur. In genoemd artikel stelde ik voor deze vuursoort een plaats in ons reglement in te ruimen bij het onder vuur nemen van doelen op 500 M. en daarbeneden. Sedert dien is het stukkenvuur ook te onzent ingevoerd. Waren destijds overwegende bezwaren aan een ruimere toepassing van die vuursoort verbonden, deze zijn thans opgeheven. Bovendien is de maximum-vuursnelheid in weinige jaren zóó toegenomen, dat zelfs bij het afgeven van sectievuur gereed zijnde stukken zouden moeten wachten.

Stukkenvuur moet dus afgegeven kunnen worden op alle afstanden, telkens, wanneer het er op aankomt de grootst mogelijke uitwerking in een minimum van tijd te verkrijgen (bijzonder gunstige doelen; afslaan van een rechtstreekschen aanval op korten afstand; bij het vuren op bewegende doelen, zoodra bij het langzame vuur uitwerking verkregen is, enz.). Men kan hierbij 2 wegen volgen: de batterijcommandant geeft óf de vuursnelheid per minuut op, óf het totaal aantal schoten, dat gedaan moet worden. Laatstgenoemde handelwijze komt mij wenschelijker voor: 1°. omdat dit zeer snelle vuur zelden of nooit gedurende een geheele minuut zal moeten afgegeven worden; 2°. omdat de batterijcommandant het vuur daardoor beter in de hand houdt. Wilde men met die groote vuursnelheid laten doorvuren tot het commando: „Houdt op = Vuur!”, dan zou menigmaal veel munitie noodeloos zijn verbruikt, eer het tot de geheele batterij was doorgedrongen.

Zoals hiervóór werd opgemerkt, kende het Duitsche reglement het stukkenvuur al jaren geleden. Ook in het nieuwe Fransche reglement is aan die vuursoort een belangrijke plaats ingeruimd. Bij het inschieten wordt op elken afstand door ieder stuk één schot gedaan; zelfs hier beveelt de batterijcommandant het vallen der schoten niet: de stukken worden op last der stukscommandanten met een interval van 2 à 3 seconden afgevuurd. (I, 259.) Tijdens de uitwerkingsvuren vervalt zelfs het commando „Vuur” van den stukscommandant; het opgegeven aantal schoten wordt zoo snel mogelijk gedaan, zonder eenig nader commando; het stuk wordt door den daarvoor bestemden kanonnier afgevuurd, zoodra het gereed is. (I, 265—267.) Hieruit blijkt, dat men in Frankrijk feitelijk alleen nog het stukkenvuur kent; de decentralisatie heeft daar bij de vuurleiding der batterij haar maximum bereikt, wat te ver gaat. Een gebruik der thans bestaande vuursoorten, zooals het hierboven ontworpen werd, verdient, naar mijne meening, de voorkeur.

Een en ander over de groote Fransche Cavalerie-manoeuvres in 1902.

Het spreekt wel vanzelf, dat de rol, die de Nederlandsche Cavalerie in oorlogstijd zal hebben te vervullen, in verband met hare geringe sterkte, het terrein en andere omstandigheden niet de zelfde, of liever van geheel anderen aard moet zijn, dan die van eenige van Europa's grootmachten. Met het oog daarop zou men kunnen meenen, dat oefeningen op zeer groote schaal, als in 1902 in Frankrijk gedurende een 10-tal dagen zijn gehouden in de uitgestrekte vlakten van le Gâtinais (landstreek tusschen Orléans, Fontainebleau en Château Laudon) in algemeen zinnig voor ons geen bijzondere waarde hebben. Toch schijnt het mij toe, dat zij vooral ditmaal onze aandacht ten volle verdienen. Het hoofddoel namelijk, dat men zich voorstelde er mede te bereiken, was te onderzoeken op welke wijze de cavalerie in een toekomstigen oorlog zal hebben op te treden, en of de moderne vuurwapenen hun invloed in zoodanige mate zullen doen gelden, dat de gevechtswaarde der ruitery belangrijk zal achterstaan bij die van voorheen. Het Fransche legerbestuur had de leiding der oefeningen opgedragen aan een opperofficier van grooten naam, algemeen beschouwd als de opvolger van den „généralissime”, den generaal BRUGÈRE. Het was de voorzitter van het „comité technique de cavalerie”, commandant van het 10e legerkorps, generaal DONOP. Aan hem waren in het bijzonder twee officieren toegevoegd, autoriteiten op het gebied van cavalerie-aangelegenheden: generaal DE BOURGOGNE en kolonel CHERFILS, welbekend door hunne talrijke artikelen in de *Revue de Cavalerie*.

Het spreekt vanzelf, dat het mijn doel niet is in extenso eene beschrijving te geven van de oefeningen, welke plaats gevonden hebben, daar mij dit van minder belang toeschijnt. Alleen wil ik aanstippen, uit welke oefeningen de manoeuvres bestonden.

De manoeuvres begonnen den 9en Augustus, of liever den 14en, daar voor de verschillende korpsen 5 marschdagen benoodigd waren, om het oefeningsterrein te bereiken. Dit dunkt mij een goeden maatregel, die dan ook bij alle manoeuvres van betrekkelijk weinig grooten omvang in Frankrijk gevolgd wordt, en samenhangt met de inkwartieringswetten, die geen betaling vorderen, voor het logies der troepen, zoodat het vervoer per trein duurder zou uitkomen. Bovendien is het eene uitstekende methode om menschen en paarden te entraineeren; voor de eersten vooral is zulks gewenscht met het oog op de reservisten.

Er waren 2 divisieën gevormd, elk van 24 eskadrons, terwijl er bovendien eene brigade kurassiers aanwezig was (waarbij de ondergeteekende was ingedeeld), welke nu eens aan de eene dan aan de andere divisie werd toegevoegd. De indeeling der divisieën was nog de oude, d. w. z. zij bestonden uit brigades kurassiers, dragonders en jagers of huzaren. Volgens de nieuwe organisatie zullen de divisieën alleen uit zware of alleen uit lichte cavalerie samengesteld worden.

Elke divisie had de beschikking over eene afdeeling rijdende-artillerie, een peloton „sappeurs cyclistes”, eene telegraafafdeeling en andere hulpdiensten, terwijl 1 sectie mitrailleurs aan de 1ste divisie in beproeving werd gegeven.

De indeeling der oefeningen was de volgende:

14 Augustus. Manoeuvre van divisie tegen divisie. Oefening in de „Service de sûreté de première ligne et d'exploration”.

15 en 16 Augustus. Exercitiën per brigade.

17 Augustus. Rustdag.

18 „ Exercitiën per divisie.

19 „ Marsch van een cavaleriekorps van 14 regimenten en aanval op eene vijandelijke cavaleriedivisie door fanions aangegeven.

20 Augustus. Het forceeren door een cavaleriedivisie van een rivierovergang, welke door een vijandelijk ruiteregiment bezet was, dat de achterhoede vormde van de cavalerie, die een terugtrekkend leger dekte, en het leveren van achterhoede-gevechten.

21 Augustus. Manoeuvre in verband met een regiment infanterie (Regiment uit Montargis en 1 bataillon uit Pithiviers).

Aanval van een cavaleriekorps van 14 Regimenten tot ondersteuning van een infanterie-aanval.

22 Augustus. Aanval divisie-gewijze tegen eene onderstelde ruitermacht, die 1°. zich zoodanig beweegt, dat de vleugels, als het ware, de twee scharen van een knijptang vormen; 2°. in linie avanceert.

23 Augustus. Aanval van een cavaleriekorps op eene lange artillerie-linie.

Op 15 Augustus, na afloop der brigade-oefeningen, vereenigde de generaal DONOP alle officieren, ten einde hen zijne meeningen en die van het Fransche legerbestuur kenbaar te maken omtrent het hedendaagsch gebruik der cavalerie. De leider ving zijne overwegingen aan met te zeggen, dat de aanvallen, waaraan de cavalerie vooral gedurende de laatste twee jaren in verschillende geschriften heeft blootgestaan, een grond van waarheid bezitten, ten gevolge van de wijze, waarop het ruiterswapen dikwerf zijn taak opvat. Die wijze houdt in vele gevallen geen rekening met de groote uitwerking der moderne vuurwapenen. Vooral heb ik het oog op artikelen van de hand van zeer kundige mannen, die den oorlog van nabij kennen. (Naar men mij mededeelde, sloeg dit op de artikelen in de *Revue des deux Mondes*, toegeschreven aan generaal DE NÉGRIER, geïnspireerd door het rapport van den militairen attaché in Zuid-Afrika.) De cavalerie-reglementen zijn of niet op de hoogte van hun tijd, of,

waar zulks wel het geval is, wordt door de officieren de geest van het reglement niet onderkend, dikwerf ten gevolge van groote vasthoudendheid. Deze moge in sommige gevallen goed zijn, hier is zij niet op haar plaats.

Onze reglementen zijn zoo volledig, zeide de generaal, als men maar wenschen kan; nergens wordt de vrijheid van beweging of van handelen aan banden gelegd. Het is echter aan de officieren, om dien geest te vatten (of te willen begrijpen), en wanneer wij die voorschriften aanpassen aan de tegenwoordige toestanden, wanneer wij rekening houden met de nieuwere begrippen op het gebied van infanterie- en artillerie-tactiek en zelf eens nagaan, welk een uitmuntend vuurwapen aan de cavalerie is gegeven, dan twijfel ik er niet aan, of wij kunnen de taak vervullen, die ons wordt opgedragen, eene taak, die in de toekomst in beginsel de zelfde blijft, doch in de wijze van uitvoering, bij vroeger vergeleken, zal verschillen. Wij zelf bezitten alle middelen om de bruikbaarheid der cavalerie zoo hoog mogelijk op te voeren, „ne fais-ant encore une fois que donner une extension nouvelle aux principes du Règlement, qu'il soit français ou allemand; les principes sont les mêmes, c'est l'exécution qui change et qui est le principal à la guerre. La guerre est un acte tout d'exécution, a dit Napoléon”.

Wat moeten wij nu doen en welken weg moeten wij inslaan — ging de leider voort — om de cavalerie met vrucht te kunnen gebruiken? Hoe zullen wij te werk gaan, om de te lijden verliezen zoo gering mogelijk te doen zijn?

In de eerste plaats nu, is het noodzakelijk bij den aanval de snelheid belangrijk te vermeerderen. Het spreekt vanzelf, dat daaronder niet verstaan moet worden, dat op zeer grooten afstand de galop zal worden aangenomen, die mij in een dag de helft van mijn paarden zou kosten. Neen, ik wensch, dat wij de vechtwijze der infanterie tot de onze zullen maken. Ook wij zullen voortaan met sprongen voorwaarts moeten gaan van dekking tot dekking. Gedurende elken sprong, die 300, 400, 500 M. kan zijn, al naar gelang van de dekking, welke het terrein aanbiedt, wordt de snelheid zoo hoog mogelijk opgevoerd. Het komt mij echter volstrekt niet noodzakelijk voor, dat door de verschillende eskadrons, de richting, de samenhang, enz. nauwkeurig worden bewaard. Het is er om te doen een gevaarlijk oogenblik zoo kort mogelijk te doen duren. Heeft men eene dekking bereikt, dan kan men daar het verband herstellen en paarden en menschen op adem doen komen, om opnieuw een sprong te wagen.

Zoo handelende, geloof ik, dat wij ons op de meest voordeelige wijze aan het vuur van de tegenpartij kunnen onttrekken, althans wij zullen daardoor de verliezen in belangrijke mate kunnen verminderen. Maar daarvoor is het noodig, dat onze officieren snel weten te handelen, geen gunstige oogenblikken doen verloren gaan en zich beter bekwamen in de kennis en in het gebruik maken van het terrein.

In de tweede plaats moet men ten allen tijde vermijden, zich in groote

gesloten massa's op te stellen, of te vertoonen — wat nog maar al te dikwijls geschiedt. — Die massa's vormen zulk een prachtige schijf voor de vijandelijke artillerie, dat het deze hoegenaamd geen moeite kost, zich daarop snel in te schieten. Iets anders is het, wanneer de cavalerie zich in eskadronscolumnes beweegt en nog anders, wanneer deze in den échelonvorm, met groote tusschenruimten tusschen de eskadrons, zijn geformeerd. Het gevaar om dan verliezen te lijden is zeer gering, ik zou bijna zeggen *nihil*.

In de derde plaats mag de aanval tegen infanterie niet anders gereden worden dan op één gelid en moeten de verschillende liniën niet achter elkander, maar eveneens en échelon worden opgesteld. Ik ben geen voorstander van het „charger en muraille sur deux rangs distincts” en van het „chercher le succès sur le champ de bataille dans l'emploi de la cavalerie en grandes masses”. Au lieu de la muraille, je cherche l'action répétée et fractionnée, la multiplicité des coups se succédant sur la même partie du corps de l'adversaire. Vulnérabilité moindre et plus grande facilité d'application vis à vis des canons et fusils qui fauchent.

In de vierde plaats moet een beter gebruik gemaakt worden van de karabijn en van het gevecht te voet.

In zeer helderen en eigenaardigen betoogtrant zette de generaal uiteen, hoe meerendeels de opvattingen waren omtrent deze wijze van strijd voeren door de cavalerie.

„Combat à pied, formule suffisamment claire; chapitre à part dans tous les réglemens actuels de cavalerie. Le cavalier mettait pied à terre, se faisant fantassin pour un moment. Plus de maniement de sabre ou de la lance; la carabine seule en action. Mais la carabine ou le mousqueton de nos cavaliers c'est un fusil à répétition et à une différence près, différence insignifiante, c'est mieux que le Lebel. Pourtant on a cherché l'effet utile plus dans la puissance des feux, que dans des actions répétées, destinées à harceler sans cesse l'adversaire; on ne devra pas hésiter à ouvrir de loin le feu contre des troupes massées, les forçant à se déployer et se dérochant aussitôt qu'elles commenceront à riposter.

Wat belet ons 2000 ruiters te doen afzitten, dat zijn 2000 karabijnen niet te vergeten, die wij zoodanig zullen laten manoeuvreeren, dat de tegen ons afgezonden vijandelijke ruiteregimenten en hunne artillerie, niemand zullen vinden, telkens als zij verwachten ons te kunnen aanvatten.

„On voit donc d'ici deux milles de ces carabines amenées brusquement — c'est le propre du cheval de permettre de semblables irruptions par surprise — à travers les routes ou sur les flancs d'une troupe quelconque.

D'où sort cette mousqueterie d'enfer dans une zone où l'on se croyait en sûreté, loin, très loin du gros des forces adverses?

Il faut faire face à l'invisible, fouiller les profondeurs de l'horizon à coups d'artillerie et de mousqueterie, arrêter les mouvemens de la

colonne, se tourner, se retourner et lorsqu'on croit avoir découvert les points de l'attaque, lancer sa cavalerie avec ses batteries à cheval pour écraser, balayer tout.

Ah! oui, cavalerie et artillerie sont à peine arrivées en vue de la ligne décelée par un peu de vapeur, imperceptible indice du feu sans fumée — qu'il n'y a plus personne. Remontés d'un bond en selle, les assaillants ont disparu, comme une volée d'oiseau. Or, je vous prie de croire que ce feu subit et accéléré de deux mille carabines inattendues, c'est quelque chose. Et c'est un rude empêchement de danser en rond pour une troupe qui s'avance.

In dezen geest voortgaande, ontwikkelde de generaal verder zijne denkbeelden tot betere en meer volledige africhting der cavalerie voor het gevecht te voet, er op wijzende, dat de instructie daarin wel niet verouachtzaamd wordt, maar de troep toch niet op voldoende en rationeele wijze wordt onderricht.

Het was in eene vergelijkende reglementenstudie, dat een der jonge Fransche aanvoeders reeds verscheidene jaren geleden schreef:

Nous avons entre les mains une carabine précise à longue portée, à tir rapide, merveilleux outil qui doit faire de la cavalerie sachant s'en servir l'arme redoutable entre toutes. Il faut voir la guerre telle qu'elle est aujourd'hui, la puissance des feux de l'infanterie rendant très rare la possibilité de l'aborder à l'arme blanche; mais par contre la possibilité de plus en plus fréquente pour la cavalerie insaisissable grâce à sa vitesse, de ruiner le moral et l'effectif de l'infanterie en surprenant ses colonnes par des salves inattendues, puis de remonter lestement à cheval pour aller plus loin recommencer.

Une infanterie en marche, harcelée de la sorte, sera physiquement et moralement entamée; alors la cavalerie pourra se jeter sur elle avec chances de l'enfoncer."

Om zulke, resultaten te bereiken zullen wij alle krachten moeten inspannen, opdat onze menschen niet alleen zeer vlugge en handige ruiters worden, maar bovendien uitermate goed bedreven zijn in het afgeven van vuur op groote afstanden en in het gebruik van het terrein, in verband met het gevecht te voet, zonder welke bedrevenheid dit laatste niet tot het doel kan leiden.

De generaal eindigde zijne rede met de volgende woorden:

„Enfin, messieurs, il y a les enseignements de la guerre Sud-africaine. Une tendance s'est manifestée à dénaturer ces enseignements au point de vue du rôle de la cavalerie et il importe de réagir contre cette tendance en prouvant que l'arme est façonnée à sa triple mission, de par son règlement même, non seulement arme d'exploration et de reconnaissance *avant* le combat, arme de choc et d'enfoncement *en fin* de combat, mais arme de *participation à pied et par le feu au combat*.

Surtout ne parlons pas d'infanterie montée à tort et à travers. Quel rapport y a-t-il entre la guerre transvalienne et les grandes guerres Européennes?

La première arme du cavalier *c'est son cheval.*

Het komt mij niet oneigenaardig voor, in verband met het vorenstaande, de meening weer te geven van een Fransch hoofdofficier, die naar aanleiding van de cavalerie-manoeuvres het volgende schreef in de „France militaire”:

„Het is bekend, dat er vele officieren in ons leger zijn, die gaarne zouden ingevoerd zien de zoogenaamde „Boeren-tactiek” en waardoor eene totale verandering gebracht zou moeten worden in de organisatie, de oefening en het gebruik der hedendaagsche cavalerie. Volgens hen dient de cavalerie niet meer voor het „gevecht te paard”. De tijden van Patoy en Azincourt zijn voorbij; het wapen van den cavalerist is zijn karabijn en het paard is slechts een vervoermiddel, geschikt om hem snel van het eene naar het andere deel van het gevechtveld over te brengen. Alzoo geen charges meer te paard.

Het is werkelijk van belang deze zienswijze te vergelijken met de inzichten van een der meest bekende Boeren-generaals, DE LA REY, die in den loop van een gesprek o. a. het volgende zeide: „de grootste voordeelen, die ik in den oorlog heb mogen behalen, daaronder de gevangenneming van den generaal METHUEN, heb ik verkregen door cavalerie-charges (ont été obtenus par des charges de cavalerie). Wanneer infanterie, bestaande uit goede schutters, gechargeerd wordt, zal de cavalerie vernietigd worden, vóór zij de infanterie heeft kunnen bereiken. Maar indien die infanterie gedemoraliseerd of door vrees bevangen is en slecht schiet, zal de ruiterij belangrijke voordeelen kunnen behalen. Alles hangt af van de juiste keuze van het oogenblik, en van den toestand, waarin de tegenstander zich bevindt. Wat ons in het bijzonder aangaat, wij attakeerden zonder van het blanke wapen gebruik te maken, doch te paard zittende werd er gevraagd.” Tot zoover de generaal DE LA REY.

Hieruit blijkt dus, dat er volstrekt geen reden is om zoo maar aan te nemen, dat het gevecht te paard niet meer zal voorkomen, en niemand denkt er aan „sans rime ni raison” infanterie aan te vallen, die intact is en goed schiet.

Opdat eene charge op infanterie gelukken kan, is het volstrekt noodzakelijk, dat zij verrassend is, of dat de infanterie in minder gunstigen toestand verkeert.

Slecht schieten is het gevolg van vrees, sterk gedaald moreel, of slecht onderricht; vooral dit laatste treedt hoe langer hoe meer op den voorgrond. Hoe meer volkomen de vuurwapenen zijn geworden, des te meer laat in het algemeen de instructie van den man te wenschen over. Ik durf dan ook gerust aan te nemen „que la cavalerie régulière pourrait charger sans crainte et de prime abord des miliciens d'Europe; toutes les balles passeraient les casques”.

Wat nu de demoralisatie aangaat, waarvan ik zoo even sprak, zij kan het gevolg zijn van vermoeden, ziekten, ontbering, nederlagen,

enz. en de beste troepen zijn aan die invloeden onderworpen. En deze laatste zullen zich in de oorlogen der toekomst meer en meer doen gelden, omdat de mensch hoe langer hoe minder geschikt wordt om zware vermoeienissen, enz. te dragen. Zou, die omstandigheden in rekening brengende, de cavalerie geen gelegenheid meer vinden om geslaagde charges uit te voeren?

En nu mag men zeggen: „de Engelsche cavalerie heeft als „cavalerie te paard” geen succes gehad”, doch Elandslaagte en Kimberley bewijzen het tegendeel.

„Pour nous la question n'est pas de trancher à priori et d'une manière exclusive entre le mode d'emploi de la cavalerie par le feu et son action par l'arme blanche.” Voor alles moet men zich afvragen: wat kan ik eischen en wat is het doel, dat bereikt moet worden? Moet eene vijandelijke *colonne* in haar marsch worden opgehouden, dan het gevecht te voet, „le procédé de la mouche qui pique, s'envole et revient piquer de nouveau”; — moet de tegenstander teruggeworpen, vernietigd worden dan „charger”; hierbij is het aan het beleid van den aanvoerder overgelaten, om geen charge te gelasten onder omstandigheden, die hem hoegenaamd geen kansen van slagen opleveren.

De schrijver eindigt met te zeggen, dat hij tot de volgende slotsom is gekomen: „les perfectionnements de l'arme n'ont pas bouleversé le mode d'emploi de la cavalerie; ils ont seulement ajouté un moyen d'action de plus à ceux que cette arme possédait déjà”.

Uit een en ander kan men opmaken, dat de zoogenaamde „novateurs” nog niet veel kans hebben, dat hunne voorstellen zullen worden aangenomen. Toch heeft hun schrijven dit goede uitgericht, dat meer en meer de aandacht gevestigd werd op het, in zeker opzicht, eenzijdig gebruik, dat men tot dusverre van de cavalerie maakte. Hierin zal zeker verandering komen, alhoewel het stellig moeite zal kosten vele officieren ervan te overtuigen, dat de waarde van hun wapen niet verminderen, integendeel zelfs stijgen zal, wanneer de africhting van man en paard niet *alleen* gebaseerd wordt op het kunnen chargeeren „en muraille sur deux rangs distincts”.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat de generaal Donop zich enkele malen teleurgesteld betoonde, omdat geen gevolg was gegeven, aan hetgeen hij op zoo duidelijke en overtuigende wijze ter opvolging had aanbevolen. Telkens moest hij ervaren, dat men zich nog steeds in groote massa's vertoonde; telkens er op wijzen, hoe weinig nut het gevecht te voet oplevert, wanneer men geen gebruik maakt van de dekking, die het terrein aanbiedt, al gaf hij toe, dat de fouten, die gemaakt werden, niet altijd voortsporen uit eene minder goede aanvoering, dan wel uit de omstandigheid, dat men de terreinen niet kon betreden, waar de oogst nog te velde stond.

Gedurende den loop der oefeningen kwam ook meermalen het op-

treden der artillerie en der mitrailleurs ter sprake. De generaal meende, dat de ruiteraanvoerders in het algemeen veel te veel, ja, dikwijls het onmogelijke vergen van de hun toegevoegde artillerie. Niet vergeten mag worden, dat de artillerie vooral bij zuivere cavalerie-gevechten eene zeer moeilijke taak heeft te vervullen. Steeds schijnt er een zekere drang te bestaan om de stukken „gauw, gauw” in batterij te doen brengen met dit gevolg, dat de artillerie dikwerf buiten haar schuld de cavalerie in hare bewegingen hindert.

In plaats van bijv. de stukken ver zijwaarts te doen marcheeren, tracht men ze vaak zoo dicht mogelijk bij de hoofdmacht te houden uit de niet gevechtvaardigde vrees, dat de „artillerie genomen kan worden”. Want wat beteekent het nemen van artillerie door de vijandelijke ruitery? Het bestaat uit het tusschen de stukken doorrijden van ruiters, die misschien enkele paarden zullen kwetsen, doch de bedieningsmanschappen zullen wel zoo wijs zijn zich onder de stukken of voertuigen op te bergen. Zoodra de charge voorbij is, kan de batterij weer vrij doorvuren. Als voorbeeld noemde de generaal eene Fransche batterij in 1870, die 4 malen zoogenaamd genomen werd door charges van de cavalerie, doch altijd het vuur weder heropenen kon.

Het zoogenaamde vernagelen of medenemen van stukken door de cavalerie in een gevecht, noemde hij maatregelen, die te pas kwamen bij oefeningen op de kaart of bij manoeuvres; niet alzo in den oorlog.

Voor de mitrailleurs gold als algemeene opmerking, dat zij zich nog te veel als artillerie beschouwen. Zij zijn toegevoegd om de infanterie te vervangen en als zoodanig moeten zij zich gedragen. Voor vuur op groote afstanden en tegen zich weinig scherp afteekende of liever te verspreide doelen dienen zij evenmin; hunne werkelijke waarde treedt aan het licht bij het onder vuur houden van een défilé, een brug, een weg, enz., waarbij niet op grooteren afstand gevuurd wordt dan hoogstens 600 M.

(De mitrailleurs zouden 600 schoten per minuut kunnen doen, doch hadden het nadeel niet in de breedte te kunnen strooien.)

Alvorens deze beschouwingen te eindigen, waarin ik zoo goed mogelijk trachtte weer te geven, wat de denkbeelden van den leider waren, omtrent het gebruik zijner cavalerie, vooral met het oog op de uitwerking der hedendaagsche vuurwapenen, wensch ik nog een oogenblik stil te staan bij de genomen proeven met materieel tot het slaan van bruggen over kleinere rivieren. Voornamelijk kwamen daarbij 2 soorten van bruggen in aanmerking. De eene was eene vinding van het „Comité technique de cavalerie”, genaamd „passerelle de Creusot”, de andere was de „passerelle d'avant-garde”.

De eerste bestond uit 4 kleine pontons en 5 planken van 4 M. lengte, waarmede een water kan overbrugd worden van 20 M. breedte; de brug kan men op 25 M. brengen door toevoeging van eenige „sacs cachou”. Deze brug zag ik meermalen slaan door de „sappeurs cyclistes” in 9 à 10 minuten. Om een overtocht te bewerkstelligen gingen de manschappen

achtereenvolgens over, terwijl de paarden er naast zwommen. Ik kan echter niet zeggen, dat dit laatste bijzonder gemakkelijk ging. Vooral het aan wal komen, is voor de paarden zeer bezwaarlijk, wanneer bodem en oever niet *bijzonder* medewerken. Een halve Meter modder aan den oever was oorzaak, dat de paarden slechts met de grootste moeite op den wal konden gebracht worden.

Het brugmaterieel kon geladen worden op een daartoe ingericht voertuig, getrokken door 2 paarden. Het overzetten van het voertuig geschiedde door van pontons en planken een vlot samen te stellen.

De „passerelle d'avant-garde” was veel meer samengesteld en aanzienlijk zwaarder. Het brugdek, dat uit verschillende deelen bestond, had den vorm van een smal lint van 0.65 M. breedte, dat op de wijze van een hangbrug gespannen werd van den eenen oever op den anderen, hetzij van een ravijn, hetzij van eene rivier met zeer steile oevers. Eveneens echter kan de brug bij vlakke oevers gelegd worden met behulp van drijffichamen. Voor die drijffichamen werden allerlei soorten booten gebruikt, doch beter is het de opvouwbare booten te bezigen, die bijzonder voor dit doel waren geconstrueerd. Die bootjes hadden eene lengte van ongeveer $3\frac{1}{2}$ M., eene breedte van ± 1.10 M. en eene diepte van $\pm \frac{1}{2}$ M. De afstand tusschen de booten kan bij normale belasting (mensen op 1 $\times$ achter elkaar) 9 à 10 M. bedragen. Elk bootje woog 86 KG. en het geheel, bestaande uit 31 M. dek en 4 booten, 1600 KG. Voor het vervoer waren 2 voertuigen, elk met 2 paarden, benodigd.

Het schijnt, dat de generaal Doxor een groot voorstander is van het medenemen van brugmaterieel door de cavalerie, wat door velen bevreemd wordt, die meenen, dat men de bewegingen van het Wapen belemmert, door allerlei voertuigen mede te slepen, die bovendien nog op een gegeven oogenblik in den steek gelaten worden. Beter ware het de manschappen veelvuldig te oefenen in het veryaardigen van vloten, enz. met materialen, die niet vooraf worden verstrekt of medegenomen. Zoolang echter de cavalerie haar trein nog niet kan missen, die haar toch ook moet volgen, zal de toevoeging van enkele voertuigen met brugmaterieel hare bewegingsvrijheid niet aan banden leggen.

De tevredenheidsbetuiging van den leider aan officieren en minderen, na afloop dezer manoeuvres, was wel verdiend. Ik weet wel, dat het zoo langzamerhand eene traditie wordt, de troepen te danken voor de door hen betoonde toewijding, doch in dit geval mocht hun geen lof onthouden worden. De ontberingen zijn lang niet altijd gering. Men kan zich bijna niet voorstellen hoe slecht ligging en logies zijn, en hoe de soldaat, vooral de cavalerist zich behelpen moet om een plaatsje te vinden, waar hij zich kan nederleggen. Bij onze toestanden vergeleken, durf ik gerust te zeggen, dat het beste logies hier dikwerf nog slechter is, dan het slechtste bij ons. En dit geldt even goed voor de officieren, die in zeer vele gevallen geen bed vinden en zich met een strooleger moeten tevreden stellen. Toch wordt er niet gemopperd, niet geklaagd en laten goed

humeur en opgeruimdheid niets te wenschen over. Gedurende de manoeuvres komt het ware karakter van den Franschen soldaat eerst aan den dag en bewonderenswaardig is het te zien, hoe goed hij zich in alle toestanden kan schikken, en met opgewektheid de vermoeyenissen verdraagt, die de oefeningen hem opleggen, overtuigd als hij is, dat deze noodzakelijk zijn voor het welzijn van het vaderland, dat hem lief is boven alles.

Tours.

W. L. F. C. VAN RAPPARD.

Eenige opmerkingen betreffende het Reglement op de Exercitiën der Infanterie. Tweede Gedeelte.

Aangezien enkele punten van bovengenoemd Reglement, naar mijne bescheiden meening, wijziging behoeven, zoo komt het mij wenschelijk voor, mijne opmerkingen daaromtrent langs dezen weg meer bekend te maken.

Mocht men zich op enkele plaatsen niet met mijne zienswijze kunnen vereenigen, zoo zal het mij aangenaam zijn eene wederlegging te mogen vernemen.

Bij de meeste punten zal ik aangeven, hoe ik die veranderd wenschte te zien.

punt 332, 2^e alinea. Waarom zijn de c.c.ⁿ. en b.c.ⁿ. ook hier niet respectievelijk 6^x en 30^x *uitwaarts* en ter hoogte van het midden hunner eenheden opgesteld? — De reden, welke het wenschelijk maakt, dat zij in de Bataljonsschool die plaatsen, aangegeven in figuur V op blz. 23, innemen, zal toch in de Regimentsschool wel evenzeer bestaan.

punt 348. Den 2^{en} regel te doen luiden: „doet een b.ct. zich door een hoornblazer en van elke compagnie een soldaat als ordonnans of paardenhouder en een”.

De b.ct. dient in het gevecht steeds genoegzaam personeel in zijne onmiddellijke nabijheid te hebben tot het doen overbrengen van orders en berichten, alsmede tot het vasthouden van de paarden van den b.ct. en den b.at., indien deze officieren moeten afstijgen. Ingevolge punt 348 heeft hij, behalve de b.at., slechts een hoornblazer bij zich en deze zal wel in zijne nabijheid behooren te blijven. Op de wielrijders valt ook niet te rekenen, daar deze wellicht vereenigd uitgezonden zullen zijn, tot het verrichten van verkennings- of anderen dienst en, al zijn zij beschikbaar voor ordonnansendienst, zoo zal het toch meermalen voorkomen, dat het terrein van dien aard is, dat zij zich minder snel over het gevechtveld kunnen bewegen, dan personen zonder rijwiel.

punt 360. De eerste twee regels te lezen, als volgt: „In een algemeen vuurgevecht is het op een terrein met geringe hoogte”

Afstanden van 600 M. en minder toch, *zijn* kleine afstanden.

punt 361; de derde regel. In stede van de woorden „met den aanval bedreigde” te stellen: „door den aanval bedreigde”.

Er wordt hier niet meer bedreigd met een aanval; de aanval heeft plaats.

punt 382. De woorden „dorpen” en „bosschen” te laten wegvallen en als 2^e alinea toe te voegen:

„Dorpen en bosschen op niet te grooten afstand achter de lijn van weerstand kunnen den verdediger ook zeer ten goede komen, terwijl versterkte dorpen en bosschen in de lijn van weerstand alleen dan voordeel kunnen opleveren, wanneer zij geen beschieting van artillerie te duchten zullen hebben. In dit geval verdient het echter toch aanbeveling bij bosschen de loopgraven niet in den rand, maar enkele tientallen meters daarvoor aan te leggen.”

Is de vijandelijke artillerie overmachtig, zoo kan zij den troepen, welke dorps- en boschranden bezet hebben, het verblijf aldaar reeds onhoudbaar maken, nog vóór een groot aantal verliezen intreedt, doordat de manschappen gedemoraliseerd worden door de vernielende en overweldigende uitwerking, welke de artillerieprojectielen hebben op terreinvoorwerpen, als muren, gebouwen en boomen. Dezen nadeeligen factor ontkomt men door op behoorlijken afstand van die voorwerpen verwijderd stelling te nemen.

Heeft de infanterie van den verdediger geen artillerievuur te wachten, zoo geef ik er nóg de voorkeur aan, de loopgraaf op eenigen afstand vóór den boschrand aan te leggen en wel om de zelfde reden, al is ook het moreel effect van een geweerkogel veel geringer dan dat van een artillerieprojectiel. Die afstand kan echter aanmerkelijk kleiner wezen, dan wanneer men vuur van artillerie verwacht.

De geweerkogel, die den op eenigen afstand vóór den boschrand opgestelden infantrist met een waarschuwend „oei” of „fft” voorbij vliegt, toont den in den boschrand opgestelden schutter zijne ontzettende kracht en vernielende uitwerking door takken open te splijten of met een venijnige „pats” in de stammen te slaan. Telkens ziet en hoort de man, welk lot den zich in zijne onmiddellijke nabijheid bevindenden voorwerpen wedervaart en steeds moeilijker zal het hem vallen zich, evenals die telkens getroffen wordende voorwerpen, boven de borstwering bloot te geven. En nu ontstaat het groote gevaar, dat de zucht tot zelfbehoud gaat zegevieren over discipline, eer- en plichtgevoel; dat de man zich niet meer voldoende blootgeeft tot het afgeven van zijn vuur, zoodat dit, niet of te hoog gericht, zonder noemenswaardige uitwerking blijft.

De gemoederen der schutters in een zoodanigen toestand te houden, dat de manschappen, hoewel onder krachtig vuur genomen, zich tot het afgeven hunner schoten telkens voldoende boven de dekking oprichten, om behoorlijk te kunnen aanleggen, is van het hoogste belang, doch soms uiterst moeilijk, zoodat alles, wat den schutter zou kunnen demoraliseeren, zoo eenigszins mogelijk vermeden dient te worden.

Het aanleggen van eene loopgraaf of enkele borstwering in den boschrand heeft nog dit bezwaar, dat het ontgraven van grond, wegens de wortels, veel moeilijkheden oplevert en tijdrovend is, ook al kan men dien arbeid eenigszins bespoedigen door het in de borstwering verwerken van boomstammen en stukken hout.

punt 396; de voorlaatste regel. Het woord „kunnen” laten vervallen.

De bedoeling van de laatste zinsnede is toch niet, dat de aanvoerders hun ^a. het teruggaan *onmogelijk* maken?

punt 461; de zesde regel. De woorden „*welke formatie zij moeten hebben*” laten vervallen.

De 2^e alinea van dit punt geeft de formatie aan, n.l. *verspreid*, tenzij er gemis aan ruimte is. De *formatie* zal dus niet van velerlei omstandigheden afhangen.

Voorts zoude het overweging verdienen de 2^e alinea, als volgt, te doen luiden:

„*Alle troepen, die aan den stormaanval deelnemen, doen dit in verspreide orde, tenzij gemis aan ruimte dit onmogelijk maakt, in welk geval de aanval zooveel mogelijk naar de beginselen van punt 158 geschiedt*”.

punt 476. Als 2^e alinea toe te voegen:

„*Het kan voorkomen, dat de tirailleurlinie de onafgebroken beweging reeds eerder voor korte tusschenpoozen zal moeten staken en wel, wanneer 's vijands vuur de voorwaartsche beweging der achter volgende gesloten afdeelingen dreigt tot staan te brengen. Zij moet dan het vuur openen, ten einde dat van den vijand, hetwelk op de gesloten afdeelingen gericht is, tot zich te trekken. De om deze reden te geven order tot tijdelijke staking van de voorwaartsche beweging der tirailleurlinie mag van geen lageren aanvoerder uitgaan dan van een b.c.*”

punt 483. In den 1sten regel het woord „*Voor*” te vervangen door „*Het fluitsignaal tot*” en den 3^{en} en 4^{en} regel, als volgt, te lezen: „*van geen lageren aanvoerder dan den c.c. uitgaan*”.

Zooals de eerste alinea thans luidt, zou het fluitsignaal in dit geval niet door de lagere aanvoerders herhaald mogen worden.

punt 520. De twee eerste regels te doen luiden: „*Gesloten a., die ten aanzien van het vijandelijke vuur veilig zijn opgesteld, kunnen reeds op groote afstanden*”.

Door deze ^a. kunnen zonder nadeel de gewenschte houding en een ander front worden aangenomen, ten einde de cavalerie met vrucht onder vuur te kunnen nemen.

Anders is het geval met gesloten afdeelingen, die voor het vijandelijke vuur *niet veilig* zijn opgesteld, zooals bijv. kan voorkomen bij ondersteuningstroepen, die geen voldoende dekking in het terrein kunnen vinden, met tweeën of vieren uit de flank plat neergeworpen, de uitwerking van het vijandelijk vuur zooveel mogelijk trachten te ontgaan. Wat deze afdeelingen betreft, komt het mij minder gewenscht voor daaraan de vrijheid te geven, om het vuur te openen op ruitery, die nog op grooten afstand verwijderd is.

Zooals punt 520 thans luidt, zou een gesloten afdeeling, die geplaatst is achter eene hindernis voor het bereden wapen, reeds op groote afstanden het vuur kunnen richten op manoeuvreerende en zich tot den aanval voorbereidende ruitery, terwijl dit niet zou kunnen of niet wen-

schelijk zou zijn, als die hindernis voor de cavalerie niet bestond. Duidelijk is mij dit niet.

Indien in den eersten regel stond „*niet veilig*”, in stede van „*veilig*”, zoo ware het mij begrijpelijker, hoewel het in veel gevallen wenschelijk zal wezen, dat afdeelingen, die aan het vijandelijk vuur onttrokken zijn en een goed cavalerie-doel zien, daarop het vuur openen, onverschillig of zij door de ruitery al of niet te bereiken zijn.

De mogelijkheid, dat de cavalerie zich nu tegen de niet veilig opgestelde, op haar vurende afdeeling zal keeren, is gering te achten, want zij zal niet licht over grooten afstand aanrijden op infanterie, die reeds voelen doet, dat zij gereed is haar te ontvangen.

Geschiedt het echter toch, zoo acht ik het *gevaar zeer klein*. De a.^{en} zullen, zoodra zij zien, dat de ruitery tot den aanval overgaat, het vuur doen staken, de vizieren op standvizier doen stellen, om daarna op $\pm$ 600 M. het snelvuur te doen openen.

De niet-veilig opgestelde afdeelingen hebben nu het voordeel gehad, der cavalerie reeds boven de 600 M. verliezen toe te brengen, zoodat deze reeds min of meer geschokt is, vóór het snelvuur aanvangt.

punt 569. Den laatsten zin te wijzigen, als volgt: „*De geleiders keeren naar hunne onderdeelen terug, na de ledige zakken bij den caisson te hebben teruggebracht*”.

H. P. VAN DER MIEDEN.

Naar aanleiding van Mr. van Meurs', „Over het appèl in het militaire strafproces”.

Onder dezen titel verscheen in het Tijdschrift voor Strafrecht, deel XV, aflevering 2 — blijkens mededeeling van de(n) Militaire(n) Spectator, als afdruk ook afzonderlijk verkrijgbaar — een artikel van de hand des heeren Mr. W. F. VAN MEURS, advocaat te Arnhem. De Schrijver laat aan de behandeling van het eigenlijke onderwerp een „korte herinnering aan den loop der procedure”, het militaire strafproces, voorafgaan, en het is juist die inleiding, welke ik thans, aan de hand van de Rechtspleging bij de Landmacht, nader wensch te bespreken. ¹⁾

Op bladzijde 133 leest men: „Indien bij de Landmacht een strafbaar feit, ter kennisneming van den krijgsgaad staande, gepleegd is, wordt door den chef van den vermoedelijken dader eene klacht opgemaakt, behelzende eene omschrijving van het gepleegde feit”. Met dien „chef” wordt waarschijnlijk de compagnies-commandant van den vermoedelijken dader bedoeld; waar is echter voorgeschreven, dat juist een chef, de compagnies-commandant of een andere autoriteit, de klacht moet opmaken? Nergens, *ieder* (meerdere) is tot het opmaken daarvan *bevoegd*; dat in sommige gevallen de compagnies-commandant dit doet en in een enkel geval doen moet, ²⁾ is geen reden om daarvan een regel te maken. Evenmin behoeft in elk dossier van een militair strafproces eene klacht geproduceerd te worden.

Artikel 7 R. L. ³⁾ eischt o. a. het overgeven eener schriftelijke klacht, *indien de aard der zaak dit vereischt*. Is nu ter zake een proces-verbaal der politie aanwezig, dan kan in vele gevallen de klacht zeer goed achterwege blijven, wat dan ook wel gebeurt, daar zij toch niet meer zoude zijn dan een min of meer getrouwe copie van het proces-verbaal. Waar de Schrijver verder zegt: „Blijkt voldoende omtrent den dader en het gepleegde feit (waaromtrent desgewenscht de meening van den auditeur-militair kan worden ingewonnen)”, heeft hij dus op 't oog het in artikel 8 R. L. bedoelde korpsonderzoek ⁴⁾ en de (daarna) door den

¹⁾ De door mij aangehaalde nummers van bladzijden zijn die van de bovengenoemde aflevering van het Tijdschrift voor Strafrecht.

²⁾ Ministerieele aanschrijving 29 Mei 1877.

³⁾ R. L. = Rechtspleging bij de Landmacht.

⁴⁾ Dat, zooals blijkt uit art. 19 R. L., niet altijd gehouden moet worden.

commandeerende-officier van het garnizoen te nemen beslissing, over de al of niet verwijzing naar den krijgsraad, waartoe die autoriteit dan het advies van den auditeur-militair inwint. ¹⁾ Dit geldt zoowel binnen, als buiten de residentie van den krijgsraad; is een zaak buiten die residentie naar den krijgsraad verwezen, dan kan zij later, binnen die residentie, *niet andermaal* naar dat rechtscollege verwezen worden.

De Schrijver schijnt deze meening niet te deelen, althans, na een korte opsomming van de werkzaamheden der officieren commissarissen, belast met het houden der informatiën buiten de residentie van den krijgsraad, zegt hij op blz. 134: „Wordt na ingewonnen advies van den auditeur-militair, die thans ²⁾ *moet* worden geraadpleegd, het onderzoek volledig geacht, wordt beklagde door den garnizoens-commandant naar den krijgsraad verwezen”.

Hier is blijkbaar verwarring; de zaak eenmaal, binnen of buiten 's krijgsraads residentie, naar dat rechtscollege verwezen zijnde, kan daaraan niet meer worden onttrokken, noch een tweede maal daarnaar verwezen worden.

Ook begrijp ik niet, waarom op blz. 133 sprake is van een *desgewenscht* inwinnen van het advies van den auditeur-militair en op blz. 134 van een *verplicht* raadplegen van dien ambtenaar.

Uit de woorden: „Alvorens daar ³⁾ te verschijnen, wordt hij *in* ⁴⁾ de standplaats van den krijgsraad door den auditeur-militair, in tegenwoordigheid van de twee vaste, aldaar als maandcommissarissen dienstdoende officieren in eindverhoor ⁵⁾ genomen”, maak ik op, dat op blz. 133 voornamelijk bedoeld wordt op de informatiën buiten de residentie van den krijgsraad en de meening wordt voorgestaan, dat wanneer aldaar informatiën zijn gehouden, daarna in de residentie, „na ingewonnen advies van den auditeur-militair, die thans gehoord *moet* worden”, eigenlijk pas over de al of niet verwijzing naar den krijgsraad wordt beslist. Dit is onjuist; de verwijzing en de informatiën, hetzij binnen, hetzij buiten de residentie, hebben de zelfde waarde. ⁶⁾ Blijkens den inhoud der artikelen 30 en 31 R. L. is het de taak van den auditeur-militair om zijn oordeel uit te spreken over de al of niet genoegzaamheid der *buiten* de residentie gehouden informatiën en, naar bevind van zaken, het verzoek te doen tot benoeming van officieren-commissarissen ⁶⁾ *binnen* de residentie, dan wel tot het bijeenroepen van den krijgsraad.

Die later in te winnen informatiën hebben echter evenmin een *nieuwe* verwijzing naar den krijgsraad ten gevolge; zij hebben ten doel het

¹⁾ Koninklijk besluit van 16 November 1818.

²⁾ Dus *na* de informatiën door officieren commissarissen buiten de residentie van den krijgsraad?

³⁾ Dus voor den krijgsraad. ⁴⁾ Ik cursiveer.

⁵⁾ Het (eind)verhoor *kan*, doch *moet* niet gehouden worden; artikel 31 R. L.

⁶⁾ Maandcommissarissen — ministerieele aanschrijving van 27 December 1875, N°. 63 S.

inwinnen van *nog* eenige getuigenissen of *andere* bewijzen, dan wel het nader hooren van den beklagde; aldus artikel 31 R. L.

Mede mag ik niet instemmen met Schrijver's woorden, waar hij zegt, dat de beklagde door den auditeur-militair in tegenwoordigheid van de twee vaste, aldaar als maandcommissarissen dienstdoende officieren in eindverhoor wordt genomen. Dat die auditeur, waar hij het verzoek tot het benoemen van officieren-commissarissen deed, bij dit verhoor een hoofdrol speelt, geef ik gaarne toe, want hij achtte toch het verhoor noodig, maar, indien het de bedoeling van den Schrijver is om de beide commissarissen als bijzittenden te beschouwen, zonder stem in het kapittel, dan verwijs ik van mijne zijde naar den inhoud der artikelen 33, 34 en volgende van de Rechtspleging bij de Landmacht en ken den beiden commissarissen een gelijke bevoegdheid toe in het informeeren naar alles, waaraan der Justitie gelegen zoude zijn.

De Schrijver zegt verder: „Nu wordt hem¹⁾ het punt van beschuldiging, juridisch aangekleed, voorgehouden met de vraag: of hij bekent; tevens worden hem de verschillende processtukken, als extract-straftregister, zijn eerste verhoor, de processen-verbaal en de getuigenverklaringen voorgelezen en wordt aantekening gehouden van zijne beweringen daaromtrent”.

„Nu wordt hem” heeft dus betrekking op informatiën binnen 's krijgsraads residentie. Voor zoover dit *niet anders is bepaald*, luidt artikel 23 R. L., worden de informatiën binnen en buiten de residentie op de zelfde wijze gehouden en de door mij aangehaalde zin: „Nu wordt enz.”, kan dus misschien betrekking hebben op een *in blanco* ingekomen dossier van buiten de residentie, of op een dossier, waaruit blijkt, dat de informatiën aldaar *zóó onvoldoende* zijn gehouden, dat, naar de meening van den auditeur, alles nog eens geheel en al opnieuw geïnfomeerd moet worden. Zoo erg zal het met die buiten de residentie gehouden informatiën toch wel nooit zijn, en waar het op de blzn. 133, 134 en 135 gehouden betoog moet overgaan in een bespreking van het „appèl”, had niet over het hoofd mogen gezien worden, dat een onderzoek naar het al of niet in confessie zijn van den beklagde, ook behoort tot de verplichtingen van hen, die buiten de residentie informeeren. Ik vestig dan ook de aandacht op den inhoud der artikelen 23 en 72 R. L., zoo mede op de artikelen 24 en 25 van het zelfde wetboek.

Het recollement, bedoeld bij artikel 53 R. L., is dien commissarissen ook bekend, evenals de verplichting, om den beklagde, die geheel of ten deele blijft ontkennen, de informatiën of de verklaringen der getuigen voor te lezen.

Waar de beklagde bekent, zullen, in het belang der justitie, degenen, die de informatiën houden, hem wel nooit het voorrecht onthouden, om geheel op de hoogte te komen van *al* wat *vóór* of *tegen* hem is

¹⁾ In het eindverhoor dus, dat soms niet wordt gehouden; artikel 31 R. L., laatste gedeelte.

ingebracht; de R. L. verbiedt dit nergens en men kan dit als een zedelijke plicht van de officieren commissarissen beschouwen.

Welke strekking hebben verder de woorden „juridisch aangekleed”? Wordt buiten de residentie den beklaagde de tegen hem gerichte aanklacht niet voorgehouden en doen ook daar de commissarissen geen onderzoek naar het verband tusschen hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd en eenig in de wet strafbaar gesteld feit?

Wat wordt verder bedoeld met: „zijn eerste verhoor”; is dit het verhoor aan den beklaagde buiten de residentie gehouden? ¹⁾ De artikelen 168 en 169 R. L. schrijven het houden van het door Schrijver vermoedelijk bedoelde recollement ook aan den krijgsraad voor en dus alleen ter wille daarvan is het onnoodig de informatiën te rekken; voorts eischt artikel 156 R. L. „dat iedereen met den meesten spoed” recht wedervare; alleen dus *nog ontbrekende getuigenissen* of *nadere bewijzen dan wel nader hooren van beklaagde* wettigen een tot nadere informatiën bijeenroepen van de maandcommissarissen, als het onderzoek buiten de residentie plaats had.

Men zij toch niet van meening, dat buiten die residentie slechts één verhoor aan beklaagde kan worden gehouden; artikel 24 R. L. geeft aan, dat dit slechts het geval is, wanneer beklaagde bij dat eene, *eerste verhoor* niet is gebracht tot confessie en dan nog alleen, wanneer geen tweede verhoor noodig wordt geoordeeld. Mede wijs ik er op, dat blijkens het voorschrift van artikel 23 R. L. de inhoud der artikelen 75 en 85 van dat wetboek ook toepasselijk is op de buiten de residentie te houden informatiën.

Met betrekking tot de benoeming van den krijgsraad lees ik nog op blz. 134, dat deze bestaat uit een hoofdofficier, als president, twee kapiteins en vier luitenants; dat die benoeming vaak aldus geschiedt, geef ik gaarne toe, dat zij zoo *moet* geschieden, echter niet. De R. L. eischt alleen, dat tot president *zoo mogelijk* een hoofdofficier wordt benoemd en dat de andere leden allen den rang van officier moeten bekleeden.

Ware het niet beter geweest, dat de Schrijver zijn „korte herinnering” als inleiding tot de behandeling van het appèl achterwege had gelaten? Het geheel had daardoor zeer zeker gewonnen.

BREDA.

H. W. STORM VAN 's GRAVESANDE,
Eerste Luitenant der Infanterie,
Leeraar aan de K. M. A.

¹⁾ Doelt Schrijver hier wellicht op het bepaalde bij artikel 24 R. L.?

De veld-tenue onzer Infanterie.

Reeds meermalen was het mijn voornemen, over bovenstaand onderwerp een enkel woord te zeggen, en thans, nu de groote manoeuvres van het vorige jaar met hare onaangename regendagen mij nog duidelijk voor den geest staan, kan ik niet nalaten, de opmerkingen, die ik bij mijzelf gemaakt heb, hier neer te schrijven.

Bij het marcheeren langs dik bemodderde kleiwegen en vooral door drassig weiland of nat geregende heide, krijgen onze manschappen spoedig natte voeten; de pantalons moeten omgeslagen worden, om van onderen niet al te spoedig te slijten. Bovendien weet ieder, hoe hinderlijk de lange pantalon in moeilijk terrein is, vooral, als zij nat is geworden. In een flinken regen duurt het niet heel lang, of de kleeding wordt door en door nat.

Deze feiten wijzen er, mijns inziens, op, dat het wel de moeite waard is, onze veld-tenue eens met een critisch oog te beschouwen. In oorlogstijd toch, zal het meermalen kunnen voorkomen, dat de soldaat, na den dag in regen of sneeuw te hebben doorgebracht, 's nachts onder den blooten hemel op een vochtigen bodem moet slapen, zonder een vuur te kunnen aanleggen, waarbij hij zijne kleederen eenigermate kan drogen. Wat zal er overblijven van de marsch- en slagvaardigheid van een troep, die zoo iets heeft medegemaakt, vooral wanneer zulk een toestand eenige dagen achtereen duurt? Wij, met ons toch reeds klein leger, mogen wel zuinig zijn, met hetgeen wij hebben.

Ter vervanging van de tegenwoordig in gebruik zijnde schoenen zouden hooge vetlaarzen gekozen kunnen worden, maar deze zijn veel te zwaar en te warm, om te marcheeren; vele menschen kunnen bovendien onmogelijk lang op dergelijk schoeisel loopen, omdat de voet er in op en neer schuift. Het medevoeren van een tweede paar zou vrij bezwaarlijk zijn, en dan nog — wij behoeven niet, zooals polderjongens, een heelen dag tot aan de knieën in het water te staan. Er is dan ook wel iets anders te vinden.

Een paar waterdichte rijgbottines, zooals vrij veel door officieren wordt gedragen, houden de voeten droog, en beletten tevens het hinderlijke binnendringen van kiezelsteentjes, zand, heistruikjes, enz., terwijl beenstukken, van waterdichte stof vervaardigd, en tot aan de knieën reikende, zouden te gemoet komen aan de verschillende bezwaren, die aan het dragen van de lange pantalon verbonden zijn.

Wij zien jagers, die voor een enkelen dag den polder of de heide

ingaan, zich op deze wijze kleeden, en onze soldaten, die in de toekomst, wie weet hoelang achtereen, zullen zijn blootgesteld aan de schadelijke invloeden van ons vochtig klimaat en onzen natten bodem, hebben nog steeds eene uitrusting, die hen slechts zeer onvoldoende tegen die invloeden beschermt.

Ik houd mij overtuigd, dat te velde de nattigheid en niet de koude onze lastigste vijand zal zijn. Tegen de laatste kunnen wij al spoedig in een wollen borstrok of iets dergelijks beschutting vinden, maar met de kleeding, waarmede de man tegenwoordig te velde trekt, kan hij al heel weinig weerstand bieden aan regen, sneeuw, enz.

Wel draagt hij op zijn ransel de overjas — de z.g. rol — mede, maar daar heeft hij niets dan last van. Hoogstens kan hij dat kleedingstuk 's nachts als deken gebruiken, wanneer het ten minste over dag niet doornat is geworden. Ik geloof, dat een mantel van waterproof, die tot over de knieën reikt, ons in alle opzichten zou voldoen.

Deze zou, evenals de overjas, op den ransel kunnen worden gedragen; ook kan hij als deken gebezigd worden, en bij regen of sneeuw over den ransel en al worden omgeslagen, terwijl het geweer alsdan of over den voorarm zou moeten gedragen worden, of wel aan den schouder zou kunnen blijven hangen, maar dan met de tromp omlaag. Houdt de regen op, dan kan de mantel over de schouders worden opengeslagen.

Het zou van weinig nut zijn, thans in bijzonderheden te treden, aangezien details — zooals bijv. de vraag, welk *soort* van beenstukken te verkiezen ware: de nieuwerwetsche puttees, of eenig ander stelsel — op 't oogenblik nog bijzaak is, evenals de vraag, of in plaats van de képi niet een doelmatiger hoofddeksel te vinden zou zijn, dat niet na één flinke regenbui of bij het stooten tegen één boomtak voor altijd uit zijn model is, en dat meer beschutting tegen de zonnestralen biedt. (Zou een slappe vilten hoed met niet te smallen rand niet aan deze eischen voldoen?)

Maar, zooals gezegd, dit is nog maar eene bijzaak. Hoofdzaak is, dat er eens ernstig over gedacht worde, of eene wijziging onzer veld-tenue, in den geest, als hierboven geschetst, niet wenschelijk zou zijn, om niet later, wanneer wij onze soldaten hard noodig zullen hebben, de nadeelen te ondervinden, welke daàrvan het gevolg zijn, dat wij hen niet voldoende tegen ons vochtig klimaat hebben beschermd.

H. M. D'ANGREMOND,

2de Luit. der Infanterie.

De eerste slag bij Bergen (19 September 1799).

Applicatorische studie omtrent de gevechtsvoering in
polder- en duinterrein. ¹⁾

DOOR

G. SNELLEN, *Kapitein der Infanterie.*

Het zij mij vergund met een kort woord de beweegredenen aan te geven, die mij tot de bestudeering van dit onderwerp dreven.

Reeds als jong officier voelde ik mij bijzonder aangetrokken tot den oorlog van 1799, terwijl het mij vaak trof, dat zoo weinig literatuur bestond over de gevechtsvoering in het polderland. De voordracht, door den toenmaligen Kapitein der Infanterie M. H. J. PLANTENGA over „Aard, strekking en eischen van den oorlog in het polderland”, in het begin van 1885 gehouden in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, maakte dientengevolge een grooten indruk op mij, te meer omdat een thans overleden Kapitein der dienstdoende Schutterij te *Alkmaar*, de heer M. COHEN STUART, korten tijd te voren op eene wandeling mij opmerkzaam had gemaakt op de bijzondere sterkte van de stelling *Eustenburg—de Zes Wielen*.

Is de latere Generaal-Majoor PLANTENGA algemeen bekend en ver boven mijn lof verheven, het zij mij vergund te dezer plaatse een woord van hulde te brengen aan den *voormaligen schutterofficier*, een man, die ondanks de beslommingen van zijn druk en moeitevol leven en ondanks zijne gebrekkige militaire vorming door zijn warm, vaderlandslievend hart er toe werd gedreven zich met buitengewonen ijver op de krijgswetenschap toe te leggen.

Bij het kiezen der thans te behandelen stelling werd door mij rekening gehouden met het verloop van den eersten slag bij *Bergen* (19 September 1799), maar ook met de sinds dien tijd ontstane wijzigingen in het terrein, de vuuruitwerking en de tactische vormen.

TERREINBESCHRIJVING.

Beschouwen wij dan eerst het terrein, alvorens over te gaan tot geschiedverhaal en toepassing. Van Oost naar West gaande, vindt men

¹⁾ Voor de plaatsnamen, in de bevelen, zie: blad 19 (*Alkmaar*) der Chrom. top. kaart 1: 50.000. Uitgave 1902.

achtereenvolgens polderland, daarna eene smalle strook geestgronden en eindelijk duinen. Verreweg het grootste deel is polderland, dat aan de Westzijde in nauw merkbaren overgang bij bovengenoemde geestgronden aansluit.

De polders zijn òf aangedijkte landen, zooals *de Zijpe* en *de Grootpolder*, òf zij behooren tot een der groote waterschappen *Schermerboezem*, *Geestmerambacht*, *de Schager- en Nedorperkogge*, *de Vier Noorderkoggen* of *Drechterland*. Meestal loozen de polders hun water op den boezem van het waterschap, waartoe zij behooren. Het is daarom noodig, enkele bijzonderheden omtrent deze boezems na te gaan.

1°. *Schermerboezem* wordt gevormd door de ringvaarten van *de Purmer*, *de Beemster*, *de Wormer* en *de Schermer*, *het Noordhollandsche Kanaal* tusschen *Purmerend* en *Nieuwediep*, *de Zaan*, *de Nauernasche vaart*, *het Alkmaardermeer*, *de Ursemmervaart*, *het Oude Veer* met de *van Ewijcksvaart*, enz. en heeft zijne uitwateringen in het Zuiden door de sluis te *Nauerna* en de sluizen te *Zaandam*, in het Oosten door *de Gravensluis* te *Monnikendam*, de schutsluis te *Edam*, *de Zuider- en Noordersluis* te *Schardam* en *de Hornsluis* te *Lutjeschardam* en in het Noorden door *de van Ewijcksluis* in *den Anna Paulowna-polder* en de sluizen in de haven te *Nieuwediep*.

Het peil van den boezem is vastgesteld op 0.58 M. — A.P. Dit peil kan echter niet onder alle omstandigheden worden behouden, daar het water van 68.000 HA. op den 2000 HA. grooten boezem wordt gebracht en de meeste polders van eenige uitgebreidheid gebruik maken van stoomgemalen. Daarom heeft men een maalpeil vastgesteld, nl. = A.P. bij den hoofdseingever (den molen staande te *Oost-Graftdijk* aan *het Noordhollandsche Kanaal*) en van 0.08 M. + A.P. bij de noodseingeveren aan de grenzen van het gebied des boezems.

Bij watergebrek wordt de boezem op peil gehouden door inlating van water uit *het Noordzee-kanaal* of uit de haven te *Nieuwediep*. Dit komt veelvuldig en soms in zeer sterke mate voor, omdat ook *Geestmerambacht* (en door dit waterschap tevens *de Schager- en Nedorperkoggen*) uit *Schermerboezem* het benoodigde water inlaten.

De boezemkaden hebben in den regel eene kruinshoogte van 0.10 à 0.50 M. + A.P., bij uitzondering = A.P.

2°. *Geestmerambacht* heeft den *Raaksmaatsboezem*, bestaande uit eenige wateren van verschillende grootte. Deze boezem loosde vroeger op *Schermerboezem* door de schutsluis aan *de Zes Wielen* bij *Alkmaar*, door de uitwateringssluis te *Rustenburg* en door een sluis bij *Aartswoud* op een uitwateringskanaal tusschen *den Grootpolder* en den binnenberm van den *Westfrieschen Zeedijk* en wordt verder afgemalen door 13 strijkmolens, nl. 5 bij *de Zes Wielen*, 4 bij *Oudorp* en 4 bij *Rustenburg*.

Daar evenwel de tegen *Schermerboezem* keerende sluizen zich sluiten, zoodra het water daar hooger wordt dan dat in *Raaksmaats* en ook de uitwateringssluis op *het Kolhonerdiep* bij hoogen waterstand niet aan het doel beantwoordde, zoodat geen loozing verkregen werd, wanneer

daaraan juist de meeste behoefte bestond, is men er toe overgegaan in 1894 bij *Aartswoud* een stoomgemaal te bouwen, waardoor men hoopt, den boezem steeds op peil te kunnen houden.

Intusschen zijn de polders in *Geestmerambacht* onderworpen aan eene peilmaling van 0.14 M. — A.P. Het zomerpeil is 0.65 M. — A.P. De kruinshoogte der boezenkaden is 0.08 M. — A.P. tot 0.25 M. + A.P.

Door de schutsluis bij *Niedorperverlaat* staat *Raaksmaatsboezem* in verbinding met den boezem van *de Niedorperkogge* en deze door de schutsluis in *de Kromme Gouw* (bij *Kolhorn*) met dien van *de Schagerkogge*.

3°. en 4°. *De Schager- en Niedorperkoggen* vormen samen één waterschap, doch moeten voor ons doel als twee afzonderlijke worden beschouwd, daar elk deel zijn eigen boezem en zijne eigen strijkmolens heeft.

Het peil van *Schagerkogge-boezem* is 0.93 M. — A.P. De boezem wordt afgemalen door een stoomgemaal en windmolens, alle staande te *Kolhorn*. Een maalpeil bestaat niet; echter mag de voorboezem niet hooger worden opgemalen dan tot 0.70 M. + A.P., wat evenwel zelden of nooit voorkomt, daar 0.60 M. + A.P. slechts bij uitzondering wordt bereikt. De kruinshoogte der boezemkaden bedraagt 0.40 à 0.25 M. — A.P., behalve de tegen *Raaksmaatsboezem* keerende *Langereisdijk*, welks kruin op 1.40 M. + A.P. ligt.

Water kan worden ingelaten door het *Schagerverlaat* rechtstreeks uit *Raaksmaatsboezem* en verder door de reeds genoemde sluis in *de Kromme Gouw* bij *Kolhorn*.

Het peil van *den Niedorperkogge-boezem*, 0.56 M. — A.P., is goed te behouden door een stoomgemaal en windmolens, staande te *Lutjewinkel*. Zij slaan uit op een molenkolk, waaruit het water zich door de *Boerensluis* op *het Kolhornerdiep* ontlast. De kruinshoogte der kaden bedraagt 0.25 à 0.20 M. — A.P. tot A.P., behalve de tegen *Raaksmaatsboezem* keerende *Langereisdijk*, welks kruin op 1.40 M. + A.P. ligt.

Inlating van water geschiedt door het *Niedorperverlaat* uit *Raaksmaatsboezem*.

5°. Het peil van den boezem der *Vier Noorderkoggen* is naar gelang van het jaargetijde 2.15 à 2.25 M. — A.P. (voor- en najaarspeil 2.20 M. — A.P.). De verticale vorm der gronden is echter zeer verschillend, zelfs in die mate, dat groote deelen van het waterschap afzonderlijk zijn ingepolderd, dan wel van een afzonderlijken, soms vrij ingewikkelden boezem zijn voorzien. Zoo zijn *de Kaaggolder*, *de Achterkogge* en *Westerveer* afzonderlijke polders, terwijl de hooge gronden bij *Opmeer*, *Wognum* en *Spierdijk* een eigen, afgesloten boezem hebben met een peil van $\pm$ 0.70 M. boven het algemeene zomerpeil, dus van 1.45 M. — A.P.

Inlating van water geschiedt uit *Raaksmaatsboezem* door de duiker-sluis of pomp te *Opmeer*. De kruinshoogte der boezemkaden wisselt sterk af, als gevolg van het verschil in boezempeil, en bedraagt, naar gelang der ligging, 1.75 à 0.90 M. — A.P.

6°. In *Drechterland* bestaat geen gemeenschappelijke boezem.

In de geraadpleegde werken mocht ik slechts weinige opgaven omtrent de hoogteligging der gronden ontdekken. De „Profillen der provincie Noordholland”, door Jhr. Mr. J. W. M. SCHORER, geven haar wel aan, doch strekken zich niet uit over alle in het onderwerpelijke terrein voorkomende polders. Waar deze opgaven ontbreken, zal ik mij houden aan den algemeenen regel, dat weiland meestal 0.3 à 0.5 M., bouwland 0.6 à 1.— M. boven het zomerpeil van den betrokken polder ligt, en kunstwegen 1.— M. boven dit peil rekenen.

In het algemeen kan men zeggen, dat de polders en droogmakerijen doorsneden worden door molentochten, breed 8 à 12 M., tochtslooten, breed 6 à 8 M., kavelslooten, breed 3.5 à 5 M. op afstanden van 100 à 200 M., die de kavels, en scheislooten, die de perceelen van elkaar scheiden. Er zijn echter in de oudere polders vele afwijkingen; ik vestig in dit opzicht de aandacht op de polders in het Noordelijk deel van *Geestmerambacht*, in de *Schager- en Nedorperkogge* en in de *Vier Noorderkoggen*, waar soms vrij breede wateren voorkomen, hetzij als ringvaarten van kleinere polders, hetzij als deelen van den boezem, hetzij eindelijk als kavelslooten. Vooral het Oostelijke middendeel van den polder *Geestmerambacht*, alsmede de polders *Obdam*, *Hensbroek*, *Ursem*, *Myzen*, de *Westerkoggen* en *Beschoot* geven een heel ander type te zien dan de meer systematisch aangelegde droogmakerijen; zij worden doorsneden door tamelijk, soms 50 M., breede wateren en bestaan grootendeels uit eene aaneenschakeling van eilandjes.

Ten opzichte van de diepte der slooten valt uit de geraadpleegde bronnen weinig op te maken. Uit ervaring is mij een en ander bekend omtrent den toestand daarvan in den *Zuidplaspolder*. Natuurlijk zal de toestand elders min of meer belangrijke afwijkingen vertoonen. De scheislooten zijn in bovengenoemde droogmakerij over 't algemeen doorwaadbaar; de tochtslooten en molentochten moeten daarentegen als ondoorwaadbaar worden beschouwd, terwijl dit met het meerendeel der kavelslooten niet het geval is. Evenwel kan men moeilijk hieruit gevolgtrekkingen maken, eensdeels, omdat deze ervaringen slechts een bijzonder geval betreffen, anderdeels, omdat de aard van den bodem hier eene groote rol speelt. Tochtslooten en vooral molentochten moeten echter als volstrekt ondoorwaadbaar worden beschouwd.

Aangaande de breede wateren, voorkomende in de polders van het type *Obdam*, enz., is wel niets met zekerheid uit de bronnen op te maken, maar de grondslag is daar meestal veen; de bodem dier wateren is eene zeer dikke laag modder, zoodat deze eveneens ondoorwaadbaar zijn.

Eene afzonderlijke beschrijving van elk der in deze studie vermelde polders te geven, zou, afgezien van de daaraan verbonden bezwaren, te veel plaatsruimte vergen. De bijzonderheden omtrent de polders in dit deel van *Noordholland* werden echter door mij, voor zooveel mogelijk, verzameld en dienden tot grondslag bij het nemen der beschikkingen en bij het geven der toelichtingen.

Voorzeker zal niemand, die de reeds aangehaalde voordracht: „Aard, strekking en eischen van den oorlog in het polderland” gelezen heeft, van mij iets nieuws omtrent de tactische waarde van het polderland kunnen verwachten. Ik bepaal mij dus tot een kort overzicht van de eindbesluiten van den Schrijver daarvan, wiens beginselen ik zal trachten op het hier behandelde geval toe te passen.

Door de onbegaanbaarheid van het terrein buiten de wegen en dijken wordt de aanval buitengewoon moeilijk; niet alleen omdat die aanval bestaat uit eene reeks défilé-gevechten, waarbij de verdediger achter dijken een breeder front dan de aanvaller kan bezetten, maar ook omdat bij die partieele gevechten de bevelvoering en het verplaatsen der reserven tijdens het gevecht uiterst moeilijk en tijdroovend worden.

Reeds de verkenning zal moeten geschieden langs défilés, die men zeker bewaakt zal vinden. Van onbemerkt doordringen van kleinere patrouilles tusschen voorpostenafdeelingen zal geen sprake zijn en men is dus genoodzaakt over te gaan tot openlijke verkenningen, waarvan de uitslag evenzeer twijfelachtig is. Immers eene kleine afdeeling, aan eene hoeve langs een dijk geplaatst, zal den doortocht aan eene betrekkelijk groote overmacht kunnen betwisten, zonder vrees voor haren terugtochtsweg en in vele gevallen zelfs zonder hare geringe sterkte te verraden. Dientengevolge kan de aanvaller dus meermalen voor eene verdedigingsstelling aanzien, wat slechts voorposten zijn, en stuit hij bij den eigenlijken aanval op onvoorziene moeilijkheden.

Niet alleen wordt de kans van slagen daardoor zeer gering, maar bovendien is de verplaatsing der reserven naar het punt, waartegen men den hoofdaanval richten wil, uiterst tijdroovend. De Generaal-Majoor PLANTENGA beschouwt dan ook den strijd in het polderland als eene soort positie-oorlog, waarbij snelle bewegingen zijn uitgesloten.

Vermeld ik nog, dat de verdediger in de meeste gevallen geen vrees behoeft te koesteren voor zijn terugtochtsweg en dat de vervolging vaak uit geschikte opnamestellingen (flankstellingen ten opzichte van de marschlijn des aanvallers) kan worden tot staan gebracht, dan is de creditzijde des verdedigers afgehandeld.

Nadeelen doen zich eerst voor hem gelden, wanneer het den aanvaller gelukt hem uit zijne stelling te werpen; het terrein, eerst zijn bondgenoot, wordt dan zijn vijand. Bij eene geschikte keuze der stelling zal men echter dikwerf de nadeelen van een terugtocht zeer kunnen beperken:

- 1°. indien het mogelijk is, zich onmiddellijk vóór eenigszins bedekt terrein op te stellen;
- 2°. door het tijdig doen bezetten van de zooveen genoemde flankstellingen;
- 3°. door in ieder geval uitgestrekte polders in den rug, zooveel mogelijk, te vermijden, en
- 4°. door, zooveel, mogelijk stand te houden, totdat de duisternis is ingevallen.

Ik zeide zooeven, dat de aanvaller zich meestal tot het gebruik der aanwezige défilés zal moeten bepalen; dit heeft natuurlijk in de eerste plaats betrekking op het geval, dat polders geïnundeerd, dan wel dras gezet zijn. Maar ook zonder dergelijke terreinwijziging is het uiterst moeilijk troepen midden door den polder te bewegen. Onmogelijk is het echter niet, zooals ook in den onderwerpeliĳken slag is gebleken uit den marsch der Russen van *Krabbendam* naar den weg *Warmenhuizen-SchoorIdam* en dien der twee Engelsche bataljons van de colonne *DUNDAS* van *Warmenhuizen* naar de *Bleekmeer*.

De overgang van polders in geestgronden is meestal zeer geleidelijk; de slooten worden minder breed en diep en op de hoogere perceelen zelfs als perceelscheidingen vervaagen door dijkjes, die voldoende dekking tegen geweervuur opleveren; het terrein wordt bovendien dikwijls meer bedekt door heggen, heiningen en kleine boschperceelen, zooals in den omtrek van *Bergen*. In het algemeen wordt de aanval dus gemakkelijker. Daar evenwel de breedte der geestgronden vrij gering is en deze in hun aard als gemakkelijk te betreden polders kunnen worden beschouwd, valt hieromtrent weinig meer te vermelden.

Breed 4000 M. bij *Schoorl*, 3000 M. bij *Bergen* en 1500 M. bij *Egmond aan Zee* zijn de duinen zeer afwisselend in hoogte; ofschoon er onder zijn, die 20 M. + A.P. en meer bereiken, zijn die langs het strand meestal niet hooger dan 7 à 8 M. + A.P. Noch ten opzichte van de hoogte, noch ten opzichte van de hellingen mogen zij als onbegaanbaar worden beschouwd voor infanterie en meestal ook niet voor cavalerie, terwijl zij het in vele gevallen wel zijn voor bereden artillerie. Toch mogen wij in dit opzicht niet generaliseeren; immers de duinen geven ons een zeer afwisselend schouwspel te zien. In eene Duitsche reclame voor *Scheveningen* stond vermeld: „groszartige Dünen-Anlage im Charakter eines Hochgebirges”, en werkelijk is die omschrijving voor enkele duingroepen daar en elders, zij het ook op zeer verkleinde schaal, juist. Maar op andere plaatsen geven zij uitgestrekte vlakten te zien, zooals o.a. het *Zwanenvlak*, het *Ganzenveld* en het *Schulplak*. Een derde type vindt men in de blinkerts, die, meestal hoog en met flauwe taluds, eigenlijk reusachtige zandhoopen onder natuurlijke helling zijn. Eindelijk zijn er min of meer uitgestrekte groepen van kleinere, vaak ronde en meerendeels begroeide duintoppen, die elkaar weinig of niet domineeren en door hun geringen omvang den aanvaller gelegenheid geven onder voldoende, soms zelfs goede dekking de stelling des verdedigers tot op vrij korten afstand te naderen.

Juist dit laatste type maakt m. i. het zwakke punt van den verdediger uit; want noch de open vlakten, noch de blinkerts, noch de steile duinen „im Charakter eines Hochgebirges” zullen den aanvaller aanlokken of bezwaarlijk te verdedigen zijn. Waar hij zijne overmacht gedekt en zonder veel inspanning tot dicht vóór de vijandelijke stelling kan brengen, daar zal hij trachten zijn slag te slaan.

HISTORISCHE AANTEKENINGEN.

Aangaande het verloop van den eersten slag bij *Bergen* kan worden volstaan met het volgende in herinnering te brengen:

De opperbevelhebber der Bataafsche-Fransche troepen beschikte over ± 23.000 man, terwijl nog eenige versterkingen in *Noordholland* in aantocht waren. Zijne stelling strekte zich uit van *Camp* tot *Oudkarspel*, d. i. over eene frontbreedte van ± 2 uur gaans. Hiervan stond de divisie DAENDELS aan den *Langedijk* (een défilé, ter lengte van ± 2 uur gaans) op den rechtervleugel; in het centrum bevond zich de divisie DUMONCEAU te *Warmenhuisen*, *Schoorldam*, *Koedijk* en *Alkmaar*, terwijl de divisie VANDAMME (± 10.000 man) te *Bergen* en in de *Egmond* den linkervleugel vormde, met een vooruitgeschoven detachement, sterk 4 bataljons, 5 eskadrons en eenige artillerie, onder Generaal ROSTOLLAND, te *Camp*, *Groet* en *Schoorl*.

De Hertog VAN YORK beschikte over ± 40.000 man Engelsche en Russische troepen, die, in hoofdzaak, in en ten Oosten van de *Zijpe* geconcentreerd waren.

De aanval werd door het Engelsch-Russische leger in 4 colonnes gedaan.

De rechtercolonne (15 Russische en 3 Engelsche bataljons, 4 Engelsche eskadrons en 4 stukken, totaal ± 12.000 man) moest volgens het gevechtsbevel van *Petten* opbreken, *Camp* en *Groet* in den rug aanvallen en in de richting van *Bergen* doordringen.

De 2^e colonne (8 Engelsche en 3 Russische bataljons, 100 Russische jagers, 2 Engelsche eskadrons en 12 stukken van 4 verschillende kalibers, te zamen ± 9.000 man) had tot opdracht *Warmenhuisen* en *Schoorldam* aan te vallen.

De 3^e colonne (alleen Engelschen, 8 bataljons, 2 eskadrons, alsmede 6 zesponders en 2 houwitser, te zamen ruim 5500 man) was bestemd voor den aanval op den *Langedijk*.

Eindelijk moest de linkercolonne (eveneens alleen uit Engelschen bestaande, 16 bataljons, 2 eskadrons en 12 stukken van 4 verschillende kalibers, te zamen ± 11.000 man) eene vrijwel fantastische diversie uitvoeren, nl. in twee afdeelingen van *Winkel* en *Aartsvoud* afmarcheeren en met de grootst mogelijke snelheid in de richting van *Purmerend* oprukken.

Afgezien van de omstandigheid, dat door het zoo even genoemde detachement der linkercolonne ruim $\frac{1}{4}$ van 's aanvallers troepen verhinderd werd aan het gevecht deel te nemen, is het mislukken van den aanval in de eerste plaats te wijten aan schromelijke verwarring en gemis aan samenwerking, ten deele ontstaan door het niet aangeven van een uur van afmarsch voor de colonnes.

De hoofdmomenten van den slag zijn voor de rechtercolonne: het teruggedrijven van de Fransche voorhoede, onder Generaal ROSTOLLAND, uit *Groet* en *Camp* over *Schoorl* naar *Bergen*, de aanval op dit dorp en de verovering daarvan, het afdwalen in de duinen en de gevangen-

neming van een deel der Russen onder Generaal HERMANN, de herovering van *Bergen* door de Bataafsche-Fransche troepen, benevens de daarop volgende terugtocht der Russen.

Toch is de tegenspoed van den aanvaller op zijn rechtervleugel niet uitsluitend te wijten aan de schromelijke verwarring, die onder de Russen heerschte, maar ook aan de omstandigheid, dat Generaal DUMONCEAU, de Commandant van het Bataafsche-Fransche centrum, gelegenheid had gevonden door een paar Fransche bataljons van Generaal ROSTOLAND, die bij diens terugtocht uit *Schoorl* tusschen dit dorp en *Schoorldam* achtergebleven waren, en welke versterkt werden door een paar bataljons zijner eigen Divisie, van uit laatstgenoemde plaats een aanval in de richting van *Schoorl* te laten doen, waardoor de Engelsche brigade MANNERS, reserve der rechteraanvalscolonne, niet slechts oponthoud verkreeg, maar ook van hare marschrichting afweek, tegen *Schoorldam* optrok en alzoo de Russen van haren steun beroofde.

De 2^e colonne was gelukkiger; *Warmenhuizen*, van twee zijden gelijktijdig aangevallen, werd reeds tusschen 6 en 7 uur v. m. genomen, waarbij de bezetting, 500 man met 3 stukken, in krijgsgevangenschap geraakte, *daar de Russen van Krabbendam uit, dwars over het doorsneden weiland, op den weg Warmenhuizen-Schoorldam waren doorgedrongen.* Dit is alzoo een voorbeeld van een aanval door het polderterrein, die gelukte. Toch is het de vraag, of deze ook bij de tegenwoordige bewapening der infanterie zoo goed zou slagen. Immers het is niet zoozeer de volstrekte onbegaanbaarheid van het terrein dan wel het oponthoud, het langzaam en ongedekt voorwaarts gaan, dat voor den aanvaller noodlottig wordt. Bij het geringe ballistische vermogen van de toenmalige vuurwapenen leverde dit oponthoud niet zooveel bezwaren op, daar de troepen eerst op korten afstand in het werkzame vuur kwamen. Thans echter moet eene zoo groote vertraging noodlottig worden voor het élan van den aanval, tenzij eene overmachtige artillerie den verdediger kan beletten de naderende troepen onder vuur te nemen.

Schoorldam werd alsnu door de 2e colonne in front en door de brigade MANNERS in de linkerflank aangevallen en tusschen 9 en 10 uur v.m. veroverd, waarbij de bezetting deels gevangen genomen werd, deels in verwarring naar *Koedijk* terugweek. Het dorp werd later, na twee mislukte aanvallen, door de Bataafsche troepen hernomen en de aanvaller tot den terugtocht over *Warmenhuizen* en *Krabbendam* genoodzaakt.

Omstreeks 3 uur n.m. was bij de rechter- en bij de 2^e colonne de strijd geëindigd.

De zeer diepe dislocatie, gepaard aan eene zwakke bezetting was hier oorzaak, dat de aanvaller in den beginne slaagde. Het mag echter worden betwijfeld, of de kansen bij de zelfde dislocatie thans voor den aanvaller even gunstig zouden zijn, de uitwerking van het tegenwoordige infanterie-geweer in aanmerking genomen. Kan de verdediging van de meest naar 's vijands zijde gelegen stelling slechts behoorlijk gerekt worden, dan vermindert natuurlijk het nadeel van de diepe dislocatie.

De 3^e colonne deed drie aanvallen op DAENDELS' stelling bij *Oudkarspel*, die alle mislukten; ook de aankomst van twee bataljons der 2^e colonne, die van *Warmenhuizen* door het voor onbegaanbaar gehouden weiland naar de *Bleekmeer* getrokken waren, bracht geen verandering in den toestand. Zoo veilig gevoelde zich de Bataafsche Generaal, dat hij een niet onbelangrijk deel zijner troepen durfde detachceeren en waarschijnlijk zou hier verder niet zijn gestreden, indien DAENDELS niet door een honderdtal grenadiers eene verkenning had doen maken naar de schijnbaar verlaten stukken des vijands, die zich in de *Bleekmeer* teruggetrokken had. Deze grenadiers, verrast door de plotselinge verschijning van overmachtige vijandelijke infanterie, gingen in verwarring op de stelling terug en veroorzaakten daar eene zoodanige paniek, dat alles in verwarring vluchtte en de vervolgende vijand eerst tusschen *Broek* en *Sint Pancras* tot staan kon worden gebracht.

Ten slotte trok de 3^e colonne toch terug, nadat haar commandant, Generaal PULTENEY, bericht had ontvangen van het teruggaan der beide rechts van hem opereerende colonnes.

De linkercolonne oefende alleen door hare afwezigheid invloed uit op het verloop van den slag; ware zij ook door de duinen gezonden, het lot der zeer verspreid gelegerde Franschen zou niet twijfelachtig zijn geweest en de Engelschen en Russen zouden den eersten slag bij *Bergen* hebben gewonnen.

Bij het kiezen eener stelling, die aan hedendaagsche eischen en toestanden voldoet, moet er in de eerste plaats op worden gewezen, dat het terrein sinds 1799 aanzienlijke wijzigingen heeft ondergaan door het graven van *het Noordhollandsche Kanaal*, tengevolge waarvan kleinere oorlogsschepen, b. v. een enkel weinig diepgaand vaartuig voor de kustverdediging, met zwaar geschut den aanval kan helpen voorbereiden, en verder door den aanleg van de spoorwegen *Alkmaar—Helder* en *Alkmaar—Hoorn*, alsmede door de verandering van vele landwegen in kunstwegen.

De verdediger moet evenzeer als de aanvaller rekening houden met het grootere ballistische vermogen der vuurwapenen. Kon men destijds nog met rijdende-artillerie op 200 M. van eene krachtig verdedigde vijandelijke schans in batterij komen en, onder bescherming van een paar stukken, met eene diepe colonne infanterie over een smalle weg een versterkten en goed verdedigten dorpsrand tot op 40 M. afstand naderen, thans mag men op het uitvoeren van dergelijke heldendaden niet meer rekenen.

Is in het algemeen de verbetering der vuurwapenen een voordeel voor den verdediger, in dit geval heeft zij voor hem het groote nadeel, dat ook de vijandelijke vloot een aanval langs het strand gemakkelijk kan steunen. Immers de diepwaterlijn van 80 dM. is in het door ons beschouwde gedeelte bij *Petten* slechts 780 M., bij *Egmond aan Zee* 1340 M. van de kust verwijderd. Terwijl nu bij een aanval door de

duinen, wegens het gemis aan inzicht en het daardoor bestaand gevaar om de eigen troepen te treffen, de vloot bezwaarlijk zal kunnen medewerken, is het integendeel zeer gemakkelijk den opmarsch langs het strand mogelijk te maken, door elke vijandelijke afdeeling, die zich daar of op den strandlooper vertoont, onder vuur te nemen.

De verkeersmiddelen zijn veel verbeterd, zoowel door den reeds genoemden aanleg van kunst- en spoorwegen, als door de stoomvaart en de elektrische telegraaf. Dit komt aan beide partijen ten goede.

(Wordt vervolgd.)

Eenige opmerkingen, naar aanleiding van het opstel over „Nachtelijke ondernemingen in het polderland”

VAN DEN

Eerste Luitenant C. C. DE GELDER.

(Zie *Mil. Spect.* No. 8, 1902.)

Wel verre van in onderstaande regelen eenige critiek te willen leveren op bovengenoemd opstel, waarmede ik in hoofdzaak geheel instem, zoo meen ik toch op één punt met den geachten Schrijver van meening te moeten verschillen, terwijl enkele andere punten mij aanleiding geven tot een paar opmerkingen.

In de eerste plaats dan, sprekende over „nachtmarschen in het polderland” (blz. 598), noemt de Schrijver enkele punten op, die aan de, in ons Voorschrift op den Velddienst aangegeven regels (blz. 85, V. V.) zouden kunnen worden toegevoegd.

In punt 5 (blz. 599) staat bijv.: „Geweren bij voorkeur ongeladen”.

Dit nu, dunkt mij niet aanbevelenswaardig. Vermoedelijk heeft hierbij het denkbeeld op den voorgrond gestaan, het onverhoopt afgaan van een schot en daardoor het ontijdig verraden van onze tegenwoordigheid te voorkomen, wanneer een der manschappen den haanpal niet behoorlijk naar rechts heeft omgelegd, of deze door eene of andere omstandigheid naar links is omgedraaid.

Hiertoe lijkt mij echter een ander middel beter geschikt, dat, hoewel afwijkende van het voorgeschrevene in ons Inf. Regl. I, toch practisch zeer goed uitvoerbaar is.

Ik zou namelijk bij het ontvangen van de opdracht tot het verrichten van een nachtmarsch, waarbij de mogelijkheid niet is uitgesloten met den vijand in aanraking te komen, alvorens af te marcheerden alle manschappen uit een gevulden houder één patroon laten verwijderen. Vervolgens zou ik dien houder in het magazijn doen brengen, en daarna, in plaats van den grendel te laten sluiten en den haanpal te laten omleggen, ieder man op de bovenste patroon laten drukken, en te gelijker tijd den grendel laten sluiten, zoodat geen patroon mede in de kamer gaat en daarna het geweer in de rust laten stellen, zoodat de grendel onder den marsch ook niet kan opengaan.

Hierdoor verkrijgt men het voordeel, dat het onverhoopt afgaan van

een schot onmogelijk is, en verder, dat, wanneer het plotseling noodzakelijk is een schot af te geven, bijv. tot alarmeering of tot waarschuwing, de man alleen den grendel open en dicht behoeft te doen, om tot vuren gereed te zijn.

Heeft de man een ongeladen geweer en komt hij plotseling voor bovengenoemd geval te staan, dan zal hij eerst het magazijn moeten vullen, eene handeling, die meer tijd vereischt en in zenuwachtige gejaagdheid of wordt vergeten, zoodat de man zijn eerste schot uit een ongeladen geweer zal trachten af te geven, of wel bij de eerste poging kan mistukken.

Het gevolg kan dus zijn, dat in den tijd, die daarvoor noodig is, hem het waarschuwen door middel van een schot verder wordt belet, doordat hij door den tegenstander wordt overvallen.

Hiertoe bestaat veel minder kans, wanneer hij slechts den grendel open en dicht behoeft te doen, om tot vuren gereed te zijn.

Bovendien zal de man bij het vullen van het magazijn in der haast allicht de rechter tasch openlaten, wat, bij een zich snel moeten verwijderen, verlies van zijne munitie ten gevolge kan hebben.

Het denkbeeld, met ongeladen geweer te marcheeren, kan ook zijn oorsprong vinden in den wensch, bij eene plotselinge overvallende te voorkomen, dat de manschappen op eigen gezag tot vuren overgaan.

Mij dunkt echter, dat bij een goed gedisciplineerden troep, die ervan doordrongen is, dat het nachtelijk vuur zonder van te voren vervaardigde inrichtingen (Inf. Regl. II, blz. 94, noot.) nagenoeg van geen waarde is en alleen de bajonetaanval vruchten kan afwerpen, en waarbij bovendien volgens punt 3, blz. 599, de commandanten aan den staart hunner afdeelingen marcheeren, zoodat deze den troep nog meer in de hand hebben, de kans hierop niet groot zal zijn.

Bovendien geloof ik, dat indien de manschappen op eigen gezag tot vuren zouden willen overgaan, zij er even goed toe zullen komen een houder in het magazijn te brengen, als den haanpal om te leggen en den grendel te openen en te sluiten.

Punt 2, blz. 599, zegt:

Cavalerie, artillerie en voertuigen marcheeren niet in eene infanteriecolonne. Zij gaan vooraf, langs een anderen weg of marcheeren aan den staart.

Ik ben het geheel eens, dat in dit geval cavalerie, artillerie en voertuigen niet in eene infanteriecolonne behooren te marcheeren.

Wat echter het tweede gedeelte betreft, zoo lijkt mij het langs een anderen weg doen voorafgaan van de artillerie en de treinen in het algemeen een weinig gewenschte oplossing om deze uit de infanteriecolonne te houden.

Ik kan mij zulks alleen in twee gevallen voorstellen, namelijk bij eene concentratie van troepen buiten het bereik van den tegenstander en bij een terugtocht. (Zie ook V. V., punt 4, blz. 86, waar vermeld staat, dat de gevechtstrein bij een troepencolonne bij den terugtocht voorafgaat.)

*In de praktijk
d.v.p. niet
wijken.*

Onder andere omstandigheden zal het geringe verdedigingsvermogen van de artillerie en van de treinen toch eischen, dat daaraan tot onmiddellijke bescherming eene infanterie-afdeeling wordt toegevoegd, waarbij dan de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de artillerie bij het in aanraking komen met den vijand te lijden heeft van het vuur, op de infanterie afgegeven.

Het lijkt mij beter de artillerie dan aan den staart te laten volgen, desnoods op eenigen afstand achter de colonne, met toevoeging van eene kleine infanterie-afdeeling, al naar gelang der omstandigheden.

Hoe meer wij vermijden, dat de artillerie bij nacht, zoowel als bij dag, met den vijand in aanraking kan komen, des te beter zijn de kansen om het beoogde doel te bereiken.

Dit had ik gaarne in punt 2 wat duidelijker omschreven gezien, omdat bij eene eventueele toevoeging van die punten aan de regels, in ons V. V. gegeven, deze bepaling, zooals zij daar staat, aanleiding zou kunnen geven tot verschil van opvatting.

Ons V. V. geeft uit den aard der zaak toch reeds ruimte genoeg voor dergelijk verschil, zoodat wanneer wij dat, in den goeden zin opgevat, tot een minimum kunnen beperken, mij dit zeer wenschelijk toeschijnt.

Zoo had punt 2 bijvoorbeeld, als volgt, gesteld kunnen zijn: Cavalerie, artillerie en voertuigen marcheeren niet in eene infanteriecolonne. Bij een terugtocht gaan zij vooraf, bij concentratie van troepen buiten 's vijands bereik kunnen zij langs een anderen weg volgen. Onder andere omstandigheden laat men ze bij voorkeur aan of achter den staart der colonne volgen.

Aan het slot van zijn opstel gekomen, wijst de Schrijver er op, dat over het algemeen de nachtelijke oefeningen lijden aan zenuwachtige gejaagdheid en gebrek aan tijd, met het oog op de diensten op den volgenden dag.

Dit nu is zeer zeker het geval.

In punt 8 van de Regeling der Instructie staat, dat gedurende het 1ste, 2^e en 3^e tijdperk minstens 2 maal voor een oefening bij duisternis moet worden uitgerukt. Deze minimum-grens wordt meestal tevens ook als maximum-grens beschouwd, zoodat in den regel niet meer nachtelijke oefeningen plaats hebben, dan door de Regeling der Instructie strikt worden geëischt.

Gaarne zoude ik, om die oefeningen inderdaad nuttig te doen zijn, aan punt 8 nog willen toevoegen, dat bij de oefeningen bij duisternis in het 2^e en 3^e tijdperk steeds zorg zal worden gedragen, dat men eene tegenpartij tegenover zich heeft, daar oefeningen zonder tegenpartij van weinig practisch nut zijn.

Van de oefeningen in het 1ste tijdperk spreek ik niet, aangezien den man daarbij de eerste beginselen van den velddienst bij duisternis moeten worden geleerd en dus vanzelf iedere leider van dergelijke

oefeningen eenig kader als tegenpartij zal aanwijzen, om den manschappen hunne verplichtingen te leeren.

Indien de nachtelijke oefeningen geregeld werden in den geest, als op blzn. 602 en 603 door den Schrijver aangegeven, en rekening werd gehouden met het feit, dat eene dergelijke oefening om nuttig te zijn een behoorlijken tijd vereischt, dan zoude op dat gebied eene belangrijke schrede voorwaarts zijn gedaan. Aan ijver bij manschappen en kader gedurende oefeningen bij duisternis ontbreekt het zeker niet.

Nu ik toch spreek over de oefeningen bij nacht, zou ik nog even willen stilstaan bij de gedragsregels van de dubbelposten, punt 7, blz. 168, V.V.

In de 7^e alinea van punt 7 wordt gesproken van een zichtbaar of een hoorbaar teeken om den veldwachtcommandant of den examineertroep te waarschuwen.

Een hoorbaar teeken acht ik weinig geschikt om die verbinding tot stand te brengen.

De posten toch, staan op een zoodanigen afstand van de wacht, dat een hoorbaar teeken vooral bij winderig weder en ongunstige windrichting tamelijk hard zal moeten worden geuit en beantwoord, wat ongetwijfeld aan eene tegenpartij, zelfs als die zich op vrij grooten afstand van den post bevindt, de aanwezigheid van dien post zal verraden.

Hij zal toch, uit het hooren van het geluid en het beantwoorden daarvan zeer zeker besluiten tot de aanwezigheid van personen, zelfs al bootst men geluiden van dieren na.

Beter dunkt mij daarom een zichtbaar teeken, vooral wanneer men het zoodanig inricht, dat het alleen naar de zijde van de wacht te zien is. Bijvoorbeeld het vlug gedeeltelijk op- en neertrekken van de beweegbare schuif van een aan vier zijden gesloten lantaarntje.

Bij de beantwoording bestaat dan wel de kans, dat het door de tegenpartij wordt gezien, maar deze is toch veel geringer, dan dat hij het hoorbare teeken zal hooren.

In de Deutsche „Felddienst Ordnung” wordt voor de verbinding van de posten met de wacht niet van een hoorbaar teeken gesproken.

Wel zegt de „Felddienst Ordnung” 1900, blz. 80, dat voor de herkenning van eigen personeel een hoorbaar teeken gebruikt kan worden, bijv. „leises Pfeifen in bestimmter Form”, doch daartegen bestaat m. i. geen bezwaar, daar dit zeer zacht geschieden kan, in verband met den zeer korten afstand, waarop het wordt overgegeven.

Toch zou ik ook hier, wanneer de nacht niet al te duister is, de voorkeur geven aan een zichtbaar teeken, daar de kans altijd blijft bestaan, dat het wordt afgeluisterd of onze tegenwoordigheid wordt verraden.

Alleen in die gevallen, waar het onvermijdelijk is, bijv. bij donkeren, mistigen nacht, zou ik tot dit hoorbare herkenningsteeken mijn toevlucht nemen.

B. TEN BROECKE HOEKSTRA,
Tweede Luitenant der Infanterie.

Iets over een deel van het wiskundig onderwijs aan onze aanstaande officieren.

Binnen vrij korten tijd verschenen van den zelfden eminenten deskundige twee toespraken in druk, respectievelijk gehouden bij de opening van zijne lessen als privaats docent aan de Universiteit te Amsterdam, en uitgesproken bij de aanvaarding van het Leeraarsambt in de Wiskunde aan de Polytechnische School te Delft.

Deze toespraken verdienen, naar de bescheiden meening van steller dezes, alleszins de aandacht van hen, die geroepen zijn te waken over de belangen van het wiskundig onderwijs aan onze militaire inrichtingen ter opleiding tot officier, en meer in het bijzonder aan de Cadettenschool en aan de Koninklijke Militaire Academie.

Immers, wanneer men, zooals schrijver dezes, toevallig van een collega hoort, dat hij bij het nazien van de schrifturen van zijn overleden vader, die in . . . officier werd, bemerkte, dat de methode, waarop de beschrijvende meetkunde in dien tijd werd onderwezen niet noemenswaardig afweek van die, waarop men thans dat vak doceert — en genoemde collega was als ex-leeraar in de Wiskunde aan de K. M. A. tot oordeelen bevoegd —, dan strekt dit niet tot oneer, wanneer die oude methode goed was, maar verdient het toch aanbeveling om na te gaan, of de vorderingen der wetenschap op dit gebied en de wijze van doceeren aan buitenlandsche inrichtingen er niet op wijzen, dat men ook hier met het getij de bakens verzetten moet.

Bedoelde toespraken nu kunnen m. i. hiertoe leiden.

De eerste, getiteld: „De projectieve Meetkunde en hare grondleggers” door Dr. H. DE VRIES, behandelt een onderdeel der wiskunde dat, indien mijne inlichtingen juist zijn, aan de K. M. A. niet wordt aangeroerd.

Gebrek aan beschikbaren tijd kan oorzaak zijn, doch misschien zou hierop iets te vinden zijn, door het aantal aan de analytische meetkunde gewijde uren in te krimpen.

Waar in de laatste jaren stukken in buitenlandsche militaire tijdschriften verschenen over onderwerpen, welke behandeling door middel van projectieve meetkunde min of meer was aangewezen (photogrammetrie b. v.), valt het te betreuren, dat deze alleen te volgen zijn door hen, die door eigen studie of door het volgen van een college over projectieve meetkunde zich daartoe hebben voorbereid.

Men moge nu al opmerken, dat de wiskundige uiteenzetting van een dergelijk onderdeel niet voor elk officier gewenscht of noodig is, schrijver

dezes meent als een bezwaar tegen het gemis van, zelfs elementaire kennis op dit gebied te mogen aanvoeren, dat de behandeling van zulk een onderwerp op de door alle officieren zoo „hooggeschatte” wetenschappelijke bijeenkomsten nu onmogelijk geworden is, zonder vooraf in wijdloopige, voorbereidende toelichtingen te vervallen.

Het groote voordeel, aan de projectieve meetkunde eigen, en dat door STEINER, met PONCELET een der grondleggers van dit vak, in de voorrede van zijn hoofdwerk wordt aangegeven, is, dat zij ons leert vinden: „Solche räumliche Fundamenteigenschaften, die den Keim aller Sätze, „Porismen und Aufgaben der Geometrie, womit uns die ältere und neue „Zeit so freigebig beschenkt hat, in sich erhalten”, terwijl hij er verder „van getuigt: „Wenn Jemand alle bis jetzt bekannt gewordene Sätze „und Aufgaben nach den bisher üblichen Vorschriften zu beweisen und „zu lösen sich vornehmen wollte, so wäre dazu viel Mühe und Zeit „erforderlich, und am Ende hatte man doch nur eine Sammlung von aus- „einander liegenden, wenn auch sehr scharfsinnigen Kunststücken, aber „kein organisch zusammenhängendes Ganze zu Stande gebracht.... Es „giebt eine geringe Zahl von ganz einfachen Fundamentalbeziehungen, „worin sich der Schematismus ausspricht nach welchem sich die übrige „Masse von Sätzen folgerecht und ohne alle Schwierigkeit entwickelt”. Ten slotte opent hij het volgende, schoone vooruitzicht: „durch gehörige „Aneignung der wenigen Grundbeziehungen macht man sich zum „Herrn des ganzen Gegenstandes; es tritt Ordnung in das Chaos ein „und man sieht, wie alle Theile naturgemäsz in einander greifen, in „schönster Ordnung sich in Reihen stellen und verwandte zu wohl- „begrenzten Gruppen sich vereinigen”.

Dat men een studievak, omtrent welks bruikbaarheid de grondlegger zulke schoone beloften kon afleggen, dan ook liever moest doceeren dan de gewone planimetrie met al hare kunstmiddelen, is reeds door tal van autoriteiten beweerd; in het buitenland wordt ook hier en daar reeds getracht haar op de elementaire scholen te onderwijzen; resultaten daaromtrent staan nog niet ter beschikking.

Dat de projectieve meetkunde voor iemand, die onderlegd met de hoeveelheid planimetrie en stereometrie, welke hem op de lagere en de middelbare scholen onderwezen is, gemakkelijk te bestudeeren valt, is waar, maar mag geen reden zijn om haar, ten minste in beginsel, niet te onderwijzen aan hen, die aan de K. M. A. tot officier worden opgeleid.

De ruime blik, die hen door dit vak geschonken wordt, zal ten goede komen aan elk onderwĳs, dat later door hen gegeven wordt.

De andere rede, getiteld „GASPARD MONGE en de Beschrijvende Meetkunde” werd den 14^{en} November j.l. door Dr. H. DE VRIES voor een talrijk auditorium uitgesproken.

Schrijver bespreekt het leven van hem, aan wien wij de beschrijvende meetkunde te danken hebben, en het stemt droevig, als men daarin leest, hoe — kort vóór de Fransche revolutie — een geniaal man als MONGE het als

zijn hoogste ideaal beschouwen moest om vroeg of laat tot opzichter der genie te worden benoemd, maar het nimmer tot „officier du génie” kon brengen, omdat zijn voorouders niet „noblement” geleefd hadden, d.w.z. omdat zijn vader en grootvader door handen- of anderen arbeid hun brood hadden verdiend.

In zijne rede zeide de spreker, dat de geschiedenis der wetenschap, hoe onwaarschijnlijk het ook klinke, eenige voorbeelden kent van wetenschappelijke werken, die zoo volmaakt waren, dat hunne voortreffelijkheid de ontwikkeling der wetenschap een tijd lang in den weg heeft gestaan.

Hij citeerde o. a. als zoodanig de elementen van EUCLIDES, die als zóó goed beschouwd werden, dat het heiligschennis scheen er aan te tornen, en in de tweede plaats den arbeid van MONGE.

In zijn standaardwerk; „la Géométrie descriptive” had hij het tot heden bekende conglomeraat van min of meer gelukkig gekozen constructievoorschriften verheven tot „wetenschap” en de persoonlijke invloed van MONGE op zijne leerlingen was zoo groot, dat zij de beschrijvende meetkunde met hem begonnen en geëindigd dachten. Gelukkig, dat deze verkeerde opvatting niet al te diep wortel schoot, en al is aan het gebouw, door MONGE opgetrokken, zoo goed als niets veranderd, er verreezen toch gebouwen, in sommige opzichten grooter en schooner, naast het zijne. Want, zooals Dr. H. DE VRIES het uitdrukte, de beschrijvende meetkunde is van hulpwetenschap der techniek opgeklommen tot zelfstandige methode van wetenschappelijk onderzoek en alzoo is zij geworden de natuurlijke bron der vroeger genoemde projectieve meetkunde.

Dat de „Géométrie descriptive”, die vroeger alles was, thans slechts een onderdeel is, doet tot den roem van MONGE niets af.

De lezer, die ons tot hiertoe heeft gevolgd, zal beseffen, waarom wij beide toespraken naast elkaar beschouwden, want wordt de projectieve meetkunde op de K. M. A. in het geheel niet onderwezen, aan de beschrijvende meetkunde wordt bij ons militair onderwijs wel degelijk zorg gewijd.

Van den beginne af aan wordt zij echter onderwezen met behulp van twee projectievlakken (MONGE), terwijl reeds voor ± 50 jaar door den thans nog doceerenden professor FIEDLER in zijne doctorsdissertatie de grondslagen van de Leer der „Centrale Projectie” ontwikkeld werden.

Hij toonde daarin aan, dat deze laatste projectiemethode de meest natuurlijke is, daar zij mathematisch de verrichting van „het zien” behandelt en uit haar de methode van MONGE, als een bijzonder geval, kan afgeleid worden.

Voorts betoogde hij, dat uit een theoretisch oogpunt de centrale projectie de voorkeur verdient, omdat zij de eenige methode is, die elke projectieve verwantschap tusschen de verschillende figuren in de ruimte aan het licht brengt.

Ook zonder verdere toelichting begrijpt men, dat deze centrale projectie evenmin in ééns gevonden is, en dat zij aan de perspectief, die

reeds aan de Grieken bekend was, zeer nauw verwant is, maar ook hier heeft zich de meesterhand getoond door alle empirie te verbannen en door aan te toonen, dat alle verrichtingen der perspectief noodzakelijke gevolgen zijn van eenvoudige wiskundige wetten.

Waar het twee zulke belangrijke vakken van wetenschap als projectie en beschrijvende meetkunde geldt, moet het m. i. de moeite loonen na te gaan, hoe men deze gecombineerd op de beste wijze in het leerplan kan opnemen, brekende met de tot heden bij de beschrijvende meetkunde gevolgde leerwijze.

Schrijver dezes waagt het voorshands niet te zeggen, of het mogelijk is, maar alleen dankbaarheid voor het in zijne cadettenjaren op de Academie geleerde, bracht hem er toe een oogenblik de aandacht te vragen voor het hierboven besprokene.

„Men rekene den uitslag niet, maar telle het doel alleen”.

P.

BOEKAANKONDIGING.

Velddienst- en gevechtsoefeningen. Eene bijdrage tot opleiding van onderaanvoerders van het Indische leger, door J. C. VAN DEN BELT, Kapitein der Infanterie. I. Voorpostendienst. (Tweede, omgewerkte druk.) II. Handelingen uit den kleinen oorlog tegen den inlandschen vijand. *Wetlevreden*, 1902. VISSER & Co.

In het voorbericht bij de uitgave van den tweeden, omgewerkten druk van het eerste deeltje van dit werk zegt de Schrijver: „De groote af trek, dien het 1ste deeltje en vooral ook het 2^e deeltje mochten onder vinden, bewijst, ondanks de gebreken die beiden aankleven, dat in eene bestaande behoefte werd voorzien”.

Wij geven dit volmondig toe. Voor een deel moet de waarde van het werk gezocht worden in de hoofdstukken met het opschrift „Beschouwingen”, waarin vele nuttige en practische wenken zijn samengevat, wenken, welke wel is waar niet alle nieuw zijn, en die velen lezers reeds hier en daar onder de oogen gekomen zullen zijn, doch die, althans voor het Indische leger, nog nimmer in beknopten vorm bijeengebracht werden. Jammer is het, dat Schrijver onder die beschouwingen mede heeft opgenomen die, betreffende sommige onderwerpen, waarover de inzichten zeer uiteenloopen, en die bovendien in een bijdrage tot opleiding van onderaanvoerders, in het bijzonder wat betreft velddienst- en gevechtsoefeningen, gerust achterwege hadden kunnen blijven. Zoo o. a. waar Schrijver, op blzn. 57 en 58 van het 2^e deeltje, zijne inzichten mededeelt aangaande eene door hem meer gewenschte samenstelling der compagnie. — Terloops deelen wij mede, dat naar onze meening op het geleverde betoog ook zeer veel af te dingen valt.

In meerdere mate nog kunnen de overige hoofdstukken van het werk geacht worden in een bepaalde behoefte te voorzien, en wel om te dienen als leidraad voor hen, die oefeningen in het terrein op kleine schaal moeten leiden. Met het oog hierop kunnen de uitgewerkte voorbeelden van oefeningen in het terrein niet anders dan hoogst nuttig genoemd worden, al moge men omtrent verschillende punten van ondergeschikten aard op tactisch gebied met Schrijver van meening verschillen.

Zij, die zelf dergelijke oefeningen moeten gelasten en moeten leiden, kunnen daaruit leeren in welken geest opdrachten gegeven kunnen worden en op welke wijze men zoodanige oefeningen tot haar recht kan doen komen, zoowel wat betreft de leiding tijdens de oefening, als met het oog op de bespreking daarna.

Toch kan het werk ook in dit opzicht nog niet geheel volmaakt genoemd worden. De bereidwilligheid van den Schrijver om bij het uitgeven van den tweeden druk rekening te houden met de beoordeelingen van zijn werk, waardoor verschillende verbeteringen aangebracht werden, doen echter verwachten, dat ook die onvolmaaktheden bij een volgende druk zullen worden vermeden.

Zoo willen wij er in de eerste plaats op wijzen, dat door Schrijver niet voldoende in 't oog gehouden is geworden, dat de reglementen en voorschriften er zijn, om opgevolgd te worden. Afwijkingen van reglementen en voorschriften, alleen omdat men op tactisch gebied andere denkbeelden huldigt dan van hoogerhand daarin zijn neergelegd, moeten bij de oefeningen bepaald afgekeurd worden. Bij de uitgewerkte voorbeelden had juist door den leider bij de bespreking op dergelijke afwijkingen gewezen moeten worden. Wij erkennen, dat zich omstandigheden kunnen voordoen van zoo bijzonderen aard, dat een letterlijke toepassing der reglementen niet goedgekeurd zou kunnen worden, ja, waarin dat zelfs in strijd zou zijn met den geest, welke uit die reglementen spreekt, doch wanneer zich zulke gevallen voordoen, dan moet daarop juist bij de bespreking het licht vallen. Dan zal de afwijking, onder mededeeling van de redenen, die daarvoor bestonden, goedgekeurd of op het nalaten daarvan gewezen moeten worden.

Dat met het bovenstaande geen rekening gehouden werd, blijkt o.a. uit het ontbreken van opmerkingen van den leider bij verschillende oefeningen, waarbij eene indeeling der sectiën in 3 groepen plaats had, hoewel het Infanterie-Reglement in punt 177 bepaaldelijk voorschrijft, dat de sectie in twee groepen verdeeld *moet* worden. Evenzoo was bij de derde oefening in het 1ste deeltje de opstelling der Compagnie, aangegeven op blz. 77, punt 4, niet in overeenstemming met het Infanterie-Reglement. (punten 609 en volgende.) Tegenover een inlandschen vijand (in de gegeven omstandigheden) optredende, is het aannemen der verspreide orde noch naar de letter noch naar den geest van het reglement; verder dan tot eene oplossing in gesloten groepen had men daar niet moeten gaan. Eveneens is de herhaaldelijk voorkomende indeeling van de Compagnie in 3 sectiën, ook daar waar dit niet gerechtvaardigd wordt door een zeer geringe sterkte der compagnie, bepaald in strijd met onze reglementen.

Zij, die leering willen trekken uit het werkje, mogen niet den indruk krijgen, dat het geoorloofd is den troep te oefenen naar eigen inzichten, wanneer deze in strijd zijn met die van hoogerhand.

Een andere zaak, waarop wij nog willen wijzen, is deze. Zeer te recht wordt door Schrijver veel aandacht gewijd aan de bevordering van het initiatief bij de onderaanvoeders. De beschouwingen hieromtrent, op blz. 23 en volgende van het 2^e deeltje, geven op dat gebied goede aanwijzingen; maar niet genoeg is er daarbij de nadruk op gelegd, dat initiatief niet anders mag zijn, dan onder alle omstandigheden te handelen, niet naar de letter der gegeven bevelen, maar in overeenstemming met *de bedoelingen* van den bevelgever. Bij het nemen van initiatief moet men dus steeds de bedoelingen des bevelgevers voor oogen houden, ook al moge men die bedoelingen niet goedkeuren.

Om nu te kunnen verwachten, dat een rationeel gebruik van het recht van initiatief gemaakt wordt, dat steeds volgens de bedoelingen des bevelgevers gehandeld zal worden, *moeten* de onderaanvoeders

met die bedoelingen en ook met de omstandigheden, welke daarop van invloed zijn geweest, op stellige en duidelijke wijze in kennis gesteld zijn.

Hierop moet bij de oefeningen vooral gelet worden. Waar vermeend wordt, dat onderaanvoerders in gebreke zijn gebleven initiatief te toonen, moet in de eerste plaats nagegaan en besproken worden, of de aan die onderaanvoerders gegeven bevelen wel zoodanig waren, dat een rationeel initiatief verwacht mocht worden. En hieraan is, naar onze meening, in de voorbeelden niet voldoende aandacht gewijd. Zoo zien wij o.a., bij de tweede oefening in het 1ste deeltje, dat gebrek aan initiatief verweten werd aan een sergeant, die een sectie commandeerde, welke het voorpostendetachement vormde.

De compagniescommandant had zich nl., zonder bevelen achter te laten, verwijderd en bevond zich bij een der veldwachten, toen deze door den vijand werd aangevallen. De sergeant, geen bevelen ontvangende, deed het voorpostendetachement *niet* naar de veldwachten oprukken.

Was het juist, dat hier den sergeant gebrek aan initiatief verweten werd? Wanneer duidelijk en stellig bekend was gesteld, dat het in de bedoeling lag, den weerstand te voeren in de lijn der veldwachten, dan zou die vraag bevestigend beantwoord moeten worden. Was echter gelast, dat de veldwachten bij een aanval op een door het voorpostendetachement in te nemen stelling zouden terugtrekken, dan zou een initiatief van den sergeant, om bij het vernemen van het vuren bij de veldwachten (bijna 1 KM. voorwaarts) daarheen op te rukken, bepaald afkeuring verdiend hebben. Welnu, noch in de opdracht, door den leider gegeven (welke opdracht beschouwd kan worden een uitvloeisel te zijn van een gegeven instructie voor de voorposten), noch in de bevelen door den compagniescommandant, commandant van het voorpostendetachement, was aangegeven *waar* de lijn van weerstand zich zou bevinden. De fout was hier dus minder gelegen bij den onderaanvoerder dan wel bij de bevelgevers, en in de eerste plaats bij den leider der oefening.

Een enkele opmerking nog aangaande het houden van besprekingen. Te recht wordt er door Schrijver op blz. 13 van het 1ste deeltje op gewezen, dat de bespreking *kort* moet zijn. De lezer zal echter daarvan niet doordrongen worden, als hij de bespreking leest van de eerste oefening in het 2^e deeltje. (blz. 47 en volgende.) Hoe nuttig ook een kennismaking is van de gedragsregels voor den soldaat te velde, zooals die voorkomen in het onlangs verschenen Russische ontwerp Velddienst- en gevechtsvoorschrift, eene voorlezing daarvan aan het slot van de bespreking eener gevechtsoefening is daar zeker niet op haar plaats. Zooals op blz. 14 van het 1ste deeltje duidelijk wordt aangegeven, dient men zich bij de bespreking te bepalen tot de oefening zelve, en zich vooral te onthouden van beschouwingen, raadgevingen, enz., welke tot die oefening slechts in een verwijderd verband staan; deze komen dan niet tot haar recht, de aandacht der toehoorders zal verslappen, en de bespreking zal door haar onvermijdelijk langen duur er zeker niet toe leiden de belangstelling gaande te houden.

Wij drukken de hoop uit, dat Schrijver zijn werk nog zal willen herzien, en met betrekking tot de door ons aangeroeerde punten zijn overigens zoo nuttigen arbeid tot grootere volmaaktheid zal willen brengen. Juist bij een werk, dat ongetwijfeld door menig een bij het leiden van oefeningen in het terrein, als leidraad gebezigd zal worden, is het van het hoogste belang angstvallig te vermijden alles, wat op een dwaalspoor zou kunnen leiden. Al is de bedoeling van het werkje, niet een leerboek te zijn, maar slechts eene bijdrage op het gebied van opleiding der onderaanvoerders, toch moet er zorgvuldig tegen gewaakt worden, dat in het werk geen grond gevonden kan worden om de oefeningen te leiden in een in sommige opzichten ongewenschte richting.

D. G.

Methodisch commandeeren, ook als middel tot versterking van de stem door FR. DE WITT HUBERTS, Kapitein der Infanterie. Met een voorwoord van Dr. W. POSTHUMUS MEYJES. Gorinchem, 1903. J. NOORDUYN EN ZOON.

Met bijzondere ingenomenheid kondigen wij de verschijning van deze brochure aan, omdat daarin gehoor gevraagd wordt voor eene aangelegenheid, waarop, voor zoover wij weten, nog nimmer de aandacht gevestigd is in de mate, welke zij ongetwijfeld verdient. Een van de meest belangrijke zaken voor den militairen aanvoerder van hooger en lageren rang, die zijn wil aan den troep moet kenbaar maken, is toch zeker opgewekt en duidelijk te kunnen commandeeren, zonder dat daarbij de stemorganen misbruikt en dientengevolge overmatig ingespannen worden. Wordt dit laatste, door een doelmatig gebruik van de stem, niet vermeden, dan treden al zeer spoedig op de bekende gevolgen: eene heesche stem en eene pijnlijke keel, waaruit zoo licht chronisch keel lijden en zelfs volkomen stemloosheid kan ontstaan. Dat deze gevolgen niet denkbeeldig zijn, moge hieruit blijken, dat niemand minder dan Dr. POSTHUMUS MEYJES er in zijn voorwoord op wijst, hoe ook de militairen behooren tot de groote groep der beroepskeellijders.

Het is een niet te weerspreken feit, dat aan deze aangelegenheid in het leger nimmer de vereischte aandacht gewijd is. Het „leeren commandeeren” had en heeft nog steeds plaats op eene wijze, alsof Phonetiek (klankleer) en Orthoëpie (uitspraakleer) geheel onbekende zaken waren. Hierop de aandacht gevestigd te hebben, is eene verdienste, waarvoor wij den S. dank verschuldigd zijn en die dankbaarheid vermeerdert, wanneer wij daarbij zien aangegeven, langs welken weg de hoog noodige verbetering in deze kan verkregen worden.

Hiertoe bespreekt S. achtereenvolgens:

Het juiste spreken.

Het verkeerde spreken en de gevolgen daarvan.

De middelen om eene verkeerde wijze van spreken te verbeteren.

Eene methode, volgens welke het onderwijs in het commandeeren zou kunnen worden gegeven.

Met den Schrijver van het voorwoord hopen wij, dat deze brochure in veler handen moge komen en daarenboven, dat S.'s denkbeelden ernstig overwogen en weldra algemeen toegepast zullen worden.

Nederlandsche Staatswetten. SCHUURMAN's-Editie N°. 61. Wet van den 2^{den} Januari 1901, S. 1, houdende wettelijke verzekering van werklieden tegen geldelijke gevolgen van ongevallen in bepaalde bedrijven (Ongevallenwet 1901), met aanteekeningen door P. H. JORDENS. *Zwolle*, 1903. W. E. J. TJEENK WILLINK. Prijs f 0.75.

Nederlandsche Staatswetten. SCHUURMAN's-Editie N°. 65. Wet van den 8sten December 1902, S. 208, tot uitvoering van art. 75 der Ongevallenwet 1901 (Beroepswet). met aanteekeningen door P. H. JORDENS. *Zwolle*, 1903. W. E. J. TJEENK WILLINK. Prijs f 0.50.

Met een enkel woord vestigen wij hier de aandacht op het verschijnen van de Ongevallenwet en van de Beroepswet in de zoo bekende SCHUURMAN's-Editie. Evenals hare voorgangsters munten deze uitgaven uit door eene zorgvuldige bewerking; zij bevatten, behalve den tekst der Wetten, verschillende aanteekeningen, welke ontleend zijn aan de beraadslagingen en de gewisselde stukken, de besluiten ter uitvoering der Wetten, alsmede een alphabetisch register.

Ter aankondiging ontvangen.

Methodisch commandeeren, ook als middel tot versterking van de stem door Fr. DE WITT HUBERTS, Kapitein der Infanterie. Met een voorwoord van Dr. W. POSTHUMUS MEYJES. *Gorinchem*, 1903. J. NOORDUYN EN ZOON. Prijs f 0.20.

Onze legerwetten. Militiewet, Landweewet, Reservekader, toegelicht door W. VOSMAER, Kapitein bij den Generalen Staf. 's-Gravenhage, 1903. MARTINUS NYHOFF.

Handboek der Pionierkunst voor het Nederlandsche Leger door C. J. SNIJDERS, Majoor der Genie, en J. H. A. MIJSBERG, Kapitein der Genie. Afdeeling I. Met 269 figuren in den tekst. *Schiedam*, 1903. H. A. M. ROELANTS.

Nederlandsche Staatswetten. SCHUURMAN's Editie N°. 61. Wet van den 2^{den} Januari 1901, S. 1, houdende wettelijke verzekering van werklieden tegen geldelijke gevolgen van ongelukken in bepaalde bedrijven (Ongevallenwet 1901), met aanteekeningen door P. H. JORDENS. *Zwolle*, 1903. W. E. J. TJEENK WILLINK. Prijs f 0.75.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

DENEMARKEN.

Bij het leger en de marine is na langdurige proefnemingen ingevoerd een draagbaar machinegeweer.

De „Armée et Marine” deelt hieromtrent de volgende bijzonderheden mede: kaliber = 5.5 mM.; gewicht = 6 KG.; aanvangssnelheid = 720 M. In 2 sec. kunnen de 30 patronen uit den patroonhouder verschoten worden, zoodat men in één minuut 300 schoten kan afgeven (hieronder is begrepen de tijd, noodig om den ledigen patroonhouder door een vollen te vervangen).

De Deensche officieren, welke dit nieuwe wapen beproefd hebben, noemen als groote voordeelen:

1. Door het kleine gewicht en door den doelmatigen vorm kan het wapen gebruikt worden, overal, waar de machinegeweren niet meer te gebruiken zijn.
2. Terwijl men bij de andere machinegeweren gewoonlijk de vuursnelheid *niet* kan regelen, is dit wél het geval bij dit geweer, daar men voor ieder schot moet aftrekken, zoodat men het vuur geheel in de hand houdt.
3. Het is uitnemend geschikt voor het schieten op bewegende doelen, waarvan het de bewegingen zeer gemakkelijk kan volgen, daar men het als een gewoon geweer kan behandelen.
4. Daar het nieuwe geweer patroonhouders in plaats van patroonbanden heeft, werkt het sneller en eenvoudiger.
5. De kosten zijn minder.

(Int. Rev. 1903, Jan.)

DUITSCHLAND.

Door de invoering van het lichte snelvuurgeschut en van de machinekanonnen is voor de bediening daarvan bij de Deutsche Marine behoefte ontstaan aan eene bijzondere klasse van manschappen.

Op 1 April e.k. zal opgericht worden een korps van 100 man, z. g. „Geschütz-spezialisten”. Zij moeten voor 6 jaar teekenen en ontvangen na hunne gewone dienstjaren, voor elk jaar als vrijwilliger, 200 Mark (d. i. ten hoogste 600 M.).

Zij worden in de eerste plaats gekozen uit de manschappen der oor-

logsvloot en bekomen, na het verstrijken van hunne gewone dienstjaren, bijzondere voorrechten (b.v. elk jaar 3 maanden verlof.) (Allg. Schw. Mil. Z., 1903, N°. 3.)

ENGELAND.

Sterkte en verliezen van de Engelsche troepen gedurende den Boerenoorlog: a. sterkte: op 1 Aug. 1899: 318 off^{en}. en 9822 manschappen, van 11 Oct. 1899 tot eind Juli 1900 werden nagezonden: 10.383 off^{en}. en 265.132 man; tot 30 April 1901 werden nog 82.529 man naar het front gezonden. Op het einde van 1901 was de totale sterkte: 15.267 off^{en}. en 373.482 man; tot het einde van den oorlog waren uitgezonden: 17.559 off^{en}. en 448.435 man.

Daarvan kwamen uit het moederland: 337.219 man; uit Indië 18.534 man; uit de Koloniën: 30.328 man; uit Z.-Afrika zelf: 52.414 man.

b. Verliezen: in den strijd gevallen: 518 off^{en}. en 5.256 man; aan wonden en ziekten overleden 554 off^{en}. en 15.614 man, totaal 1.072 off^{en}. en 20.870 man;

Verwond werden 1.851 off^{en}. en 20.978 man.

Gedurende de 30 maanden van den oorlog verloor alzoo het Engelsche leger aan dooden en gewonden: 2.369 off^{en}. en 26.234 man.

Ter eigenaardige vergelijking vermelden de Neue Mil. Blätter, dat gedurende de drie veldslagen om Metz (14 16 en 18 Aug.) de Duitschers 1.832 off^{en}. en 39.023 man verloren. (N. M. Bl., 1903, N°. 1.)

FRANKRIJK.

In Lorient is aangekomen een voor de Marine bestemd monsterkanon, uit de gieterij van RUELLE.

Het kanon lang 15 M., weegt 52.000 KG., terwijl de schootsverheid voor een projectiel van 100 KG. 18 KM. bedraagt. Het zal van Lorient ter beproeving vervoerd worden naar de schietplaats te Hâvre. (Mil. Woch., 1903, N°. 4.)

De schietschool in het kamp van Châlons is nog steeds bezig met de verbetering van het LEBEL-geweer. In hoofdzaak betreft deze het inrichten van het wapen voor het bezigen van patroonhouders, van de zelfde soort als die, welke in Duitschland in gebruik zijn. Tevens beproeft men een nieuw wapen, waarmede men tot op 800 M. zonder vizier kan schieten. (Mil. Woch., 1903, N°. 4.)

Volgens de *nieuwe instructie voor de munitie-aanvulling te velde*, wordt met het beginsel der munitiecolonnes bij de divisieën geheel gebroken.

Per legerkorps leidt een Kolonel of Luitenant-Kolonel den geheelen dienst der munitie-reserve-afdeelingen, welke een afzonderlijk lichaam vormen, „Parc du Corps d'armée” genaamd.

Deze korpsparken zijn verdeeld in 3 afdeelingen.

De 1e afd. bestaat in den regel uit 3 munitie-sectieën voor 75 mM. (62.6 sch. per vuurm.), 1 munitie-sectie voor 80 mM. (355.6 sch. per vuurm.) en 2 Infanterie-munitie-sectieën (44.2 patr. per man).

De 2e afd. bestaat uit 3 munitie-sectiën voor 75 mM. (62.6 sch. per vuurm.) en 3 Infanterie-munitie-sectiën (66.2 patr. per man).

De 3^e afd., ten slotte, bestaat uit 2 sectiën van het korpspark (64.3 sch. per kanon van 75 mM.) en een sectie voor herstelling van materieel.

De munitie van de munitie-sectiën bevindt zich in caissons, die van de parksectiën in kisten op parkwagens.

Achter het legerkorps wordt bij ieder leger te velde een groot (leger) artillerie-park opgesteld, dienende om de munitie der korpsparken aan te vullen en te voorzien in de behoefte aan reservekanonnen en caissons van 75 mM. De munitie is verpakt in kisten.

De Commandant van dit park, een Kolonel of Luitenant-Kolonel, fungeert tevens als chef van den etappediensdienst der artillerie.

De in het groote artilleriepark voor elk legerkorps aanwezige munitie heet „division”. Elke „division” is verdeeld in 4 deelen, die te zamen 5 gelijke hoeveelheden munitie bevatten, nl. het etappe-artilleriepark ($\frac{1}{5}$ op wagens); het etappe-artilleriepark-depot ($\frac{1}{5}$ op en-cas mobiles); de stations-magazijn-reserve ($\frac{1}{5}$) en de arsenaal-reserve ($\frac{2}{5}$ en het reserve-materieel, enz.) (Int. Rev., 1903, Jan.)

Voor de „École normale de gymnastique et d'escrime” is uitgekomen een nieuw voorschrift (18 Oct. 1902), in plaats van dat van 2 April 1894. (Mil. Woch., 1903, N°. 5.)

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Het Verordnungsblatt N°. 42 van 1902 bevat de bepalingen, betrekking hebbende op de reorganisatie van de pioniertroepen. Zij zullen bestaan uit 15 zelfstandige pionier-bataljons, genummerd van 1 tot 15;

de vredesorganisatie is: de bataljonsstaf, 5 compagnieën, de „Zeugs-Reserve” en de „Ersatz-Kompagnie-Kadre”;

de vredessterkte van een bataljon is: 33 off^{en}., 563 onderoff^{en}. en manschappen en 11 paarden — de „Gefechtsstand” is 550 man (31 off^{en}. en 519 onderoff^{en}. en manschappen).

Vredessterkte van eene compagnie: 1 Kapitein, 4 Luitenants (eventl. 1 Kadetoffizierstellvertreter), 2 Feldwebel, 1 Rechnungsunteroffizier, 4 Zugführer, 8 Korporaals, 6 Gefreite, 30 Oberpioniere, 50 Unterpioniere, 1 Hoornblazer, en 5 Officiersoppassers; totaal: 112 Off^{en}., Onderoff^{en}. en Manschappen;

de „Zeugsreserve”: 1 Kapitein, 1 Feldwebel, 1 Rechnungsunteroffizier, 1 Korporaal, 5 Oberpioniere en 1 Officiersoppasser; totaal 10 Off^{en}., Onderoff^{en}. en Manschappen;

de „Ersatz-Kompagnie-Kader”: 1 Kapitein, 1 Luitenant, 1 Feldwebel, 1 Rechnungsunteroffizier, 1 Korporaal, 2 Oberpioniere, 2 Officiersoppassers; totaal 9 Off^{en}., Onderoff^{en}. en Manschappen. (Int. Rev., 1903, Jan.)

Volgens de „Zirkular-Verordnung” van 22 Oct. 1902 zijn bij het leger ingevoerd veldbakkerijen met rijdende veldbakovens (stelsel MANFRED WEISS). (Int. Rev., 1903, Jan.)

De „Schweiz. Art. u. Genie” van Dec. 1902 vermeldt op blz. 485

eenige belangwekkende schietoefeningen, gehouden in de maand September door de schietschool der vestingartillerie op de schietplaats Steinfeld: 1°. het gedurende den nacht beschieten van een electricischen „Scheinwerfer” door eene batterij van 6 belegeringskanonnen (12 cM. M./80). De afstand was onbekend, doch binnen ± 5 min. na het eerste schot was het doel vernield. Ook een tweede projector werd daarna, niettegenstaande een afstand van meer dan 1000 M., na eenige schoten onbruikbaar gemaakt. 2°. Het beschieten van een ballon op 3000 M. afstand en ± 200 M. hoog. Na ongeveer 20 schoten werd de ballon getroffen door een granaat, die op korten afstand ervoor sprong. 3°. Het zoogenaamde prijs-schieten tusschen twee batterijen van 4 veldkanonnen (9 cM.).

Op de schietplaats van SKODA te Pilsen is nauwgezet beproefd een voor de Marine bestemd snelvuurkanon van 24 cM. L./30, stelsel SKODA. Het stuk heeft zoowel wat constructie, als wat materiaal betreft, volkomen aan de verwachtingen voldaan. Het is van Witkowitzers staal. (Mil. Woch., 1903, N°. 5.)

RUSLAND.

De invoering van de lans bij de Russische Cavalerie is nu bij Keizerlijke beslissing geheel en al *verworpen*.

In het jaar 1900 gelastte de Keizer eene rondvraag te richten aan alle hoogere Commando's en de Commandanten der Cavalerie, waarbij gevraagd werd de gronden op te geven, welke vóór of tegen de invoering van de lans konden worden aangevoerd.

Eene commissie, belast met het onderzoek van dit vraagstuk, meldde nu den Keizer, dat 60 procent tegen, 40 procent vóór de invoering van de lans was. (Int. Rev., 1903, Jan.)

Voor de veldartillerie is een nieuw reglement uitgekomen. (Rev. d. C. M., 1903, N°. 3.)

ZWEDEN.

Oorlogsbegrooting voor 1903.

De „Revue militaire” van Januari geeft het volgende overzicht:

Gewone Uitgaven.

Soldijen en schadeloosstellingen	16.718.782	kronen. ¹⁾
Remonte en huur van paarden	1.395.185	„
Militaire scholen	453.250	„
Levensmiddelen, geneeskundige dienst, manoeuvres, materieel	14.651.483	„
Vermindering van belastingen, schadeloosstellingen	3.960.900	„
Verskillende uitgaven	75.000	„
	Totaal	37.254.600
Dit totaal was in 1902.	33.775.094	„

¹⁾ 1 kroon = $\pm f$ 0.67^s.

Buitengewone Uitgaven.

Artilleriematerieel	3.993.250 kronen.
(waaronder voor draagbare wapenen 1.299.250 en voor nieuw veldartillerie- materieel 2.000.000 kronen).	
Vestingen	2.135.500 "
Dienst der genie	6.650.000 "
Dienst der intendance	413.000 "
Verschillende uitgaven	1.028.150 "
	Totaal 14.219.900 "
Dit totaal was in 1902	12.546.806 "

Voor de marine.

Gewone uitgaven	11.865.917 kronen.
Buitengewone uitgaven	7.819.083 "
d. i. resp. 1.403.935 kronen meer en 3.163.960 kronen minder dan in 1902.	

ZWITSERLAND.

In plaats van de revolver M./1882, is voorgeschreven *een nieuwe revolver* voor officieren M./1902. Zij heeft een magazijn voor 7 patronen, een kaliber van 7.65 mM., eene aanvangssnelheid van 350 M. en eene schootsverheid van 1800 pas. (Mil. Woch., 1903, N°. 4.)

Verbeteringen.

- Op blz. 81, regel 14 v. o., staat „verluidt”, moet zijn „verluid”.
Op blz. 84, regel 4 v. b., staat „litteratuur”, moet zijn „literatuur”.

Een nieuw boek over den ophelderingsdienst.

Het is een specifiek aan het Duitsche leger eigen verschijnsel, dat zoovele hoogere officieren, na hunne uit dienst treding, het zwaard met de pen verwisselen, ten einde hunne rijke kennis en groote, dikwijls in den oorlog verkregen, ervaring voor het nog dienende en het opkomende geslacht op schrift te stellen, en aldus het vroeger door hen tot onder-richting gesproken woord, als het ware, vast te leggen. De Duitsche militaire literatuur heeft hare beste producten aan hen te danken.

Dergelijke werken hebben bovendien voor ons nog eene bijzondere aantrekkelijkheid, omdat de schrijvers, tot op zekere hoogte minder gebonden, vrijer hunne meening uitspreken en daardoor dikwijls een nieuw licht werpen op vraagstukken, welke de min of meer officiële militaire literatuur, op grond van bestaande reglementen en voorschriften, als opgelost beschouwt. Van een dergelijk werk, getiteld; „Kriegskunst in Aufgaben” door den Luitenant-Generaal VON ALTEN is onlangs het 1ste Heft verschenen. In den applicatorischen vorm wordt daarin de opheldering door de cavalerie behandeld. Een boek om door te bladeren is het niet, men moet er zich toe zetten, zich eerst goed oriënteren op de kaarten, en dan met potlood en passer in de hand, iedere patrouille volgen. Doch is men er eenmaal mede begonnen, dan laat de Schrijver U niet meer los. In eenvoudigen, duidelijken stijl doorloopt hij met U al de „springende Punkte” die zich bij de opheldering voordoen.

Mocht mijne bespreking van enkele dezer, mijnen lezers aanleiding geven, het werk zelf ter hand te nemen, dan is mijn doel bereikt, want aan niets hebben wij zoozeer behoefte, als aan de hand van gezaghebbende mannen te vernemen, hoe het in de werkelijkheid toegaat. In een vredesleger verdwijnt zoo licht het begrip van hetgeen *kan* en *moet* „geleistet” worden.

Tot uitgangspunt van de studie dient eene cavaleriebrigade van 2 regimenten, welke in opdracht heeft op te helderen voor het front en de linkerflank van een legerkorps, dat den linkervleugel uitmaakt van een in eigen land den vijand te gemoet marcheerend leger. De cavalerie-divisiën zijn op den rechtervleugel. Het oorlogstooneel is Oost-Pruisen. In de beschrijving van den toestand, waarin de cavaleriebrigade zich op den avond van den 3^{en} Mei bevindt, treft ons al dadelijk de vermelding van alle telegraafkantoren, waarmede nog verbinding bestaat, en van die, met welke deze is onderbroken, onder aanteekening van de

uren, waarop dit is geschied. Dat een aanvoerder zich op die wijze eene soort van eerste opheldering vormt, is zeer practisch en wel aan te bevelen, doch daarvoor is het noodig, dat de telegraafambtenaren op hun post blijven, en dag en nacht, als het ware, bij hun toestel aanwezig zijn. Wenschelijk zou het dus wezen, bij mobilisatie het personeel op de grenskantoren tijdig te versterken, omdat de dienst anders te afmattend wordt. Zoolang een telegraafkantoor nog antwoordt, mag met eenige zekerheid worden vermoed, dat daar nog geen vijand is geweest. Het afspreken van bepaalde seinen is echter noodzakelijk, omdat de vijand ons anders wel eens zou kunnen antwoorden. Van belang is het, dat de cavalerie in het bezit is van vele goede telegraafkaarten, ten einde zoo noodig ook de ophelderende afdeelingen daarvan te voorzien.

Het bevel om vooruit te gaan, bereikte de brigade 's avonds laat, verschillende telegrammen kwamen 's avonds om 11 uur nog in, en eerst te 11²⁰ uur kon het brigadebevel voor den volgenden dag worden uitgegeven.

In dit bevel — de gereedstelling der brigade voor den marsch op 5 Mei — wordt een eskadron aangewezen om tot verkenning in de hoofdrichting vooruit te gaan, en treedt dit rechtstreeks onder het bevel van den Brigade-commandant. Die uitschakeling, zegt de Schrijver, wordt door het Reglement niet verboden, doch is niet algemeen gebruikelijk. In den regel zendt de hoogere aanvoerder zelf de ophelderingstrupouilles uit, welke dan gevolgd worden door eskadrons, die tot steun dezer trouilles dienen, en hare berichten overbrengen.

In het eerste geval kunnen de vooruitgezonden trouilles gemakkelijker worden gedirigeerd, en zoo noodig afgelost, dan wanneer zij rechtstreeks door den hoogeran aanvoerder zijn uitgezonden, ook valt er dan meer profijt te trekken van de meerdere omzichtigheid en ervaring van den eskadrons-commandant. Daar staat tegenover, dat de vooruitgezonden trouilles in het tweede geval vrijer in hare bewegingen zijn, en zich minder aan het eskadron gebonden behoeven te achten; zijn de omstandigheden haar gunstig, dan vervolgt de trouille haar weg, zonder daarvoor verantwoording verschuldigd te zijn aan den eskadronscommandant. Beide zienswijzen hebben haar voor en tegen. Het feit, dat uit eene Brigade gemakkelijker de voor de opheldering noodige organen zijn te putten dan uit een eskadron, kan in moeilijke gevallen den doorslag geven voor de te volgen handelwijze.

Een ander punt in het Brigadebevel, dat onze aandacht trekt, is het uur van gereedstelling der Brigade. Dit is op 5 uur vm. gesteld, ten einde de nachtrust der troupen, die nu toch al om 3 uur moeten opstaan, niet al te zeer te bekorten. Er bestond hier trouwens nog geen aanleiding om vroeger af te marcheeren; de vijand was nog op te grooten afstand. In den regel echter zal cavalerie zeer vroeg moeten opbreken, ten einde tijdig dáár te zijn, waar zij de noodige berichten omtrent den vijand kan inwinnen. Het verzorgen der paarden, het opzadelen, enz. zal dus in den regel in donker moeten plaats hebben; de trouep

moet hierin bedreven zijn, doch steeds is het zaak om bij de eerste halte menschen en paarden aan eene nauwkeurige inspectie te onderwerpen. Soms is er geen gelegenheid de paarden van te voren behoorlijk te voeren en te drenken, daarom zorge men steeds, dat zij hun hoofdmaal des avonds krijgen. Het morgenvoer wordt dan verstrekt tijdens eene langere halte, zooals er trouwens bij den ophelderingdienst vele voorkomen. Dat de man zijn ontbijt mist, is nog zoo erg niet, een stuk brood, kaas en melk zijn in iedere hofstede te krijgen.

In een vredesleger moeten de manoeuvres gelegenheid geven de geoefendheid der eskadrons in het vroegtijdig uitrukken, onder ongunstige omstandigheden, op de proef te stellen. Eerst dan komt de waarde van het kader en van den enkelen man aan het licht. Moet de cavalerie in dit opzicht steeds worden ontzien, dan zal zulks in oorlogstijd tot bittere teleurstellingen aanleiding geven; zij verdwijnt dan als sneeuw voor de zon. De overgang van luxepaard tot oorlogspaard is dan te sterk.

Van belang is het te weten, hoe met den bagagetrein wordt gehandeld. De Brigade marcheert vóór de 1ste Divisie van het legerkorps; wil de commandant zeker zijn, dat hij zijn bagagetrein niet verliest, dan moet hij althans beginnen met dezen vóór de Divisie te houden. Bij oefeningen op de kaart, zegt Schrijver, laat de aanvoerder in den regel zijn bagagetrein maar ergens parkeeren, naast den weg, hetgeen in de werkelijkheid zeer onpractisch zou blijken. Was de trein van geen waarde, dan had men ze als onnutte ballast reeds lang overboord geworpen, doch dat is volstrekt niet het geval; bij dien trein bevinden zich zoovele zaken, die de officieren en de troep op den duur niet missen kunnen. De bagagetrein verzamelt, volgens het Brigadebevel, een uur later dan de Brigade, hetgeen zeer practisch is, omdat er altijd nog veel te laden is, en men den troep niet al te vroegtijdig het gebruik van vele noodzakelijke voorwerpen moet ontnemen. Wordt de toestand voor den trein gevaarlijk, zoo kan deze nog altijd op de 1ste Divisie teruggaan. De trein volgt daarom sprongsgewijze. Omtrent de wagens, waarop de vouwbooten worden geladen, vinden wij aangeteekend, dat deze eigenlijk tot den gevechtstrein behooren, doch dat het beter is ze in te deelen bij den bagagetrein, wanneer niet te voorzien is, dat men ze dadelijk noodig heeft — iets, dat zeer rekbaar is —, omdat zij de eskadrons op den duur niet kunnen volgen en zeker niet op zachte wegen. Het nut van die booten is dus m. i. ook al weer zeer problematiek.

Eene bepaalde bedekking voor den trein wordt niet uitgeschakeld en is ook niet noodig. Behalve de manschappen, die er organiek toe behooren (de onberedenen), treft men daarbij altijd nog zooveel personen aan, als: licht-zieken, ruiters van onbruikbaar geworden paarden, enz., dat de nadering van vijandelijke patrouilles zeker kan worden belet. Met het bevel over den trein wordt belast een luitenant-kwartiermeester, want cavalerie-officieren zijn daarvoor niet te missen. Bezwaar hiertegen is er niet, want in 1870 hebben luitenant-kwartier-

meesters den trein van geheele divisiën voortdurend tot groote tevredenheid gecommandeerd. Het komt hier maar weer aan op de persoonlijkheid.

Door den Brigade-commandant waren reeds vroeger twee officierspatrouilles uitgezonden, die zich in den nacht van 4 op 5 Mei op ongeveer 30 KM. van de Brigade bevonden. Deze patrouilles bestonden ieder uit 1 officier, 1 onderofficier en 12 ruiters, en wanneer men deze in hare verrichtingen volgt, dan komt men tot de overtuiging, dat deze sterkte wel de minimum-sterkte is, welke aan dergelijke patrouilles moet worden gegeven. Wij komen later op die officierspatrouilles nog terug, doch willen eerst een blik slaan op de werkzaamheden bij den Brigadestaf. De commandant van het eskadron, dat den volgenden dag vooruit gaat, moet zijne instructiën ontvangen, evenzoo de reeds vooruit zijnde officierspatrouilles, mededeeling moet worden gedaan van de verschillende maatregelen aan het Legerkorpscommando, enz. enz., zoodat, zegt de Generaal, er voor het stafkwartier maar luttele uren van rust zullen overschieten; één officier moet bovendien de wacht houden om inkomende berichten te ontvangen en te beoordeelen of de Brigade-commandant gewekt moet worden of niet. Zulk een toestand is voor de staven tijdens de operatiën regel; dat zij het dus, wat verpleging, enz. betreft, beter hebben dan de troepen, is volstrekt geen overdreven eisch.

Nog minder gemoedelijk is de toestand van den zooeven genoemden ritmeester en van zijn opperwachtmeester. Het eskadron marcheert om 4 v.m. af; een der officieren, die eene bijzondere opdracht krijgt, moet zich om 2 uren bij den ritmeester melden, bevelen voor het eskadron en voor den bagagetrein moeten worden uitgegeven, telegrammen moeten worden gezonden aan de bovengenoemde officierspatrouilles, waarvan er een onder de bevelen van den eskadrons-commandant is gesteld, zoodat toen de ritmeester van het telegraafkantoor terug kwam, hem en zijn opperwachtmeester nog maar weinig tijd overbleef om wat rust te nemen.

Om 4 vm. marcheert het eskadron af. De aard dezer bespreking staat niet toe het op den voet te volgen, slechts enkele zaken willen wij releveeren.

Bij het eskadron zijn verschillende berichten ingekomen, ten gevolge waarvan de commandant een besluit heeft moeten nemen met betrekking tot de verder te volgen marschrichting. Hij acht nu het oogenblik gekomen den Brigade-commandant een overzicht te geven van de tot dusverre verkregen resultaten van de opheldering, en omtrent hetgeen het eskadron verder gaat doen.

Eene dergelijke handelwijze verdient verre de voorkeur boven de dikwijls gevolgde, om ieder bericht, naarmate het aankomt, maar door te zenden. Het is toch van het meeste belang, dat de hoogere aanvoerder voortdurend goed op de hoogte blijft van den toestand, en dat kan zooveel beter geschieden door van tijd tot tijd een beknopt

overzicht te geven van de ingekomen berichten (met vermelding der bronnen natuurlijk), dan hem telkens lastig te vallen met berichten, dikwijls van zeer onbeduidenden aard.

Op manoeuvre en in den oorlog wordt in den regel verzuimd den hooger en aanvoerder mededeeling te doen van de eigen handelingen. Dit is eenigszins te verklaren; wanneer men den vijand in levenden lijve voor zich heeft, wordt meer aan rijden dan aan schrijven gedacht, daarom doet een commandant goed zich daaraan door den adjudant of opperwachtmeester te laten herinneren.

Het doorzenden van de berichten in originali is in de gegeven omstandigheden ook niet goed, omdat de eskadrons-commandant, zooals wij weten, belast is met de opheldering voor het front. Zendt hij nu alle berichten terstond door, dan verliest hij zelf het overzicht.

Anders zou de toestand zijn, wanneer het eskadron was aangewezen om tot steun te dienen van de vooruitgezonden officierspatrouilles, dan hadden de berichten dadelijk moeten worden doorgezonden.

Ontegengelijk pleit het vorenstaande voor het stellen der opheldering in de hand van den eskadrons-commandant. ¹⁾

Wij komen nu terug op de reeds in den aanvang aangestipte officierspatrouilles. Hoe moet eene dergelijke patrouille marcheeren, gesloten of verspreid in de breedte met veiligheidsmaatregelen? Over dergelijke kleinigheden breekt men zich dikwijls het hoofd; het voornaamste is niet overvallen te worden. Het beste is enkele ruiters aan te wijzen en hen verantwoordelijk te stellen voor het terrein zij- en achterwaarts, zij mogen zoo noodig van den weg afgaan om op punten, die overzicht geven, waar te nemen, daarbij zorgdragende zelf niet gezien te worden.

Of de patrouille-commandant bij de spits moet rijden of bij de kern, hangt daarvan af, of hij al dan niet den weg moet aangeven. Hoofdzak blijft altijd, dat hij voor zijn persoon niet overrompeld wordt.

Twee patrouille-commandanten komen in aanraking met bijna even sterke vijandelijke patrouilles. De een houdt zich stipt aan het voorgeschrevene in de F. O. (124) — het gevecht is slechts dan te rechtvaardigen, wanneer het doel anders niet te bereiken is —, verbergt zich en laat den vijand voorbij trekken; de andere houdt zich schuil tot de argelooze vijand genaderd is en valt hem dan met succes aan. Wie heeft het hier bij het rechte eind? Ja, wanneer een patrouille-commandant bijna de wiskunstige zekerheid heeft, den vijand overhoop te rijden, zooals het nummer 2 gelukt, dan was de zaak eenvoudig genoeg, doch die zekerheid bestaat niet altijd. Nummer 1 ondervindt later gewetenswroeging, dat hij die 12 vijandelijke ruiters zoo maar „mir nichts, dir nichts” heeft laten trekken, want hij is voortdurend ongerust, dat zijn ordonnansen er last van zullen ondervinden. M. i. behoeft dat nu juist

¹⁾ Men leze hieromtrent vooral de belangwekkende „Beschouwingen over den cavaleriedienst te velde”, voorkomende in „de(n) Militaire(n) Spectator” 1902, n°. 6 en voorafgaande.

niet het geval te zijn, want behalve die waargenomen patrouille, kunnen er nog verscheidene andere in den rug zijn gekomen, zonder dat commandant no. 1 het gemerkt heeft.

Bij de patrouille, die den tegenstander heeft aangevallen, zijn een paar gewonden, de luitenant heeft een pijnlijken vlakken houw over den arm gekregen, van den vijand zijn er enkele zwaar gewond blijven liggen. De patrouille zoekt haar schuilplaats weer op, de zwaar gewonde vijanden worden ook daarheen gesleept — de luitenant vindt dat zelf ook erg onmenscheijk, doch het moet, er zijn meer vijanden in de buurt. Verder wordt eene kar in het naburige dorp gerequireerd om de gewonden te transporteeren. Hiermede is veel tijd gemoeid, en allicht zal de luitenant dien tijd nemen, omdat hij zijn eigen gewonde ruiters toch niet aan hun lot wil overlaten. Rekent hij nu zelf ook onder de zwaar gewonden, dan kan men er zeker van zijn, dat het met de opheldering van deze patrouille gedaan is.

Bij het bespreken der opdrachten aan de officierspatrouilles betoogt de Schrijver zelf, dat deze zeer algemeen moeten zijn gesteld, omdat men zoo weinig van den vijand weet, en dat de officier, met zijn goed inzicht in den algemeenen toestand, deze moet aanvullen. Zou men dat zelfde van den onderofficier mogen eischen? M. i. neen; stelt men hem positieve, eng begrensde opdrachten, dan kan men goede oplossingen verwachten; den officier, als commandant eener officierspatrouille vervangen kan hij niet. Indien genoemde luitenant de vijandelijke patrouille op korten afstand had ontvangen met karabijnvuur, zou dan zijn succes niet grooter zijn geweest? De kans bestaat, dat de vijandelijke patrouille geheel vernietigd ware geworden, verwondingen van de eigen ruiters waren niet voorgekomen, maar de knal zou zeker op verren afstand zijn gehoord, en dat kan onder omstandigheden even nadeelig zijn, als het vernielen van een spoorweg met springpatronen in stede van met koevoeten, omdat het den vijand naar de plaats lokt, waar de losbranding heeft plaats gehad. Ik voor mij houd het met hen, die het gevecht voor eene officierspatrouille slechts het uiterste middel achten om tot het doel te geraken.

De berichten, welke door de officierspatrouilles worden afgezonden, munten over 't algemeen niet uit door korthed, evenmin is dit het geval met de instructiën en de bevelen, welke door de verschillende commandanten worden uitgegeven. Dit is zoo weinig in overeenstemming met het in het Duitsche leger „allgemein Uebliche”, dat het wel de moeite waard is een oogenblik daarbij stil te staan. Op actie volgt reactie. De techniek van het bevelen is daár tot het hoogste opgevoerd, reeds de „Fähnrich” moet deze voor het officiers-examen geheel beheerschen, en bij iedere manoeuvre geven de bevelen, met betrekking tot de wijze van uitdrukking, aanleiding tot eene uitgebreide critiek. Dikwijls echter, zegt Schrijver, heb ik ondervonden, dat die techniek van zuiver vormelijken aard was. Menig *puntje* uit de F. O. was overtollig, terwijl een ander, dat, toevallig niet in het voorschrift staat, werd gemist.

Wie eenmaal, zoo gaat hij voort, een onzer uitstekendste aanvoeders, den Generaal VON GOEBEN, in ernstige oogenblikken heeft gezien, zal nooit vergeten den vriendelijk onderrichtenden toon van zijne aanwijzingen en bevelen, welke zijne ondergeschikten tot eene succesvolle medewerking in staat stelden. De Generaal stond bekend als weinig te praten; zijne bevelen namen in den oorlog dikwijls het karakter aan van instructiën, zonder evenwel af te dalen tot beperkende detailvoorschriften. Aan de *vormelijke soberheid en korthed* mag de zakelijk noodige uitvoerigheid niet ten offer worden gebracht. Hij, die de applicatorische studiën en *manoeuvre-verslagen van het Duitsche leger volgt*, zal met ons dikwijls verbaasd hebben gestaan, over de soberheid van de bevelen, en dat leger benijd hebben, welks aanvoeders elkaar met zoo weinig woorden begrijpen. Doch niet ieder is kunstenaar, en door de techniek al te zeer op den voorgrond te willen stellen, komt menigeen er licht toe, den inhoud daaraan op te offeren. Ik geef hiermede niet het woord aan langdradigheid, aan eene zekere onachtzaamheid in de wijze van zich uit te drukken, waardoor een bevel onnoodig lang wordt — want de wijze van bevelen oefent een grooten invloed uit op de uitvoering: Een slap bevel, eene slappe uitvoering, daar kan men zeker van zijn —, maar wil er mede zeggen, dat een bevel moet worden aangepast aan hem, die het ontvangt. Dezen moet meer worden bevolen dan genen. Eene zekere school moet in de wijze van bevelen kenbaar zijn. In het eerste handboek, dat over den stafdienst geschreven is, getiteld: *Manuel général du service des États-Majors généraux et divisionnaires dans les armées* par PAUL THIÉBAULT, Baron de l'Empire, Général de Division (1813), wordt omtrent de eischen waaraan bevelen moeten voldoen, gezegd: „ils doivent donc être faits avec cette connoissance „des détails qui prévient les oublis, et avec cette précision rigoureuse „qui, avare d'expressions, n'emploie que le mot juste et nécessaire”. Er is niets nieuws onder de zon, en wat velen nu verwerpen, als naperij van de Pruisen, hebben deze weder geput uit de Napoleontische krijgskunst, en zoo kan men het wellicht tot CAESAR en XENOPHON terugbrengen. Trouwens het V. V. (§ 8) uit zich in den zelfden geest.

Het bekende „ik heb geen tijd om kort te zijn” geldt zeker voor het bericht van een patrouille-commandant, mits dan ook de belangrijkheid van den inhoud geëvenredigd is aan de meerdere lengte. Het zoeken naar een korten zin, eischt dikwijls meer tijd, dan het snel neerschrijven van eenige langere zinnen; telegramstijl is niet altijd duidelijk. Geeft de commandant van eene officierspatrouille in natuurlijke verhaaltrant een beknopt overzicht, van hetgeen hij heeft waargenomen, en tevens eenige mededeelingen omtrent den aard van het terrein, bijv. van waterlopen, die hij gepasseerd is, dan heeft zulk een bericht meer waarde, dan de bloote vermelding, dat hij hier of daar eene vijandelijke patrouille heeft waargenomen. Zoo'n bericht is wel vlot, maar geeft den ontvanger weinig licht, en wellicht ook weinig vertrouwen in den afzender.

De snelheid, waarmede een bericht moet worden overgebracht, wordt op het couvert aangegeven door kruisjes, waarbij, naar gelang van het aantal, de kilometer in zoo en zooveel minuten moet worden afgelegd. Doch op iederen weg staan geen mijlpalen, iedere ordonnans heeft ook geen kaart om de afstanden te schatten, veelal ook geen horloge, zoodat de practische ruiter het met die kruisjes ook zoo nauw niet neemt; doch niet alle ordonnansen zijn practisch. Twee kruisjes beteekent „spoed” en volgens ons voorschrift uitsluitend draf, eene snelheid, die over groote afstanden niet is vol te houden. Beter ware het daarom, dat de officier, die den man wegzendt, hem de verantwoordelijkheid afneemt door op het couvert te schrijven: voortdurend langzamen draf (zooogenaamden hondendraf), of draf met korte afstanden stap, enz.

Keeren wij nu naar het verkenningseskadron terug. Dit is in de uiterste zône van de vijandelijke opheldering gekomen en heeft een vijandelijk eskadron, dat wilde doordringen, door een gelukkigen aanval uit elkaar gejaagd. In welken vorm moet nu de verkenning worden voortgezet?

Volgens het oude recept, moet het eskadron straalsgewijze spits en patrouilles uitzenden, maar de eskadrons-commandant berekent, dat die detacheringen hem met minstens 30 ruiters zullen verzwakken, zoodat hij nog maar eene kern van 85 ruiters zou overhouden. En waartoe, vraagt de Schrijver, kan dat schematische net van kleine patrouilles anders dienen dan tot beveiliging? Voor de opheldering zeker niet, want de waarde van de commandanten dier patrouilles, zonder kijker of kaart, is niet groot, en al gelukt het aan enkele hunner door het net der vijandelijke heen te komen en iets meer te zien, zoo is het nog luk of raak, dat het eerste ook den afgezonden ordonnans gelukt. Het gesloten eskadron is in staat den sluier te verscheuren, het geoefende oog van den ritmeester, dat het geheel overziet, kan den vijand goed in de kaart kijken, wanneer hij op het punt is gekomen, waar iets te zien is. Wanneer hij in zijn bericht schrijft: „Ik heb gezien”, dan is dat van meer beteekenis, dan dat hij de dikwijls onvolledige en elkaar tegensprekende rapporten van zijn onderofficieren en korporaals moet weergeven.

In het gegeven geval was het beste, wat de ritmeester kon doen, het eskadron van de spits uit te leiden, daarbij Zuidwaarts blijvende van den grooten weg, die in de richting voerde, vanwaar de vijand kon worden verwacht, terwijl aan een officier met eene sterke patrouille werd opgedragen, Noordwaarts van dien weg te marcheeren. Een schema is ook hier weer niet op zijne plaats.

Op het vastgestelde uur is de Brigade verzameld; naar gelang de eskadrons aankomen, wordt onmiddellijk afgezet, zooals bij iedere halte geschiedt, wanneer althans geene onmiddellijke gevechtsgereedheid is bevolen. De eskadrons tellen gemiddeld 130 ruiters. ¹⁾

¹⁾ Men spreekt altijd van Duitsche eskadrons van 150 ruiters, doch dan zijn de non-combattanten inbegrepen.

De wijze, waarop de Schrijver zich over den marschveiligheidsdienst in het algemeen uitlaat, is te karakteristiek om daar niet wat meer van te vermelden.

Omtrent de wijze, waarop cavaleriedivisiën of grootere deelen daarvan, zich op marsch moeten beveiligen, zegt de Duitsche F. O. zoo goed als niets. „Gelukkig”, moet men zeggen. Iedere nog zoo voorzichtig gestelde regeling zou hier, waar steeds naar omstandigheden moet worden gehandeld, nadeelig zijn. Niettemin zou geen Duitsch cavalerie-officier met die taak verlegen zitten. En toch is de marschveiligheidsdienst der cavalerie in geenen deele gemakkelijker en eenvoudiger, dan die van uit de drie wapens samengestelde troepenafdeelingen, waarbij de cavalerie het voornaamste deel van dien dienst verricht.

Men zou haast denken, dat de nauwkeurige en uitvoerige bepalingen en raadgevingen voor de beveiliging der hoofdmachten, wier verrassing nauwlijks denkbaar is, onbewust berusten op de herinneringen aan eene lang vergeten vredesschool, en op de overtuiging omtrent hare onschadelijkheid. „Mijne oudere kameraden,” zegt de Generaal, „zullen zich „de voorzichtige methode herinneren, waarmede ieder aan den marsch- „weg gelegen oord werd afgezocht. Geen gesloten troep mocht daarin „komen, vóór dat er een geruststellend bericht was ontvangen van de „spits en de doorzoekingspatrouilles. Nauwgezet werd het voorschrift „door de Divisie, waartoe ik in 1866 behoorde, opgevolgd. Om 3 uur „’s morgens waren wij afgemarcheerd en om 6 uur ’s avonds bereikten „wij het 3 Mijlen (22.5 KM.) verwijderde doel. Van den volgenden „morgen af dacht niemand er meer aan het zóó te doen.” Het groote voordeel, dat eene beperking der voorschriften, en het weglaten van alle maten en getallen ten gevolge zou hebben, is, dat geen commandant zich er meer op kan beroepen, en dat hij gedwongen is naar omstandigheden en onder eigen verantwoordelijkheid te handelen. Wanneer de F. O. verlangt, dat de cavalerie zelf haar maatregelen tot beveiliging zal treffen; dan is er geen reden om zulks ook niet voor de infanterie van toepassing te verklaren, mits de grondbeginselen maar goed zijn vastgelegd, en de oefening in vreedstijd de juiste toepassing daarvan waarborgt.

Ook voor ons zou ik eene beperking in dien geest wenschelijk achten; hoever daarin gegaan mag worden, zou eerst na rijp overleg mogen worden vastgesteld; er zullen toch nog altijd personen worden gevonden, die voorschriften verkeerd uitleggen en onoordeelkundig toepassen; waar nu in het *te veel* wordt gezondigd, kan dan het *te weinig* treffen. Zelfs eene niet in den geest van den Generaal VON ALTEN gewijzigde F. O., kan men niet ongestraft in ieder ander leger invoeren. Waarop bij ons meer de klemtoon kan worden gelegd, is, dat ieder commandant verantwoordelijk is voor zijne maatregelen, en dat, wanneer deze onoordeelkundig blijken gekozen te zijn, hij zich niet kan beroepen op eenige paragraaf van het V. V.

Zooals wij weten, wordt de Brigade in de hoofdrichting voorafgegaan door een verkennend eskadron. Voor de rechtstreeksche beveiliging wordt een ander eskadron aangewezen als voorhoede. De Brigade-commandant houdt zich daarbij op, en draagt den eskadrons-commandant op verbinding te houden met de hoofdmacht der Brigade. Schrijver vindt zelf, dat dit wel in strijd is met de F. O. (155), maar punt 153 zegt, dat de cavaleriedivisie en iedere zelfstandig marcheerende cavalerie de indeeling en de middelen tot opheldering en beveiliging overeenkomstig hare opdracht zelf kan kiezen, en op grond hiervan is de Brigade-commandant in zijn recht. M. i. is dat wel eene wat al te gewaagde interpretatie van een voorschrift, hoewel ik toegeef, dat de maatregel beter is dan de ook bij ons bestaande, volgens welke de grootere troepenafdeeling altijd verantwoordelijk is voor het houden der verbinding. De praktijk leert — ook bij ons — dat hierin de oorzaak moet worden gezocht van het zoo dikwijls verloren gaan dier verbinding, vooral in bedekt terrein, bij nacht of mistig weer. De commandant van het geheel bevindt zich bij de voorhoede, en leidt van hier uit het geheel. De commandant der hoofdmacht weet niet wat er vóór gebeurt, dan ten gevolge van de inkomende berichten. Schematisch zendt hij verbindingsrotten naar voren. Wanneer nu in bedekt terrein een gedeelte der voorhoede zijwaarts wordt afgezonden, dan houdt de verbindingsruiter dit deel wellicht voor de geheele voorhoede en slaat eene verkeerde richting in. De commandant der voorhoede kent den weg, en zoodra hij van marschrichting verandert, of het terrein moeilijk en het volgen lastig wordt, zal hij, indien hij voor de verbinding verantwoordelijk is, er wel voor zorgen, dat de hoofdmacht wordt gewaarschuwd.

In beginsel ben ik het hiermede eens, doch ik zou het verbinding houden in 't algemeen, dus ook tusschen naast elkaar marcheerende colonnes, willen doen geschieden door detachering van officieren-berichtgevers met eenige ordonnansen bij het gedeelte, waarop men zich regelen moet. Wanneer de hoofdmacht zulk een officier met eenige ruiters bij den voorhoede-commandant detachert met de opdracht de noodige maatregelen te nemen, opdat de hoofdmacht steeds omtrent den marschweg onderricht blijft, dan bestaan er m. i. meer kansen, dat de verbinding zal bewaard blijven, dan dat zulks wordt opgedragen aan den voorhoede-commandant. Is deze in actie met hetgeen vóór hem is, dan denkt hij niet altijd aan hetgeen zich achter hem bevindt; de officier-berichtgever daarentegen heeft zich alleen met het laatste te bemoeien.

Het voorhoede-eskadron wordt nu, als volgt, ingedeeld: Vóór de spits uit marcheert eene patrouille van 8 ruiters, onder bevel van een officier, met een voorloopig marschdoel. Dit is een uitstekende maatregel, ik heb dien steeds toegepast en er mij zeer goed bij bevonden. Die patrouille is, als het ware, eene ophelderingspatrouille voor den voorhoede-commandant. Tijdiger, dan de spits het kan doen — deze is toch maar eene veiligheidspatrouille — verneemt de voorhoede-commandant de nadering

van den vijand langs den hoofdweg, waarvoor hij toch in de eerste plaats verantwoordelijk is. De spits bestaat uit 1 wachtmeester met 1 korporaal en 10 ruiters, voorts worden er uitgezonden 1 officier met 12 ruiters als rechter-, 1 onderofficier met 8 man als linkerzijpatrouille langs wegen, resp. op 10 en 3 KM. van het eskadron verwijderd. Het houden der verbinding met de hoofdmacht wordt opgedragen aan 1 onderofficier met 5 man. Waarom die zijpatrouilles op zulke uiteenlopende afstanden worden uitgezonden, moet de lezer, die daartoe lust gevoelt, in het werk zelf maar nagaan. Wij hebben die indeeling slechts vermeld, omdat ze zoo afwijkend is, van hetgeen men veelal bij ons ziet gebeuren. Bij ons zou de eskadrons-commandant beginnen met het terrein met doorzoekingspatrouilles te overstroomden, hetgeen, zoo als wij den Schrijver reeds hebben hooren zeggen, in de werkelijkheid van geen nut en m. i. alleen maar paarden afjakkeren is. De beste beveiliging ligt in tijdige waarschuwing en in eene sterke gesloten kern, onmiddellijk tot iedere handeling gereed.

Ten 8 uur v.m. had de Brigade ruim 25 KM. afgelegd (dus ruim 8 KM. per uur); er waren reeds berichten ingekomen, doch van dien aard dat de Brigade-commandant, alvorens eene beslissing te nemen, meer licht wilde hebben. De dag is nog lang en er wacht nog eene zware taak. In het naburige dorp worden levensmiddelen en fourage gerequireerd en onder beveiliging van de voorhoede verbruikt. Ik releveer dit, omdat wij, die steeds gewend zijn aan vrede-toestanden, tot zoo iets, in den aanvang van den oorlog althans, niet gauw zullen overgaan. Man en paard mochten in den loop van den dag soms iets meer krijgen, dan waarop zij recht hebben. De commandant, die dezen maatregel gelast, is evenwel volkomen verantwoord, gelet op de zwaardere diensten, die van den troep gevorderd worden.

Het bericht van het verkenningseskadron, dat het een vijandelijke eskadron uit elkaar heeft gejaagd, wijst er op, dat er nauwere aanraking met sterkere krachten van den vijand dan patrouilles is verkregen, en brengt den Brigade-commandant tot de overweging of hij de vijandelijke cavalerie moet te gemoet gaan of trachten te ontwijken. Volgens de F. O. (124) is „zien” de hoofdzaak en het gevecht alleen middel tot dat doel. Ons V. V. is voor de verkenningskorpsen niet zoo imperatief.

Om te zien, moet de commandant zijn macht verdeelen; aangezien echter het gevecht dikwijls noodig zal zijn om te kunnen zien, en het een eerste eisch is daarbij zoo sterk mogelijk te zijn, zoo voert deze omstandigheid weder tot een bijeenhouden. Doch er is meer! De vijandelijke verkenning moet ook worden belet, men noemt dit in den regel, hoewel minder juist, de versluiering der eigen handelingen; om die verkenning te beletten, moet men kracht hebben, hetgeen ook al weer leidt tot het bijeenhouden van zijne macht.

Zeer te recht wordt in ons voorschrift (§ 169) de groote waarde van het vereenigd houden eener zoo sterk mogelijke macht op den voorgrond gesteld. Het is ontegenzegglijk waar, dat een commandant, die zelf-

bewust, na goede overwegingen, op zijn doel afgaat, zelfs tegen overmacht kans van slagen kan hebben. Hij dringt den vijand zijn wil op, doch niet minder waar is het, dat wanneer het vereenigd houden geschiedt ten koste van de tot het zien noodige afdeelingen, het ophelderingsresultaat zeer gering kan zijn. Ook de overwinnaar heeft tijd noodig, eer hij zijne plannen kan vervolgen, en de overwonnene is niet altijd van het slagveld weggevaagd. Nog heeft deze kracht genoeg, om de opheldering te bemoeilijken; intusschen zetten zijne ophelderingsorganen den arbeid voort, nu door niemand lastig gevallen.

Beziel met dien lust tot handelen gaat de Brigade-commandant vooruit. Berichten komen in, die hem nopen wederom halt te maken. Dat is wel eene streep door de rekening, doch de ervaring had den Brigade-commandant geleerd, dat een tastend, behoedzaam vooruitgaan naar de plaats, waar het beslissende oogenblik snel en zeker aanpakken eischt, verre te verkiezen is boven het nemen van een al te snel besluit, dat, indien het niet goed is geweest, dikwijls door een bovenmatig langen draf weer moet worden hersteld. Niets schokt zoozeer het vertrouwen van den troep in den aanvoerder.

Wij keeren weder terug naar eene der officierspatrouilles. Omgeven door vijandelijke patrouilles lag deze, verborgen in een boschrand, op den uitkijk. De aanmarsch van vijandelijke infanterie wordt op den kunstweg waargenomen. De F. O. — ons voorschrift ook — hecht zeer aan de vermelding van de sterkte der waargenomen afdeelingen. Op manoeuvre zou de officier zeker onmiddellijk door een snellen rit zich in de flank der colonne hebben gebracht, ten einde zóó hare sterkte te schatten. Doet hij het nu, dan bestaat er veel kans, dat hij wordt vervolgd, en al gelukt het hém daaraan te ontkomen, den zelfden weg terug kan de overbrenger van zijn bericht niet meer nemen, het terrein is bovendien van dien aard, dat de omweg zeer groot zal moeten zijn, zoodat het bericht door de vermoeidheid der paarden, dien zelfden dag niet meer kan aankomen. Welke waarde heeft het trouwens, zegt de Generaal, dat men op den kunstweg zoo en zooveel bataljons en batterijen heeft geteld. Men verplaatse zich in den toestand van den Commandeerende-Generaal, die 's avonds laat of in den nacht het bericht ontvangt. Ongetwijfeld is het voor hem van belang te vernemen, dat omstreeks 12 uur 's middags daar en daar vijandelijke infanterie is waargenomen. Wat kan het hem echter schelen, of er 2 dan wel 4 bataljons zijn geteld, of er 3 dan wel 6 batterijen volgden. Hierachter kunnen nog zooveel andere bataljons en batterijen volgen en wanneer twee legers elkander te gemoet marcheeren, dan zou dit op een kunstweg, als hier in aanmerking kwam, ook dan reeds zeer waarschijnlijk zijn, al had die officier slechts ééne compagnie of één bataljon waargenomen.

Het schijnt, dat de verkenningdienst der cavalerie gedurende de Keizermanoeuvres in de laatste jaren een onderwerp van studie uitmaakt bij den Duitschen Generalen Staf. Schrijver deelt daaromtrent mede, dat het bekend maken van de resultaten dier onderzoekingen de oogen

opent voor vele illusiën, die wij dikwijls gekoesterd hebben, en den weg aanwijst voor een meer doeltreffend handelen.

Met pijnlijke nauwgezetheid worden in de desbetreffende ter kennis gebrachte rapporten van den Generalen Staf de handelingen, van iedere verkenningspatrouille nagegaan, waardoor zij gelegenheid geven een onbevangen oordeel daaromtrent uit te spreken. De meeste officierenpatrouille-commandanten losten hun taak op door het maken van een overmatig langen rit, welke hen met zeer vermoeide paarden midden tusschen de vijandelijke colonnes bracht, en hen dwong op eene wijze, die in strijd was met de werkelijkheid, hetzij hier of zelfs in den rug van den vijand een onderkomen te zoeken.

Hetgeen zij van den vijand te zien kregen, bleef echter den hooger en aanvoerder onbekend. Het is voorgekomen, dat deze geen enkel bericht ontving omtrent den aanmarsch van talrijke vijandelijke colonnes, hoewel dezen langs alle wegen officierspatrouilles te gemoet waren gezonden, en hoewel de besluiten van dien aanvoerder feitelijk alleen afhingen van de wetenschap, op welk tijdstip de vijandelijke spitsen eene bepaalde terreinafscheiding bereikten. Het is eene vergeefsche moeite niet alleen, maar tevens gevaarlijk om een sterktestaat van den vijand te willen leveren; de beste opheldering is nutteloos, wanneer het bericht niet, of niet tijdig genoeg, ter bestemder plaatse inkomt. Bij de kleinere manoeuvres, gelukt het den patrouille-commandanten dikwijls om nauwkeurig sterkte, troepensoorten en marschrichting der vijandelijke afdeelingen uit te vorschen, de partij-commandanten worden daardoor verward, want in de werkelijkheid zal dit onmogelijk blijken; er worden dan wel gevangenen gemaakt en er wordt dan *met scherp* geschoten.

De resultaten van den verkenningsdienst bij de manoeuvres verwekken bij de aanvoerders illusiën, welke de werkelijkheid wreed zal verstoren; zou het daarom geen overweging verdienen, om aan enkele der voornaamste patrouilles scheidsrechters toe te voegen, bijv. ritmeesters of luitenants van niet aan de manoeuvres deelnemende regimenten, en tevens van iederen patrouille-commandant de indiening te verlangen van een zoogenaamd patrouillejournaal, zooals reeds bij enkele regimenten van iederen grooteren patrouillerit moet worden opgemaakt?

De aanwezigheid van een scheidsrechter bij eene patrouille is een waarborg, dat de commandant zal moeten handelen overeenkomstig de werkelijkheid, terwijl het journaal, in verband met de gevechtsberichten der troepen, de gelegenheid aanbiedt een oordeel te vormen omtrent het al of niet doelmatige zijner verrichtingen.

Tot nu toe ontsnapt de patrouillerit aan ieders waarneming, alleen de goede uitslag wordt geteld, en hoe is die soms verkregen!

De officierspatrouilles, waarover wij hier een en ander hebben medegedeeld, behooren niet tot de rubriek, welke men aanduidt met den naam van strategische patrouilles; een naam, die wel niet juist is, doch door een ieder wordt begrepen. De Deutsche voorschriften kennen dien naam

niet, evenmin als de onze; er is bij ons wel eens getracht de zoogenaamde strategische patrouilles aan te duiden als „de officierspatrouilles”, doch dat moest noodwendig aanleiding geven tot verwarring, want de officierspatrouille komt ook voor bij de zoogenaamde tactische opheldering, wederom eene minder juiste, doch voor een ieder begrijpelijke benaming, voor een niet gemakkelijk te omschrijven begrip.

Op die strategische patrouilles worden groote verwachtingen gebouwd. Toch hebben zij, in 1866 en in 1870, bij de Duitsche cavalerie niet de gewenschte resultaten opgeleverd, niettegenstaande noch de Oostenrijksche, noch de Fransche cavalerie storend op hare handelingen inwerkten. Ook VON GOEBEN behoorde, zooals hij aan den Schrijver mededeelde, tot de onbevredigden. De Duitsche manoeuvre-ervaringen zijn evenmin van dien aard — en dat nog wel niettegenstaande jarenlangen ernstigen vredesarbeid — dat de hoogere aanvoerder er met vertrouwen op rekenen mag door de strategische patrouilles van goede berichten te zullen worden voorzien.

De rit van eene dezer patrouilles wordt nader door den Generaal besproken, en hierbij vooral gewezen op de bezwaren, die zich daarbij voordoen. De moeilijkheid zit voornamelijk daarin, dat de opdracht zoo algemeen moet worden gesteld, omdat de Commandeerende-Generaal zelf niet méér weet; zelfs omtrent de handelingen van het eigen leger, in de eerstvolgende dagen, kan veelal zoo weinig positiefs worden medegedeeld. Van groot belang is het bijv. om te weten tot waar de vleugels van het vijandelijke leger zich uitstrekken; wat moet nu de Commandeerende-Generaal doen, moet hij den luitenant-patrouille-commandant geheel vrij laten en hem alleen opdragen een dezer vleugels op te zoeken? Welk eene moeilijke taak voor een jong officier. Wordt deze vleugel gevormd door de vijandelijke cavalerie, en waar is de vleugel op welken het aankomt, wanneer het vijandelijk leger in groepen en niet in een gesloten front marcheert, enz.? Om al die vragen op te lossen, zou de veldheer in eigen persoon bij de patrouille aanwezig moeten zijn. Meer aanbeveling verdient het, dat de hoogere aanvoerder ongeveer den weg aangeeft, die naar zijne, op den algemeenen toestand gebaseerde, meening in 's vijands flank kan voeren.

De vraag, hoe te handelen tegenover vijandelijke patrouilles, verschijnt bij deze soort van patrouilles in een eenigszins ander daglicht. Van belang is het zeker gevangen en te maken, doch kan men deze niet verkrijgen door enkele afzonderlijk rijdende ruiters op te lichten, dan is het beste daarvan af te zien, want verliezen kan deze patrouille niet lijden, daarvoor is ze te ver van het eigen leger af. De poging om het net van vijandelijke patrouilles te doorbreken, is nu niet goed te keuren, beter is het om zich te verbergen in eene goede schuilplaats. De patrouille-commandant houdt daarmede toch den weg niet vrij voor zijne terugrijdende ordonnansen. M. i. geldt dit betoog ook voor de tactische officierspatrouilles, zoo als ik hiervoor reeds heb opgemerkt.

Eene andere vraag betreft het melden van de eerste ontmoeting met

den vijand; is deze eene patrouille, dan moet wèl overwogen worden, of de afzending van dat bericht in de gegeven omstandigheden noodzakelijk is, want iederen ruiter, die wordt weggezonden, ziet de commandant niet weer terug. Veelal wordt in vreedestijd hierbij maar al te schematisch gehandeld.

De patrouille, die door den Schrijver wordt besproken, heeft in 24 uren ongeveer 115 KM. afgelegd. De krachten van de meeste paarden zijn uitgeput, eene langere rust is noodzakelijk; waar nu te rusten? De ondervinding, welke de Duitschers in 1870 hebben opgedaan met patrouilles, die onder dak gingen, heeft vermoedelijk aanleiding gegeven, om als regel aan te nemen dit niet meer te doen. Niettegenstaande den koelen Meinacht, geeft de patrouille-commandant er de voorkeur aan in een bosch te overnachten en niet op een wel wat uitgebreid goed, dat in de nabijheid lag. In eigen land echter zouden wij van dien, overigens uitstekenden regel willen afwijken, mits de noodige voorzorgen worden genomen; de rust toch is meer volkomen, wanneer men onder dak is; het is evenwel zaak hiermede te wachten, tot het donker is. Er moet nu een bericht worden afgezonden, het naaste telegraafkantoor, waarvan men weet, dat het nog in werking is, ligt op minstens 30 KM.

Geen der paarden is oogenblikkelijk daartoe meer in staat; doch op het nabij gelegen goed staat een geschikt paard. De luitenant requireert het — hij deelt den eigenaar mede, dat de vijand het hem anders, doch dan zonder bon, toch afneemt — geeft een bon, en de ordonnans rijdt daarop weg.

De opdracht, die hem wordt gegeven, doet zien de hooge eischen van intelligentie, welke aan dien man worden gesteld. Na afgifte van het telegram, moet hij er op letten, dat de streep papier van het toestel terstond wordt vernietigd, dan moet hij aansluiting zoeken aan het legerkorps in die en die richting, zoo noodig van gemeentebesturen versche paarden vorderen. Het bericht zelf moet hij bewaren, ter inlevering bij het legerkorps, indien hij het niet bij dreigend gevaar reeds heeft moeten vernietigen. Wat hij, onderweg, naar het telegraafkantoor, nog van den vijand te weten komt, moet hij onder het telegram bijvoegen en onderteekenen. Zeer zeker moeten deze ordonnansen uitgezochte ruiters zijn, die in vreedestijd eene degelijke opleiding in die richting hebben gehad, eene opleiding van vrij wat meer beteekenis dan die, welke noodig wordt geacht voor hen, die als ordonnans moeten optreden bij de staven, en waarvoor het beste personeel aan onze regimenten wordt onttrokken.

Te vermelden valt nog, dat het telegram alleen geadresseerd is aan het telegraafkantoor, waarheen het moet worden verzonden, zonder aanduiding voor wien het bestemd is; evenmin is vermeld de plaats, waar de patrouille-commandant zich bevindt. Een en ander is geschied om den vijand zoo weinig mogelijk licht te geven, voor het geval het telegram in zijne handen valt. Het spreekt vanzelf, dat het legerkorps-commando maatregelen heeft genomen om alle inkomende telegrammen

onmiddellijk in ontvangst te nemen. Uit den naam van den officier blijkt, van welke patrouille het bericht afkomstig is. Veel nieuws verneemt de luitenant in zijne schuilplaats niet; nadat het donker is geworden, is hij berichten gaan inwinnen bij in de nabijheid wonende boeren, doch ook deze weten niets. Bij manoeuvres is dat anders, iedereen in de streek weet wat er te doen is, want iedereen stelt belang in het ongewone, ongevaarlijke schouwspel. De patrouille-commandant kan dan op gemakkelijke wijze van de tegenpartij te weten komen, hetgeen hij noodig heeft. Doch in de werkelijkheid laat niemand zich op de wegen zien, de schrik heeft zich van alle gemoederen meester gemaakt, de bevolking op het platteland kan dus weinig of niets mededeelen, en hetgeen men dan nog hoort, is in den regel zeer overdreven. Wel is het mogelijk, dat de luitenant een flinken man aantreft, die voor hem een en ander wil gaan onderzoeken, maar deze waagt er zijn hals aan, zoodat dit onderzoek zich wel zal bepalen tot algemeene zaken, als „is er reeds vijand in die of die plaats” of „heeft men daar of daar vijand gezien”. In elk geval moet dit middel ter hand worden genomen.

Ten 1 uur 's nachts wordt de rit voortgezet. Manschappen en paarden hadden rijkelijk het noodige gehad. De paarden hadden 8 uren gerust, doch voor den officier en zijne ruiters was de rust zeer gering geweest.

Wij zullen dezen belangwekkenden rit niet verder volgen, maar erkennen volmondig met den Schrijver, dat het nemen van het besluit, dat den patrouille-commandant na veel rijden en vragen in de goede richting voerde, zulk een goed inzicht in de eischen van de groote operatiën noodig maakt, als slechts weinig officieren in hunne jonge jaren kunnen bezitten.

Ten slotte zien wij den luitenant na een rit van 200 KM. in 48 uren den idealen eisch vervullen door de ophelderingszône te breken, om de cavalerie heen in de flank te komen van het vijandelijke leger, en den marschweg eener vleugel-colonne te kunnen vaststellen, nog vóór de beslissende slag is geslagen.

Doch welk nut levert dit op voor den veldheer, wiens colonnes inmiddels een dagmarsch verder zijn gekomen? Reeds lang zullen alle legerkorpsen het bevel in handen hebben, dat hen den volgenden dag tot aan den vijand zal voeren. Nog scheiden de patrouille 50 à 60 KM., langs den kortsten weg gemeten, twee waterloopen en de geheele zône der vijandelijke veiligheids- en ophelderingstroepen van de eigen voorposten. Hoe gering is de kans deze hindernissen nog vóór den morgen van den volgenden dag te overwinnen! Gelukt het niet, dan is het bericht door de gebeurtenissen achterhaald en van geenerlei waarde meer. Steeds vermeerderen dan ook de stemmen van ervaren mannen, die met betrekking tot deze ritten voor overdrijving en illusiën waarschuwen.

In eene beknopte retrospectieve beschouwing, waarvan wij de hoofdpunten hier kortelijk willen releveeren, komt Schrijver tot de volgende conclusiën.

Oefening en ervaring zijn voor den ophelderingsdienst de hoofdzaak, waar

dit niet het geval is, schieten de beste voorschriften en leeringen te kort.

Gewichtige patrouilles moeten minstens 10 ruiters sterk zijn. Er moet een einde komen aan de heerschende meening, dat eene verkenningspatrouille slechts dan naar de wapens grijpt, als de nood haar daartoe dwingt. Den vijandelijken ophelderingspatrouilles moet het leven zoo zuur mogelijk worden gemaakt, en zij daardoor tot omzichtigheid worden gedwongen, doch, zegt m. i. de Schrijver zeer te recht, ook hier moet ieder geval op zichzelf worden beoordeeld; onverstandig ware het, indien iedere patrouille zich onder hoera roepen op iederen vijand stortte. Dit laatste brengt mij tot de overweging, of het geen aanbeveling zou verdienen, achter de ophelderingspatrouilles andere te laten volgen, met de bijzondere opdracht zich alleen te bemoeien met de vijandelijke ophelderingspatrouilles, dezen te beletten waar te nemen, althans den uitslag hunner waarnemingen naar achteren te rapporteeren; ook wielrijderspatrouilles zouden hier goede diensten kunnen bewijzen. Wellicht zullen mettertijd postduiven als overbrengers van berichten gebezigd kunnen worden.

Wielrijders worden in deze studie in het geheel niet genoemd, de reden, waarom, vernemen wij niet; toch meenen wij, dat zij bij de opheldering lang niet te versmaden hulpmiddelen kunnen zijn om berichten over te brengen, mits men een wielrijder niet *alleen* uitzendt.

Over het voor en tegen, dat de leiding van den ophelderingsdienst in eene strook wordt opgedragen aan den eskadrons-commandant, en niet bij den hoogereren commandant blijft berusten, hebben wij onze meening reeds uitgesproken. Ook hier is ieder geval op zichzelf te beschouwen.

Ten slotte geeft de Schrijver eenige mededeelingen omtrent de ordonnansenritten in de Napoleontische oorlogen, waaruit wij vernemen, dat het overbrengen van gewichtige bevelen en berichten over afstanden, welke tegenwoordig dien naam zelfs niet meer verdienen, toen veel tijd vorderde en dat, terwijl NAPOLEON voor de toenmalige tijden hooge eischen stelde aan het ordonnansenwezen. Nog in 1866 werd in het Pruisische leger met ophef gewag gemaakt van enkele ritten van nog geen 90 KM. In dat opzicht zijn inderdaad groote vorderingen gemaakt.

Wij besluiten hiermede onze, slechts zeer onvolledige bespreking van deze belangwekkende studie, welke wellicht den naar leering en ervaring zoekenden cavalerie-officier eene aanleiding kan zijn, om zelf het boek ter hand te nemen, overtuigd als wij zijn, dat de daaraan ten koste gelegde tijd en moeite rijkelijk zullen worden beloond, hem tot nog meer nadenken zullen brengen over de diensten, die hij in oorlogstijd heeft te vervullen, en zijn lust tot zelfhandelen zullen vermeerderen.

T.